

**Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
Mikroregiónu Terchovská dolina
na roky 2023 – 2027
(s výhľadom do roku 2030)**

Objednávateľ:

Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina

Námestie Sv. Floriána 1, 013 03 Varín

IČO: 37 804 880

2023 © Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina

OBSAH

---

1 ÚVOD.....	5
<hr/>	
I. ANALYTICKÁ ČASŤ	
<hr/>	
2 PROFIL ÚZEMIA.....	8
2.1 Charakteristika mikroregiónu	8
2.1.1 Základné údaje.....	8
2.1.2 História mikroregiónu	8
2.1.3 Obce mikroregiónu.....	11
2.2 Prírodné podmienky	13
2.2.1 Vymedzenie územia, poloha	13
2.2.2 Geologický vývoj a geologická stavba Tektonická schéma na území Mikroregiónu Terchovská dolina.....	14
2.2.3 Geomorfologická charakteristika a reliéf.....	16
2.2.4 Klimatické pomery.....	17
2.2.5 Hydrologické pomery.....	19
2.2.6 Pôdne pomery.....	20
2.2.7 Rastlinstvo a živočíšstvo.....	22
2.2.8 Ochrana životného prostredia.....	27
2.2.9 Kvalita životného prostredia.....	34
2.2.10 Odpadové hospodárstvo	35
2.3 Infraštruktúra.....	37
2.3.1 Doprava	37
2.3.2 Technická infraštruktúra.....	38
2.3.3 Sociálna infraštruktúra.....	41
2.4 Obyvateľstvo.....	46
2.4.1 Demografický vývoj.....	48
2.4.2 Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku	50
2.4.3 Vzdelanostná a religiózna štruktúra	52
2.4.4 Štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity.....	54
2.5 Hospodárstvo.....	57
2.5.1 Podnikateľské subjekty v oblasti.....	58
2.6 Cestovný ruch	59
2.6.1 Analýza primárnej ponuky.....	59
2.6.2 Analýza sekundárnej ponuky.....	72
2.6.3 Zónové členenie cestovného ruchu	75
3 ANALÝZA SWOT.....	77
4 STRATEGICKÉ DOKUMENTY	80
5 ROZVOJOVÝ POTENCIÁL ÚZEMIA.....	82
5.1 Východiská.....	82
5.2 Analýza potenciálu rozvoja	82
5.3 Zhodnotenie potenciálu pre cestovný ruch.....	83
<hr/>	
II. STRATEGICKÁ ČASŤ	

6	STRATÉGIA ROZVOJA ÚZEMIA	85
6.1	Strategická vízia rozvoja územia	85
6.1.1	Strategický cieľ.....	85
6.1.2	Stanovenia kľúčových disparít a hlavných cieľov rozvoja	84
6.1.3	Definícia špecifických cieľov mikroregiónu	87
6.1.4	Spôsob napĺňania cieľov	89
<hr/>		
III. PROGRAMOVÁ ČASŤ		
<hr/>		
7	OPATRENIA A AKTIVITY PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA	91
7.1.1	Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti	91
7.1.2	Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov.....	93
7.1.3	Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	95
7.1.4	Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia	96
7.1.5	Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti	98
7.1.6	Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia.....	99
7.1.7	Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania	100
7.1.8	Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu.....	101
7.1.9	Špecifický cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu	102
7.1.10	Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy.....	103
<hr/>		
IV. REALIZAČNÁ ČASŤ		
<hr/>		
8	REALIZÁCIA STRATÉGIE	105
8.1	Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie	105
8.1.1	Organizačná štruktúra strategického riadenia rozvoja mikroregiónu	105
8.1.2	Ekonomickí a sociálni partneri.....	106
8.1.3	Schvaľovanie a riadenie realizácie stratégie	106
8.1.4	Komunikačná stratégia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja	107
8.2	Monitorovanie, hodnotenie a aktualizácia stratégie	108
<hr/>		
V. FINANČNÁ ČASŤ		
<hr/>		
9.1	Finančné zabezpečenie	111
9.2	Možnosti zabezpečenia realizácie financovania jednotlivých aktivít a opatrení a previazanosť na možnosti financovania zo zdrojov EU	111
9.2.1	Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti	112
9.2.2	Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov.....	113
9.2.3	Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	115
9.2.4	Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia	116
9.2.5	Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti	117
9.2.6	Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia.....	117
9.2.7	Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania	118
9.2.8	Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu.....	118
9.2.9	Hlavný cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu.....	119
9.2.10	Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy.....	119
10.	Záver	120

1 ÚVOD

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina je strednodobý rozvojový dokument združenia obcí, vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele a priority ustanovené v PHSR žilinského samosprávneho kraja. Je spracovaný na základe legislatívneho rámca stanoveného zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení zákona č. 309/2014 Z. z., 378/2016 Z. z., 58/2018 Z. z., 313/2018 Z. z., 221/2019 Z. z., 134/2020 Z. z., 258/2021 Z. z., 113/2022 Z. z., 311/2023 Z. z. účinného od 1. januára 2023.

Pre *Mikroregión Terchovská dolina* je tento zákon významný aj z dôvodu jasnej definície mikroregiónu ako právnickej osoby založenej na účely dosiahnutia spoločných riešení pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho, sociálneho a územného rozvoja regiónu, pričom združenie obcí mikroregiónu zákon považuje za sociálno-ekonomického partnera pre ostatné orgány činné v oblasti regionálneho rozvoja. Z týchto dôvodov je nevyhnutné, aby aj takýto subjekt, tvoriaci územný medzistupeň medzi obcou a VÚC, mal definovanú vlastnú stratégiu svojho rozvoja, a spracovaný svoj Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

Základným cieľom **Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Terchovská dolina** je na základe podrobnej analýzy územia stanoviť jasné smery a priority rozvoja na tomto území. Z pohľadu jednotlivých obcí združenia je potrebné zhodnotiť potreby každej z nich a následne identifikovať spoločné ciele a zámery v rámci mikroregiónu. Tento spoločný postup bude na jednej strane podporovať riešenie problémov samotných obcí a na druhej bude vďaka komplexnému prístupu brať ohľad aj na celkovú situáciu v regióne. Strategické plánovanie rozvoja zároveň výrazne zvýši efektivitu realizovaných aktivít po finančnej stránke a aj z pohľadu ich výsledku a dopadu na obyvateľov v celom mikroregióne.

PHSR združenia obcí na základe aktualizácie zákona č. 539/2008 Z.z. o regionálnom rozvoji podlieha schváleniu obecným zastupiteľstvom každej obce, ktoré vypracovali spoločný program rozvoja obcí. Štruktúra a obsah PHSR je v súlade s požiadavkami platnej legislatívy v čase spracovania dokumentu.

Východiskom pre spracovanie PHSR združenia obcí Mikroregiónu Terchovská dolina je reálna potreba koordinácie spoločných aktivít v rámci združenia. Združenie funguje od r. 2001 a je aktívne na národnej i medzinárodnej úrovni čo prirodzene ústi do snahy o vytvorenie komplexného, reálneho a aktuálneho obrazu o mikroregióne a o jeho rozvojovom potenciáli. Kvalitne a podrobne spracované zhodnotenie potenciálu územia mikroregiónu a v nadväznosti vhodné stanovené ciele a stratégia rozvoja územia v tomto rozvojovom dokumente vytvára podmienky pre riadenie rozvoja regiónu a zvyšovanie kvality života jeho obyvateľov.

V tomto dokumente sú v zmysle platnej legislatívy používané všeobecné základné pojmy súvisiace s regionálnym rozvojom, ktoré je nevyhnutné hneď v úvode jasne definovať:

- **región** je územný celok vymedzený podľa klasifikácie štatistických územných jednotiek,
- **regionálny rozvoj** je súbor sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne a ktoré prispievajú k zvyšovaniu jeho konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju a k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi,
- **regionálna politika** je koordinovaný súbor činností a postupov príslušných orgánov a organizácií na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, ktoré prispievajú k hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju regiónov,
- **aglomerácia** je súvislá zastavaná mestská oblasť s periférnymi zónami nie nevyhnutne urbánneho charakteru, ktoré sú spojené s centrom,

- **sociálno-ekonomickí partneri** sú ústredné orgány štátnej správy, miestne orgány štátnej správy, vyššie územné celky, obce, mikroregionálne združenia a iné fyzické osoby a právnické osoby pôsobiace v oblasti regionálneho rozvoja na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- **mikroregionálne združenie** je právnická osoba založená na účely dosiahnutia spoločných riešení pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja a územného rozvoja regiónu,
- **partnerstvo** je spolupráca sociálno-ekonomických partnerov na príprave, uskutočňovaní, financovaní, monitorovaní a hodnotení realizácie priorit a cieľov podpory regionálneho rozvoja,
- **územná spolupráca** je spolupôsobenie sociálno-ekonomických partnerov pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja v nadväznosti na územie regiónu,
- **euroregión** je subjekt územnej spolupráce zložený zo zástupcov sociálno-ekonomických partnerov, ktorí pôsobia na regionálnej a miestnej úrovni susediacich štátov, založený na účely cezhraničnej spolupráce,
- **slovenská časť euroregiónu** je záujmové združenie právnických osôb založené podľa osobitného predpisu (zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník) na účely cezhraničnej spolupráce so sídlom v Slovenskej republike,
- **regionálna rozvojová agentúra** je právnická osoba, ktorá napomáha zvyšovať najmä trvalý rast ekonomického potenciálu a sociálneho potenciálu regiónu.

I. ANALYTICKÁ ČASŤ

PROFIL ÚZEMIA

2.1 Charakteristika mikroregiónu

2.1.1 Základné údaje

Tabuľka č. 1 - Základné údaje o Mikroregióne Terchovská dolina

---

MIKROREGIÓN	TERCHOVSKÁ DOLINA
POČET OBCÍ (členov)	17
OKRES	Žilina, Dolný Kubín
KRAJ	Žilinský samosprávny kraj
PRVÁ PÍSOMNÁ ZMIENKA	1254, obec Varín
CELKOVÁ VÝMERA (m ²)	339 892 468 m ²
POČET OBYVATEĽOV	33 061 (31.12.2022, ŠU SR)
HUSTOTA OBYVATEĽSTVA	97,27 obyvateľov na km ²
DOPLNKOVÉ ÚDAJE	
najväčšia obec (rozlohou)	Terchová (84,54 km ²)
najmenšia obec (rozlohou)	Mojš (2,59 km ²)
najväčšia dĺžka	36 km
najväčšia šírka	17,5 km
rozpätie nadmorských výšok	335 – 1709 m n. m.
najdlhší vodný tok	Varínka (24 km)
poludníky a rovnobežky	49°19'54'' s. g. š. (sever)
ohraničujúce územie mikroregiónu	49°7'29'' s. g. š. (juh)
Terchovská dolina	19°14'58'' v. g. d. (východ)
	19°14'58'' v. g. d. (západ)

Zdroj: Varínčan, Turistická mapa Krivánskej Malej Fatry, Administratívne členenie SR, ŠU SR

2.1.2 História mikroregiónu

Územie mikroregiónu Terchovská Dolina bolo intenzívne osídľované už v prvých obdobiach praveku, a to hlavne v súvislosti s osídľovaním celej Žilinskej kotliny. Prvé doklady o prítomnosti človeka v oblasti pochádzajú zo staršej doby kamennej. Našli sa tu kamenné jadrá, z ktorých sa vyrábali štiepané kamenné nástroje a pozostatky zvierat - kel mladého mamuta (vo Varín) a mamutí zub (v Gbeľanoch). Aj keď sa nenašli sídliská vtedajších lovcov, ako to bolo v Žiline, možno predpokladať, že lovci sa pohybovali po celom tomto území.

Priaznivejšie podmienky pre intenzívnejšie využívanie krajiny sa na severe Slovenska vytvorili v holocéne, po skončení ostatnej doby ľadovej. V mladšej dobe kamennej (neolit, okolo 5 000 rokov pred n. l.) sa tu trvalejšie usadili roľnícko-pastierske spoločnosti, konkrétne ľud kanelovanej kultúry. Na jeho prítomnosť poukazujú nálezy v Belej, Gbeľanoch a Varíne. Sú to sídliská prvých roľníkov, kde sa pri stavbe elektrorozvodne

našli malé piecky s hlinenými roštmi, ktoré pravdepodobne slúžili na prípravu potravy alebo na sušenie nedozretého obilia. Najstarším nájdeným kovovým predmetom je medený čakán zo Strečna. Našiel sa pri stavbe cesty k mohyle francúzskych partizánov na vrchu Zvonica. Patrí do neskej doby kamennej, keď sa popri brúsených kamenných sekerách objavujú aj prvé výrobky z medi (sekery, čakany, klinky, rôzne špirály a iné ozdoby). Tieto nálezy sú dokladom prvých zásahov človeka do tunajšej prírody. Išlo predovšetkým o vyrúbavanie lesov, stávanie prvých obydí a zúrodňovanie pôdy.

V strednej a mladšej dobe bronzovej (1 500 – 1 000 pred n. l.) bolo toto územie osídlené už súvislejšie, a to ľudom lužickej kultúry, ktorá bola súčasťou kultúr s popolnicovými pohrebiskami, žiarovými hrobmi. Osady lužického ľudu sa okrem Varína našli v Gbeľanoch, Krasňanoch, Lysici a Tepličke. Okrem sídlisk sa našli aj popolnicové pohrebiská. V neskej dobe bronzovej (1 000 – 700 pred n. l.) vznikali hradiská, na ktorých sa sústreďovala remeselná výroba a už aj výmenný obchod. Prítomnosť ľudu lužickej kultúry bola dokázaná aj v staršej dobe železnej (800 – 400 pred n. l.), a to prostredníctvom nálezov tzv. halštatskej keramiky. Išlo zrejme o sídliská menšieho rozsahu a dvorcového charakteru.

Hustota osídlenia tejto oblasti postupne narastala v mladšej dobe železnej (tzv. laténska doba). Vtedy tu sídlil ľud púchovskej kultúry (2 st. pred n. l. – 4 st. n. l.), ktorý prebral od Keltov dokonalé spracovanie železa, bronzu, striebra a zlata. Tento ľud vyrábala už na hrnčiarskom kruhu jemnú laténsku keramikú fľaškovitých tvarov. Takisto razil strieborné a zlaté mince a pestoval jačmeň, proso, hrach, bôb a ľan a choval dobytok. Najdôležitejšou historickou lokalitou z obdobia púchovskej kultúry je Železná studňa v obci Varín. Pri archeologických výskumoch v rokoch 1982-1984 sa tu našli zvyšky hlinených pecí, drevených uhlíkov i zlomky technickej keramiky. Pomocou uhlíkovej metódy archeológovia datujú činnosť pecí na tavenie železa do obdobia 70. rokov 1. storočia po Kr. Pece boli skutočne unikátne zariadenia, aké nemali obdobu na celom území tzv. Slobodnej Germánie, teda na území východne od Rýna a severne od Dunaja. Produkcia hutníckych zariadení vo Varíne musela byť vysoká, pretože na všetkých lokalitách severného Slovenska sa nachádza množstvo železných výrobkov. Veľkú časť z nich určite vyrobili práve zo železa vytaveného vo varínskych peciach. O šikovnosti hutníkov a železiarov púchovskej kultúry vedeli aj rímski historici Tacitus a Ptolemaios, ktorí spomínajú keltských Kotínov /vedúca zložka púchovskej kultúry/ ako vynikajúcich znalcov na spracovanie železa.

Predpokladá sa, že na prelome letopočtov sa horstvo Malej Fatry využívalo na chov dobytky a cez horské sedlá viedli obchodné cesty, smerujúce z Oravy na Považie. Ešte v 1. a 2. st. n. l. obchodoval ľud púchovskej kultúry s Rímskou ríšou. Púchovská kultúra však zanikla koncom 2. stor. po Kr., v období tzv. markomanských vojen.

Z obdobia sťahovania národov (5. – 6. st. n. l.) je na území mikroregiónu Terchovská Dolina doložené slovanské osídlenie. Slovanské osídlenie tu dokumentujú taktiež niektoré archeologické nálezy, napríklad sídlisková keramika z obdobia 8. - 9. st. a veľké mohylové pohrebisko v Krasňanoch. Spoločnosť, ktorá pochovávala svojich mŕtvych na tomto mohylníku, bola už organizovaná a vedúce postavenie v nej mala vojenská družina na čele s a jazdcom. Na miestach niektorých hradísk vznikli neskôr stredoveké hrady. V 9. storočí bolo na území Žilinskej kotliny už niekoľko slovenských osád. Z toho obdobia je zaujímavý nález železného hrotu oštepú v Terchovej, z polohy Medziholie (1 185 m n. m.), ktorý je najstarším známym dokladom o pobyte človeka v tomto chotári. Obyvatelia tohto regiónu sa zaoberali hlavne poľnohospodárstvom a chovom dobytky, koňov, somárov a kôz, taktiež sokoliarstvom, hutníctvom, železiarstvom a kováčstvom. Vyrábali aj rozličné nástroje, náradie a zbrane. V horách sa páliło drevené uhlie. Z obdobia raného stredoveku (10. – 11. st.) pochádza ďalší zaujímavý nález z terchovského chotára, a to hlinený črep, nájdený v Národnej prírodnej rezervácii Rozsutce, na lokalite Obšivanka na tzv. Jánošíkovom chodníku v máji 1973. Ide o zlomok z dolnej časti nádoby vyrobenej z jemného piesočnatého materiálu tmavohnedej farby. Postupne vznikali v tejto oblasti stále nové, už písomne doložené osady a hradné panstvá. Stredoveké lokality okrem písomných prameňov dokazujú aj archeologické nálezy. Opäť je tu významná Železná studňa s dechtárňou. Obyvateľstvo používalo decht na konzervovanie výrobkov z organických materiálov – povrazov, remeňov, súdkov.... Toto unikátne zariadenie nadzemnej konštrukcie nemá zatiaľ obdobu na celom území Slovenska .

Ako sa už bolo spomenuté, slovanské obyvateľstvo tvorilo základnú zložku aj pri formovaní neskorších stredovekých dedín, hradov a hradných panstiev. Na základe týchto nálezov možno posunúť prítomnosť tunajšieho osídlenia už najmenej na rozhranie 12.-13. storočia.

V tom období už existujú písomné zmienky (nepriamo v roku 1235, písomne až z roku 1321) o hrade Varín (dnes Starý hrad, alebo Starhrad), pod ktorého panstvo patrili viaceré osady tohto regiónu (v 13. st. Varín, Teplička nad Váhom, Žilina, neskôr sa jeho územie rozšírilo) Hrad bol postavený už pred rokom 1223 a bol pohraničnou pevnosťou uhorského kráľovstva. Strážil obchodnú cestu a brod z pravej strany Váhu. Ako hradná provincia sa v roku 1300 spomína aj hrad Strečno, od roku 1321 aj ako tunajšie mýto. Je známe, že Ondrej II. Donačnou listinou daroval hrad Varín (stále sa myslí Starhrad) aj s majetkami rodine Balašovej z Hontu. Kráľ Belo IV. v roku 1241 rodine Balašovej územie zobral a daroval ho 11. decembra 1244 dynastovi Bogomerusovi de genere Aba, ktorý bojoval počas tatárskeho vpádu po jeho boku. Po dlhých sporoch rodiny Balašovej s kráľom Belom IV. v roku 1267 kráľ vrátil hrad Varín aj s pozemkami rodine Balašovej a svoje rozhodnutie písomne potvrdil. Rozhodnutím kráľa Štefana sa na každých 10 usadlostí mal vybudovať kostol. Na toto nariadenie sa odvolávajú aj neskorší panovníci. Ak sa vo Varíne zriadila fara a vybudovala kaplnka v roku 1200, museli tu v tom čase byť usadlosti, aby sa tak naplnilo kráľovské rozhodnutie. Najstaršou obcou mikroregiónu Terchovská Dolina je teda obec Varín (jeho vznik sa ale písomne datuje až na rok 1254), potom je to Teplička nad Váhom (1267), Strečno (1321), Krasňany (1354), Strážava (1356) a Nededza (1384). Po smrti Matúša Čáka Trenčianskeho kráľ Karol Róbert vrátil majetky jednému z potomkov magistrovi Dónčovi zo Zvolena. Ten výmenou za Balašské a Slovenské Ďarmoty vytvoril v roku 1323 „Varínsku provinciu“ so sídlom na Starom hrade. Územie provincie bolo na východe ohraničené riekou Oravou, na juhu Váhom, na západe Kysucou a na severe hranicou poľského kráľovstva. Hrad mal viacerých majiteľov. Od roku 1443 až do znárodnenia v roku 1948 rodinu Pongráczovcov, ktorá získaním majetkov patrila medzi najbohatšie šľachtické rody v Uhorsku. V prvej polovici 16. storočia viedli z neho zemepáni 15 rokov vojnu proti hradu Strečno. V tomto období panstvo Starý hrad tvorili dnešné obce Varín, Nezbudská Lúčka, Kotrčina Lúčka, Krasňany, Strážava, Zástranie, Sňazica, Belá, Lysica, časť Nededze, v roku 1511 Dolná Tižina a Považský Chlmec. V 16. storočí sa sídlo panstva presťahovalo do Krasnian a hrad postupne chátral. Jeho funkciu neskôr prevzal Hrad Strečno. Po jeho správu patrila väčšina obcí mikroregiónu Terchovská Dolina okrem obce Zázrivá, ktorá patrila Oravskému panstvu.

Ostatné obce mikroregiónu vznikali postupne, väčšinou pri valašskej kolonizácii, ktorá toto územie zasiahla v druhej polovici 15. a 16. storočia a ktorá výrazným spôsobom ovplyvnila osídlenie a zakladanie viacerých osád mikroregiónu. Obyvatelia, ktorí sem v čase valašskej kolonizácie prichádzali, boli predovšetkým Ukrajinci a Rusíni, ku ktorým sa postupne pridávalo východoslovenské obyvateľstvo a Poliaci so severnej strany Karpát. Začali intenzívne využívať horské strány pre chov dobytky a kľčovaním lesa získavali pôdu pre chov oviec a postupne aj pre poľnohospodárstvo. V jadre Žilinskej kotliny žilo roľnícke obyvateľstvo, smerom na sever prevládala chov dobytky. Obce, ktoré vznikli valašskou kolonizáciou patria medzi najmladšie v mikroregióne Terchovskej doliny. Sú nimi Zázrivá (1556), Terchová (1580) a Lutiše (1662). Všetky vznikli valašskou kolonizáciou. Valasi čoskoro splynuli s domácim obyvateľstvom, ktoré od nich prevzalo valašský spôsob hospodárenia, najmä chov oviec a spracovanie mlieka na syr a žinčicu. Tak začal postupne prekvitať obchod, čím sa toto územie stalo dôležitým uzlom na ceste z Kysúc na Oravu a do Liptova. Okrem toho, v mnohých prípadoch dochádzalo súčasne s osídľovaním aj k tzv. vnútornej kolonizácii, ktorej dôsledkom vznikli kopanice. (Jedná sa predovšetkým o obec Terchová a Zázrivá). Mnohé kopanice vznikli tak, že vrchnosť darovala rodinám pôdu mimo ústredia obce. Táto pôda sa dala obrábať až po vyklčovaní lesa, z ktorého drevo sa použilo ako stavebný materiál pri stavbe obydlií. Keďže zo zakladania osád plynuli určité výhody a menšie povinnosti voči vrchnosti, sťahovali sa mimo centra početné rodiny. Prichádzali sem aj príslušníci iných národností, o čom napríklad svedčia názvy niektorých osád a priezvisk. Neskôr vznikli kopanice, ktoré mali vo svojom názve charakteristické znaky terénu.

Obyvateľstvo, ktoré sa pôvodne zaoberalo hlavne chovom dobytky, postupne prešlo na poľnohospodárstvo. Tento spôsob života sa dlhé roky nemenil, pretože všetko potrebné na obživu a ošatenie si roľnícka rodina dokázala zabezpečiť sama. Z obilnín sa pestoval najmä jačmeň, na výrobu domáceho pláta sa

pestoval ľan a konope. Ovce okrem iného poskytovali zase vlnu na výrobu zimných odevov a kožu na výrobu krpcov. Valaškou a kopaničiarskou kolonizáciou sa v podstate dovŕšil dnešný stav osídlenia tohto územia. Možno skonštatovať, že v hrubej miere si územie mikroregiónu zachovalo svoj poľnohospodársky charakter až do polovice 20 storočia.

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia začalo postupne pribúdať obyvateľstvo, ale pôda a remeslá už nestačili všetkých uživiť. Preto sa mnohí obyvatelia, hlavne však muži, začali vystahovávať za prácou, alebo chodiť na sezónne práce do iných oblastí, hlavne do zahraničia (hlavne do Čiech, Francúzska, či dokonca do zámorských krajín). Takéto putovanie a vystaľovalectvo trvalo až do oslobodenia do roku 1945.

Počas druhej svetovej vojny bolo viacero obcí vypálených, či inak postihnutých nemeckou armádou. Prudké boje medzi nemeckými jednotkami a účastníkmi SNP sa uskutočnili v auguste 1944 v Strečnianskej úžine, kde sa okrem slovenských a sovietskych partizánov zúčastnilo aj 155 Francúzov pod vedením kapitána Georgesa de Lannuriena. Na ich počesť bol v roku 1956 v Strečne odhalený pamätník na vrchu Zvonica. Takisto v obci Zázrivá bola v rokoch 1944-1945 silná partizánska základňa. V auguste v roku 1944 sa tu utvoril Tichonov partizánsky oddiel, v septembri boli vysadené spravodajské a diverzné skupiny zo ZSSR a z Poľska sem prešla skupina Jaromova. Odtiaľto podnikali partizáni prepady a vysielali diverzné skupiny do Čiech a na Moravu. Za aktívnu podporu partizánov bola obec vyznamenaná Radom Červenej hviezdy a Pamätnou medailou SNP. Nemci ale v obci Terchová nakoniec zo 7. na 8. 4. 1945 pri ústupe obec vypálili okolo 170 domov. Po oslobodení sa z nej presťahovalo na južné Slovensko 96 rodín. Obec znovu vybudovali v rokoch 1945-1947. Do roku 1945 tu pracovala tehelňa a do roku 1967 sa spracúval kameň. Ešte v prvej polovici 20. storočia bolo rozšírené paličkovanie čipiek, tkanie plátna a súkna i šitie súkenných odevných častí. V niektorých osadách (Biely Potok, Štefanová) sa značná časť mužov špecializovala na ovčiarske práce. Mnohí aj odchádzali na družstvá a na štátne majetky severného a západného Slovenska. Podobná situácia bola aj v obci Zázrivá. Okrem toho boli v tejto obci mimoriadne rozvinuté remeslá ako zvonolejárstvo, košíkárstvo, tkáčstvo, rezbárstvo a výroba mliečnych výrobkov. Obyvatelia ostatných obcí sa živili hlavne poľnohospodárstvom, chovom dobytky, salašníctvom, prácou v lese, prípadne remeslami (ševci, mäsiari, kožušníci, čižmári, kováči-zámočníci), pltníctvom či ťažbou kameňa.

2.1.3 Obce mikroregiónu

Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina má v súčasnosti 17 členov (16 z okresu Žilina a 1 z okresu Dolný Kubín).

Obrázok č. 1 - Insignie obcí

Nededza

Nezbedská Lúčka

Straňavy

Stráža

Strečno

Teplička nad Váhom

Terchová

Varín

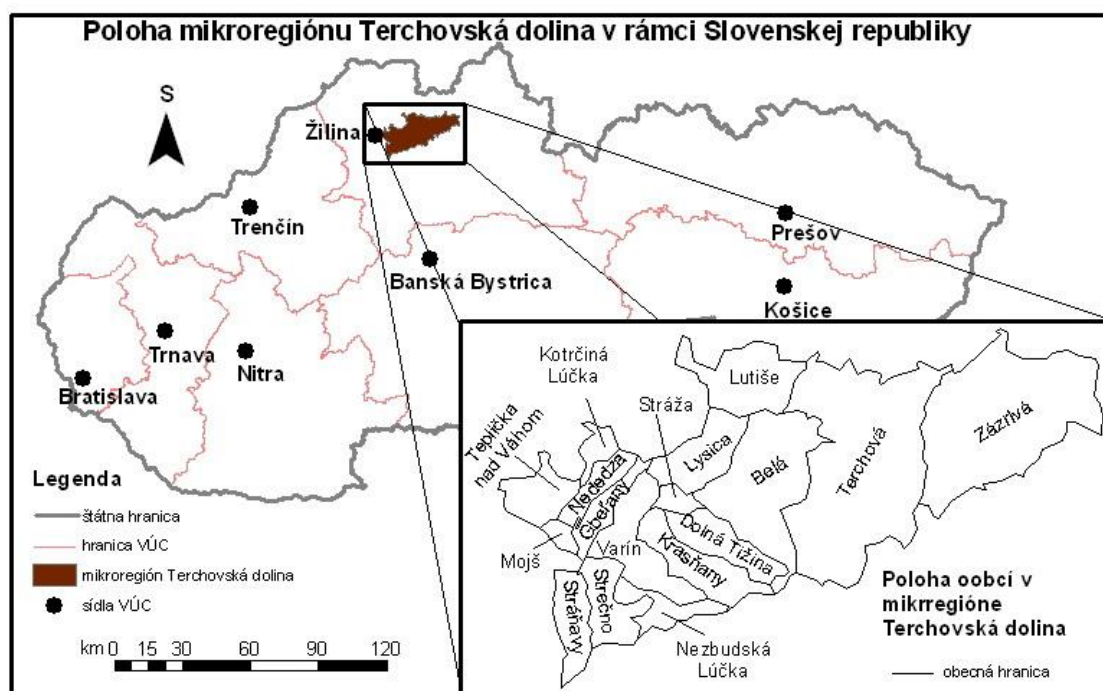
Zázrivá

2.2 Prírodné podmienky

2.2.1 Vymedzenie územia, poloha

Mikroregión Terchovská dolina vznikol 17. 3. 2001 za účelom lepšej koordinácie prác v súvislosti s rozvojom regiónu ležiaceho priamo alebo v okolí Národného parku Malá Fatra (jeho severnej strane). Územie mikroregiónu Terchovská dolina patrí na vyššej administratívnej hierarchickej úrovni do Žilinského samosprávneho kraja a zasahuje do území okresov Žilina a Dolný Kubín. Na nižšej administratívnej hierarchickej úrovni tvoria mikroregión Terchovská dolina katastre 17 obcí: Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín (okres Žilina) a Zázrivá (okres Dolný Kubín). Okrem toho, že mikroregión zaberá časti okresov Žilina a Dolný Kubín, tak na juhu susedí s obcami z okresu Martin, na severe s obcami z okresov Kysucké nové Mesto a Čadca. Mikroregión má rozlohu 339,89 km², najväčšia obec (Terchová) 84,54 km² a najmenšia obec (Mojš) 2,59 km².

Obrázok č. 2 - Poloha MTD v rámci SR a katastre jednotlivých obcí v rámci mikroregiónu

Mikroregión Terchovská dolina má pozdĺžny tvar v rovnobežkovom smere. Najväčšiu dĺžku dosahuje v smere východosevero-východ – západ-juhozápad (36 km). Najväčšia šírka mikroregiónu je v smere severozápad – juhovýchod (17,5 km).

Najvyšším bodom mikroregiónu Terchovská dolina je Veľký Fatranský Kriváň (1709 m n. m.), ktorý je zároveň najvyšší vrch Malej Fatry. Naopak najnižším bodom je miesto, kde rieka Váh opúšťa územie mikroregiónu Terchovská dolina (335 m n. m.)

Najvýznamnejším vodným tokom v mikroregióne je rieka Váh, avšak najdlhším vodným tokom, ktorý preteká mikroregiónom je Varínka (24 km). Jej najvýznamnejšími prítokmi sú potoky Struháreň a Biely potok.

Poloha územia vyjadruje priestorový vzťah na iné definované skutočnosti - má viacero aspektov.

Najsevernejší bod mikroregiónu Terchovská dolina leží v katastri obce Zázrivá a prechádza ňou rovnobežka $49^{\circ}19'54''$ s. g. š. Najjužnejším bodom je vrch Minčol (1364 m n. m.) v katastri obce Stráňavy, ktorým prechádza rovnobežka $49^{\circ}7'29''$ s. g. š. Najvýchodnejší bod sa nachádza opäť v katastri obce Zázrivá a prechádza ním poludník $19^{\circ}14'58''$ v. g. d. Najzápadnejší bod sa nachádza v katastri obce Teplička nad Váhom a prechádza ním poludník $19^{\circ}14'58''$ v. g. d. Matematická poloha charakterizuje postavenie mikroregiónu z globálneho hľadiska, t. j. poukazuje na jeho polohu na Zemi. Z nej vyplýva, že mikroregión sa nachádza na severnej a východnej pologuli, v miernom klimatickom pásme, ktoré je charakteristické ročným kolísaním teploty a striedaním ročných období, počas ktorých na Zemský povrch dopadá nerovnaké množstvo slnečnej radiácie. V čase jarnej a jesennej rovnodennosti dopadajú slnečné lúče napoludnie na rovnobežku 49° pod uhlom 41° . V čase letného slnovratu dopadajú slnečné lúče na to isté miesto pod uhlom o $23,5^{\circ}$ väčším, v čase zimného slnovratu pod uhlom o $23,5^{\circ}$ menším. To vyvoláva rytmické zmeny v prírode a zasahuje aj do hospodárskeho a sociálneho života. Celé územie (ako aj celé Slovensko) sa nachádza v pásme stredoeurópskeho času, ktorý sa riadi miestnym časom poludníka 15° v.g.d., ktorý je oproti greenwichskému (svetovému) času posunutý o +1 hodinu.

V podmienkach Slovenska veľký význam zohráva **poloha v rámci veľkých prírodných celkov**. Obzvlášť výrazne sa to prejavuje v regiónoch nachádzajúcich sa v blízkosti týchto veľkých prírodných celkov, ktoré ovplyvňujú svoje okolie. V prípade mikroregiónu Terchovská dolina je z tohto hľadiska dôležitá poloha v podhorí severných svahov Krivánskej Malej Fatry, ktorá tvorí prirodzenú bariéru a výrazne tak ovplyvňuje chod denných a ročných teplôt, zrážok, slnečnej radiácie, rytmiky života fauny a flóry atď. V tomto území je na pomerne krátkom úseku veľká vertikálna členitosť reliéfu, ktorá tak isto ovplyvňuje krajinu, obyvateľov a procesy v nej. S prihliadnutím na geomorfologické členenie Slovenska (Lukniš, Mazúr 1980) sa mikroregión nachádza v Alpsko-Himalájskej sústave, podsústave Karpaty, provincii Západné Karpaty, na rozhraní subprovincii Vnútornej a Vonkajšie Západné Karpaty, vo Fatransko-tatranskej oblasti a oblasti Stredných Beskýd. Tvoria ho celky Malá Fatra, Žilinská kotlina a Kysucká vrchovina.

Zo socioekonomického hľadiska je významná **poloha vzhľadom na väčšie administratívne centrá**. Z pohľadu administratívneho členenia možno mikroregión Terchovská dolina rozdeliť do dvoch spádových oblastí. Prvou je Žilina, kde patria obce zo Žilinského okresu a druhou spádovou oblasťou je Dolný Kubín s obcou Zázrivá. Od dvoch najväčších centier SR (Bratislava, Košice), je mikroregión od svojich hraníc vzdialený vzdušnou čiarou 164 km, resp. 166 km. Na nižšej administratívnej úrovni (samosprávnych celkov) priamo susedí so sídlom samosprávneho kraja – Žilinou.

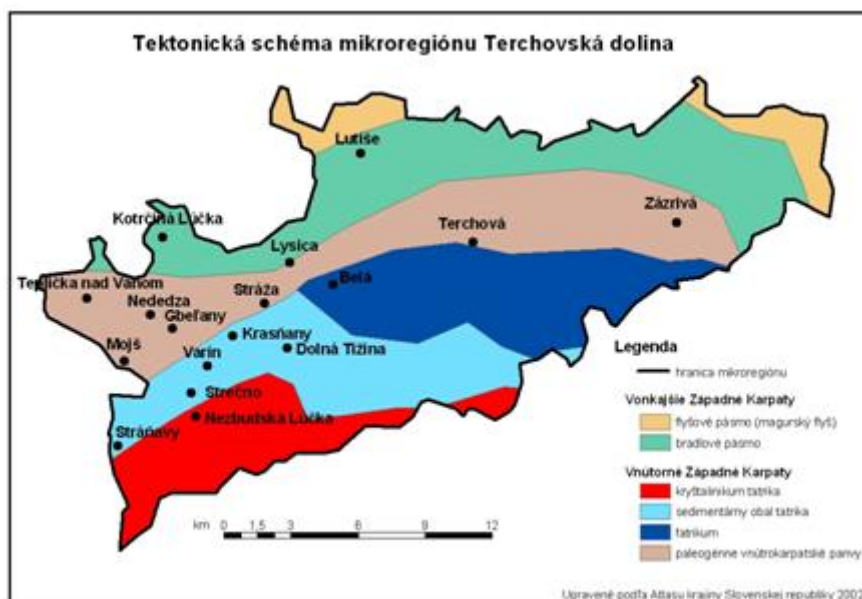
Nemenej dôležitá je **poloha** mikroregiónu vzhľadom na **dopravné koridory a bariéry**. Dopravnú os mikroregiónu tvorí štátna cesta č. 583 zo Žiliny do Párnice. Z tranzitného hľadiska je však významná štátna cesta E50 na západnom okraji mikroregiónu. Najbližšie napojenie na diaľnicu je v Žiline. Najvýznamnejšia železničná trať celoštátneho významu spájajúca Bratislavu, Žilinu a Košice prechádza západným okrajom mikroregiónu katastrami obcí: Nezbudská Lúčka, Strečno, Varín, Gbeľany, Mojš a Teplička nad Váhom. Táto je dvojkoľajová a v celom úseku elektrifikovaná. Bránová poloha mikroregiónu na rozhraní kotliny a pohorí spôsobuje nemalé dopravné problémy. Prekonanie horskej bariéry (Malej Fatry) je z dopravného hľadiska riešené po frekventovanej štátnej ceste E50 v úseku Žilina – Vrútky cez Strečniansky priesmyk. Železničná doprava takmer kopíruje rieku Váh, avšak oblasť Domašínskeho meandra prekonáva dvoma tunelmi.

2.2.2 Geologický vývoj a geologická stavba Tektonická schéma na území Mikroregiónu Terchovská dolina

Z geologického hľadiska je mikroregión Terchovská dolina tvorený pomerne pestrou paletou kontrastných hornín. Tieto odrážajú jednotlivé tektonické jednotky nachádzajúce sa v oblasti mikroregiónu. Jednotky sú usporiadané v pásoch a v smere zo severu na juh sú reprezentované: flyšovými pásmom, bradlovým

pásmom, centrálnokarpatskými paleogénnymi panvami, fatrikom, sedimentárnym obalom tatrika a kryštalinikom tatrika.

Obrázok č. 3 - Tektonická schéma na území Mikroregiónu Terchovská dolina

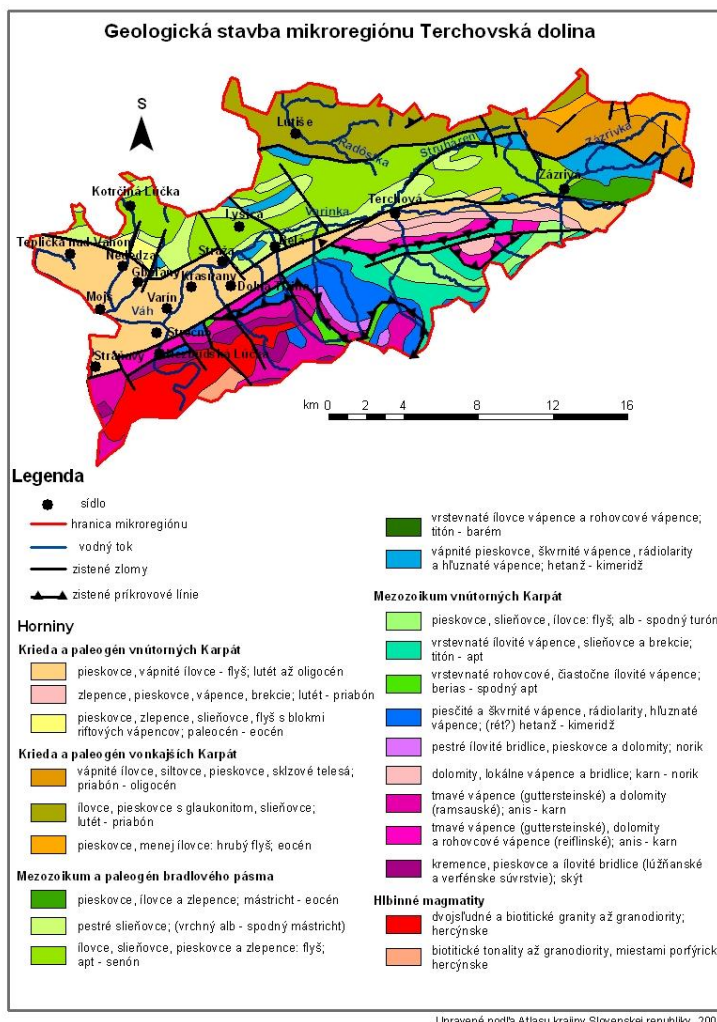
Flyšové pásmo tvoria pieskovce a ílovce, ktoré sa striedajú v rôznych polohách a vrstvách, čím vytvárajú pre flyš typické široké chrbáty a svahy náchylné na nestabilitu. Bradlové pásmo vychádza na povrch z plastických a mäkkších flyšových hornín (prevažne vápnité pieskovce a sliene) vo forme odolnejších bradiel, ktoré sú budované rôznymi varietami karbonátov. Nachádzajú sa v oblasti Kysuckej vrchoviny. Centrálnokarpatský paleogén vyplňa dno Žilinskej kotliny, ktorá do mikroregiónu záľovovite vbieha až po Terchovú a v úzkom pruhu pokračuje až do oblasti Zázrivej. Centrálnokarpatský paleogén tvoria najmä pieskovce a vápnité ílovce. Fatrikum je zastúpené tektonickou jednotkou krížňanského príkrovu na ktorom sa nachádzajú miestami trosky chočského príkrovu (najmä príkrovové trosky masívov Veľkého a Malého Rozsutca, tvorené vápencami a dolomitmi). Sedimentárny obal tatrika je tvorený pestrou paletou mezozoických vápencov (piesčité, škrvrité, rádiolarity, guttersteinské), dolomitov (ramsaušké) a kremencov s polohami pieskocov a ílovitých bridlíc. Za najstaršie horniny v tejto oblasti možno pokladať granity až granodiority hercýnskeho veku, tvoriace kryštalinikum tatrika, ktoré tvorí centrálny masív Malej Fatry v mikroregióne. Zjednodušená geologická stavba na území mikroregiónu je znázornená na obrázku č. 3. Kvartérny pokryv územia sa v odkrytých geologických mapách nezaznamenáva, pokiaľ jeho mocnosť nepresiahne 2 metre. Avšak najväčší výskyt kvartérnych sedimentov, ku ktorým patria piesky a štrky sa nachádza v korytách a na nívách riek a potokov. Ich petrologické zloženie zodpovedá povodiu daných vodných tokov, takže sú tvorené rôzne opracovanými granitmi, vápencami, dolomitmi, prípadne pieskocami.

Z geochemického hľadiska sa v území nachádza päť základných typov hornín: granitoidy, vápence, dolomity, pieskovce a ílovce. Pomerne veľká pestrosť geologického podkladu je vo vzájomnej interakcii s neotektonickou stavbou, pre ktorú je v mikroregióne charakteristická zlomová tektonika, vyznačujúca sa relatívnym výškovým posunom krýh. Najväčšiu a najkompaktnejšiu neotektonickú kryhu v mikroregióne predstavujú oblasti Malej Fatry a Kysuckej vrchoviny. Medzi nimi sa nachádza relatívne pomaly poklesávajúca kryha klinovitého tvaru siahajúca od Nededze a Krasňan po Belú.

Podľa inžiniersko-geologickej rajonizácie vypracovanej na základe genézy a litologickej povahy hornín, zaradujeme územie mikroregiónu Terchovská dolina k nasledujúcim rajónom: Rajóny predkvartérnych hornín (rajón ílovcovovo-vápenatých hornín, rajón vápencovo-dolomitických hornín, rajón flyšoidných hornín, rajón spevnených sedimentov v celku, rajón pieskocovo-zlepencových hornín a rajón magmatických intruzívnych

hornín) a Rajóny kvartérnych sedimentov (rajón proluviálnych sedimentov, rajón náplavových terasových stupňov, rajón deluviálnych sedimentov a rajón údolných riečnych náplavov). Vyčlenené územné celky rajonizácie umožňujú na danej úrovni podrobnosti stanoviť vhodnosť horninového prostredia z hľadiska rôznych spôsobov hospodárskeho využívania územia.

Obrázok č. 4 - Geologická stavba Mikroregiónu Terchovská dolina

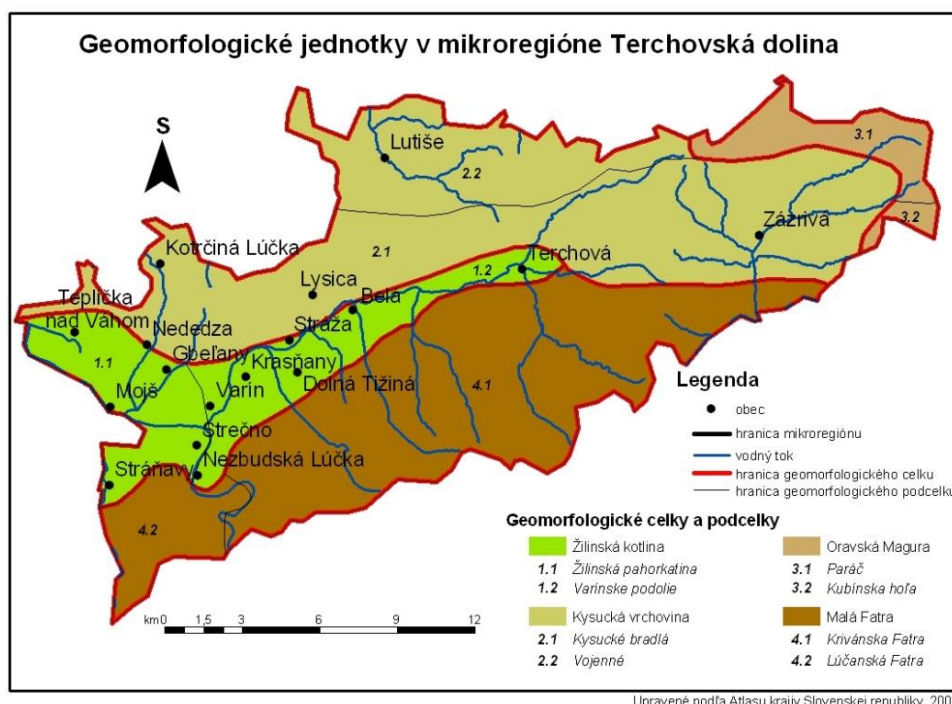
2.2.3 Geomorfologická charakteristika a reliéf

Geomorfologická situácia mikroregiónu je pomerne pestrá. Mikroregión sa rozprestiera na časti geomorfologických celkov: Žilinská kotlina, Malá Fatra, Kysucká vrchovina a Oravská Magura (obrázok č. 4). Už z názvov celkov vyplýva že z morfografického hľadiska sa tu nachádza všetkých päť morfograficko-morfometrických typov reliéfu: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny, ale aj veľhornatiny. Celé územie mikroregiónu zasahuje do vysočinového stupňa (nad 300 m n. m.). Geologická stavba je podkladom pre širokú paletu typov reliéfu. V Kysuckej vrchovine a Oravskej Magure, ktoré sú budované flyšovými horninami sa nachádzajú bradlá a bradlové tvrdoše, ktoré vystupujú na povrch z pomerne mäkkšieho podkladu. Taktiež vďaka podložíu sa tu nachádza reliéf erózných brázd, pretože flyšové horniny sú náchylnejšie na eróziu. V bezprostrednom okolí vodných tokov a na dne kotliny je reliéf rovín a nív. Postupne smerom k pohoriam prechádza reliéf do pahorkatinného typu. Najmä na svahoch Malej Fatry možno pozorovať morfológicky výrazné stráne, ktoré sú podmienené zlomovou tektonikou. V Kysuckej vrchovine, ako už názov napovedá,

prevláda vrchovinový až hornatinový typ reliéfu. Vysočinový podhôľny až veľhorský typ reliéfu sa vyskytuje iba v Malej Fatre.

Obrázok č. 5 - Geomorfologické členenie územia Mikroregiónu Terchovská dolina

Z morfoštruktúrneho hľadiska sú Malá Fatra a Kysucká vrchovina pozitívne morfoštruktúry a Žilinská kotlina je negatívna morfoštruktúra. Vďaka vyššie spomenutým skutočnostiam je v mikroregióne veľká pestrosť geomorfologických foriem reliéfu. Najviac viditeľnými a pre mikroregión charakteristickými formami sú príkrovové trosky masívov Veľkého a Malého Rozsutca, Bobôt a Sokolia. Medzi nimi sa nachádza erózna kotlina Štefanovej, ktorá vbíha až do Vratnej doliny. V masívoch Rozsutcov sa nachádzajú doliny kaňonovitého charakteru, tiesňavy, jaskyne a skalné mestá. V najvyšších polohách Malej Fatry sa dokonca môžeme stretnúť s glaciálnymi tvarmi (kar pod Chlebom), aj keď niekdajšia prítomnosť horského ľadovca v tejto oblasti je diskutabilná. Z riečnych foriem je pomerne výrazná prielomová dolina Váhu cez Malú Fatru s prírodnou pamiatkou Domašínskym meandrom. Zo súčasných geomorfologických procesov tu najviac prebieha riečna erózia, na jednej strane, ale aj akumulácia na strane druhej. Výrazne k degradácii územia prispieva erózia na vegetáciou nechránených svahoch hlavne vo vysokých polohách, kde je často skombinovaná aj so zošľapávaním na turistických chodníkoch. Na pomerne mäkkších a na eróziu náchylnejších flyšových horninách je vplyv vodnej erózie viditeľný najmä po prudkých prívalových dažďoch. V najvyšších polohách je reliéf opracovávaný aj činnosťou snehu a mrazu. V súčasnosti je veľmi aktívnym činiteľom, ktorý pretvára reliéf, človek. Práve ľudskou činnosťou vznikli rôzne lomy a v poslednom čase bolo možno pozorovať planáciu reliéfu v súvislosti s výstavbou automobilového závodu Kia, pri Tepličke nad Váhom, alebo premenu riečnej krajiny pri výstavbe Vodného diela Žilina.

2.2.4 Klimatické pomery

Klimatické pomery mikroregiónu Terchovská dolina sú do značnej miery ovplyvnené jeho polohou a nadmorskou výškou. Na zaradenie danej oblasti do klimatických pasiem, regiónov, resp. ich charakteristiky existuje vo svete viacero klasifikácií. Na kontinentálnej úrovni leží Slovenská republika

v miernom pásme, v atlanticko-kontinentálnej oblasti. To znamená, že je ovplyvňovaná vzdušnými hmotami z oblasti Atlantického oceána (prípadne jeho okrajových morí), ale aj vzdušnými hmotami z kontinentálnej časti Eurázie. Samotný mikroregión Terchovská dolina leží navyše v oblasti s horským podnebím. Keďže na Slovensku prevládajú severozápadné vetry, nachádza sa na náveternej strane horského masívu Malej Fatry. Dôsledkom je hlavne zvýšený príjem zrážok v oblasti mikroregiónu. Ako bolo spomínané vyššie, existuje niekoľko klasifikácií zaradenia regiónov do klimatických oblastí. V bývalom Československu, a v súčasnosti aj na Slovensku bolo vyčlenených niekoľko klimatických oblastí s rôznymi klimatickými charakteristikami. Z nich na územie mikroregiónu zasahujú oblasti uvádzané aj s príslušnou charakteristikou v tabuľke.

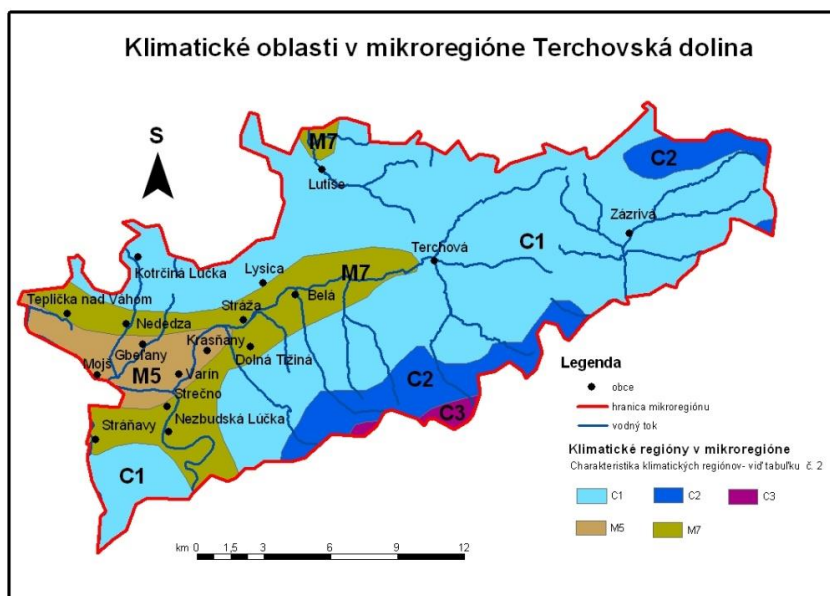
Tabuľka č. 2 - Klimatické podmienky územia Mikroregiónu Terchovská dolina (za obdobie 1961–1990)

Okrskok	Charakteristika okrsku	Klimatické znaky
M5	mierne teplý, vlhký, s chladnou až studenou zimou, dolinový/kotlinový	január ≤ -3 °C, júl ≥ 16 °C, menej ako 50 letných dní v roku
M7	mierne teplý, veľmi vlhký, vrchovinový	júl ≥ 16 °C, menej ako 50 letných dní v roku
C1	mierne chladný, veľmi vlhký	júl ≥ 12 °C až < 16 °C
C2	chladný horský, veľmi vlhký	júl ≥ 10 °C až < 12 °C
C3	studený horský, veľmi vlhký	júl < 10 °C

Zdroj: Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002

Okrsky M5 a M7 sa nachádzajú prevažne v nížinných polohách v okolí rieky Váh a vo výbežku Žilinskej kotliny po Terchovú. Klimatický okrskok C1 zaberá väčšiu časť mikroregiónu, hlavne podhorské oblasti. Ostatné dva okrsky C2 a C3 zaberajú iba najvyššie položené časti Malej Fatry.

Obrázok č. 6 - Klimatické oblasti na území Mikroregiónu Terchovská dolina

Upravené podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky, 2002.

Priemerná ročná teplota vzduchu v mikroregióne sa pohybuje od 0 °C vo vrcholových častiach Malej Fatry po 8 °C v okolí rieky Váh. Väčšina územia však má priemernú ročnú teplotu 2 – 6 °C. Priemerná teplota vzduchu najchladnejšieho mesiaca v roku, čiže v januári je od -7 °C do -3 °C. Naopak priemerná teplota vzduchu najteplejšieho mesiaca (júla) je 10 °C – 17 °C. Rozpätie teplôt opäť závisí od polohy v rámci

mikroregiónu. Súvisí to najmä s diferenciou nadmorskej výšky. Zjednodušene možno povedať, čím vyššie, tým chladnejšie. Toto tvrdenie však neplatí v prípade inverzných situácií v zimných mesiacoch, kedy studený vzduch v kotline leží pod teplým vzduchom, čoho dôsledkom je chladné až mrazivé počasie v nižších polohách, a naopak vo vyšších polohách je vtedy prevažne slnečné počasie.

Pre mikroregión a jeho orientáciu na cestovný ruch je pre zimné obdobie dôležitá dĺžka snehovej pokrývky. Táto sa pohybuje od 60 dní v nižšie položených oblastiach do 200 dní v najvyššie položených oblastiach. V rámci mikroregiónu je dôležité aj to, že väčšina veľkých lyžiarskych stredísk sa nachádza na severne orientovaných svahoch, kde je nižšia denná teplotná bilancia, čo má priaznivejšie podmienky pre udržanie snehovej pokrývky.

Priemerný ročný úhrn zrážok sa pohybuje od 700 do 1 400 mm za rok, pričom podľa pozorovania pre danú klimatickú oblasť, resp. región je nadbytok zrážok od 100 do 1 000 mm.

Všetky spracované klimatické ukazovatele sa vzťahujú na obdobie pozorovaní z rokov 1961 – 1990. Preto sa v dnešnom období môžu niektoré uvádzané charakteristiky mierne odchyľovať, vzhľadom na to, že v poslednom období badáme miernu zmenu klímy. Hlavne v počte a intenzite privalových dažďov a búrok.

Tabuľka č. 3 - Klimatické ukazovatele v Mikroregióne Terchovská dolina

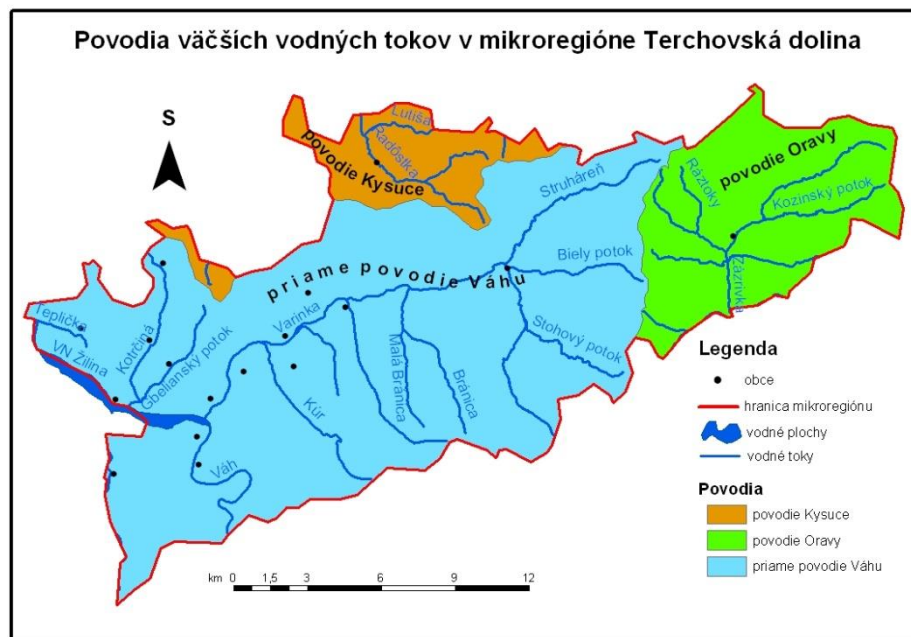
Klimatické ukazovatele	hodnota
priemerná ročná teplota	0 – 8°C
priemerná teplota v januári	-7 – -3°C
priemerná teplota v júli	10 – 17°C
ročný úhrn zrážok	700 – 1 400 mm
počet dní so snehovou pokrývkou	60 – 200

Zdroj: Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002

2.2.5 Hydrologické pomery

Územie mikroregiónu, tak ako väčšina Slovenska, patrí do úmoria Čierneho mora. Do Čierneho mora je odvodňované prostredníctvom riek Dunaj a Váh. Najvýznamnejším vodným tokom je v mikroregióne je Váh, ktorý preteká západným okrajom územia v dĺžke 18,5 km a v stanici Mojš dosahuje priemerný prietok 35,6 metrov kubických za sekundu. Tento stav je však ovplyvňovaný Vodným dielom Žilina. Celkovo je územie mikroregiónu odvodňované riekou Váh. Čiastkové povodia sú však zastúpené riekami Orava a Kysuca. Samotné územie mikroregiónu je odvodňované povodím Varínky (priamo do Váhu), Zázrivky (Orava) a povodím vodného toku Radôstka (Bystrica a následne Kysuca). Povodie Varínky, ktorá pramení vo Vrátnej doline pod Chlebom, odvodňuje približne 2/4 územia mikroregiónu na západ a preteká územím v dĺžke 24 km. Druhým čiastkovým povodím je povodie Zázrivky (na území mikroregiónu 11,5 km), ktorá odvodňuje východnú štvrtinu územia mikroregiónu do rieky Orava a následne do Váhu. Rozvodie medzi týmito čiastkovými povodiami sa nachádza medzi Terchovou a Zázrivou v sedle Rovná hora. Poslednú tretinu odvodňuje vodný tok Radôstka, ktorý odvádza vody z povodia na sever do toku Bystrica. Tá je ľavostranným prítokom Kysuce. Významnejšie prítoky Varínky sú toky Struháreň, Biely potok, Stohový potok, Bránica, Beliansky potok a potok Kúr. Zázrivky má štyri významnejšie prítoky: Kozinský potok, Plešivský potok, Dolinský potok a potok Biela. Vodný tok Radôstka nemá, okrem potoka Lutiša, na území mikroregiónu väčšie a významnejšie prítoky.

Obrázok č. 7 - Povodia vodných tokov v Mikroregióne Terchovská dolina

Upravené podľa turistickej mapy Malá Fatra - Vrátna, Harmamec 2002

Priemerný ročný špecifický odtok (odtok z jednotkovej plochy povodia za jednotku času $/l.s^{-1}.km^{-2}/$) sa v oblasti mikroregiónu pohybuje od 13 do 20 $l.s^{-1}.km^{-2}$.

Podľa typu režimu odtoku má Váh, a tak isto aj väčšina mikroregiónu, snehovo-dažďový režim odtoku. To znamená, že najvyššie vodné stavy majú vodné toky v apríli až máji, kedy sú početné prehánky a navyše sa v okolitých horách topí sneh. Naopak najnižšie vodné stavy dosahujú rieky v januári a februári (kedy je voda v povodí viazaná vo forme snehu a ľadu), resp. v septembri až októbri, kedy sa v povodí nenachádza ešte toľko zásob vody. Iba severozápadný okraj územia mikroregiónu Terchovská dolina má dažďovo-snehový odtoku, pretože leží v nižšie položenej nadmorskej výške, kde sa začína sneh topiť skôr, a teda najvyššie vodné stavy budú mať vodné toky počas marca až apríla a najnižšie počas septembra.

Údaje boli spracované na základe radu hydrologických pozorovaní z obdobia rokov 1931 – 1980.

V súčasnosti výrazne ovplyvňuje hydrologické ale aj mikroklimatické pomery na Váhu Vodné dielo Žilina. Vodné dielo Žilina bolo vybudované za účelom povodňovej ochrany, výroby elektrickej energie a rekreačnej činnosti. Nápusťný objekt sa nachádza pri ústí Varínky. Dĺžka vodnej nádrže je 7,1 km a šírka až 600m. Objem nádrže predstavuje 18,15 mil. m^3 . Výška hrádze je 15 m a šírka koruny hrádze 6 m. Vodná elektrárňa nachádzajúca sa v rámci diela je vybavená dvomi Kaplanovými turbínami, každá s hltnosťou 150 $m^3.s^{-1}$. Inštalovaný výkon turbín je 2x36 MW. Vodná elektrárňa bola uvedená do prevádzky v rokoch 1997 – 1998. Priemerná ročná dodávka elektrárne za roky 1998 – 2000 bola 156 GWh/r.

2.2.6 Pôdne pomery

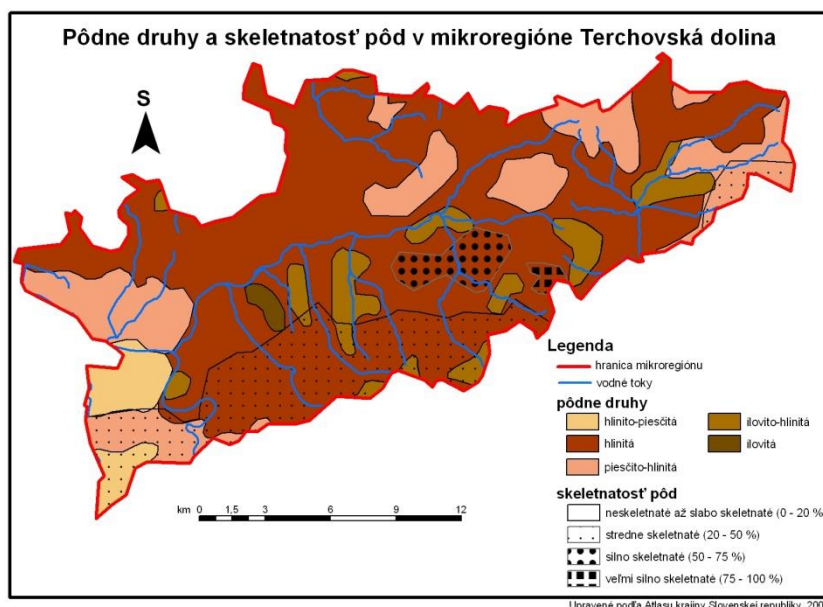
Pôda je samostatný prírodno-historický útvar, vzniknutý premenou vrchnej časti litosféry, pôsobením organizmov na horniny za účasti vzduchu, vody a slnečnej energie.

Charakteristiku pôd v rámci mikroregiónu možno brať z rôznych hľadísk. Podľa zrnitosti sa v mikroregióne nachádza pestrá paleta pôd. Od hlinito-piesčitých, cez piesčito-hlinité, hlinité po ílovito-hlinité a v niektorých polohách aj ílovité pôdy. Podľa obsahu skeletu sa tu nachádzajú všetky typy pôd (neskeletnaté, stredne skeletnaté, silno skeletnaté a veľmi silno skeletnaté) (obrázok č. 7). Na pestovanie poľnohospodárskych

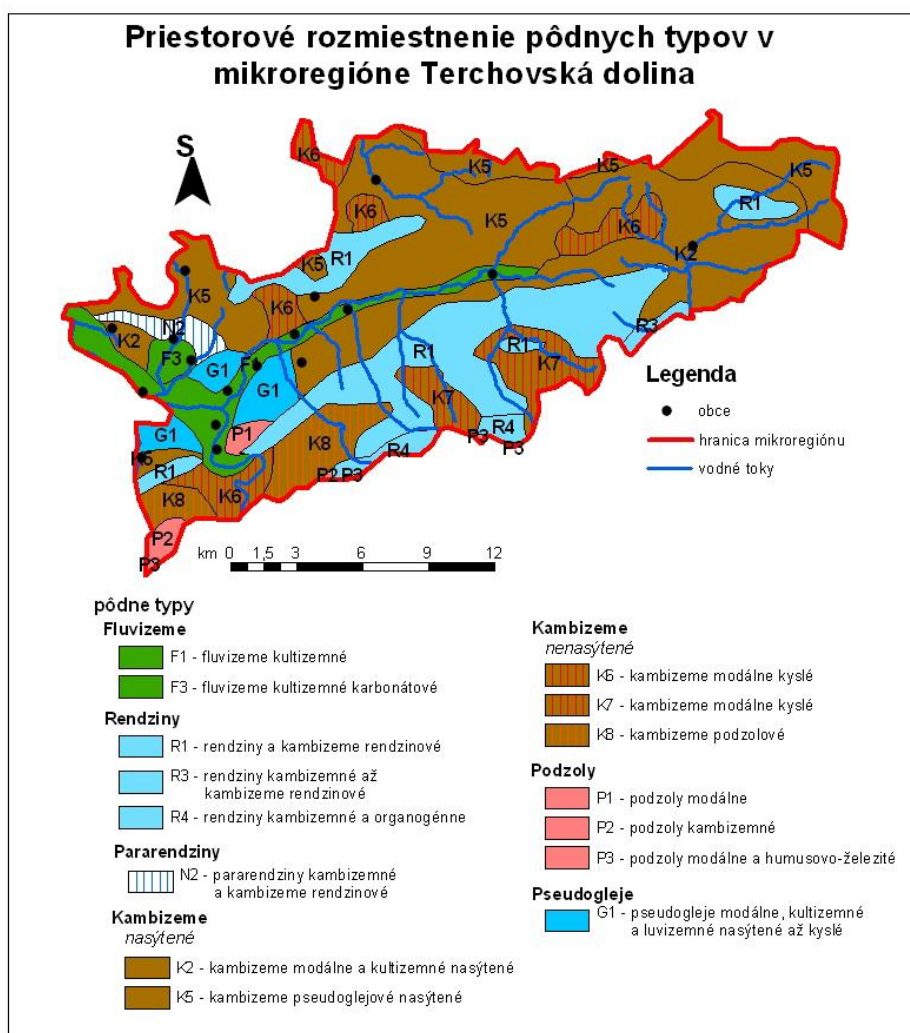
plodín sú najvhodnejšie tzv. stredne ťažké pôdy (hlinité) s nízkym zastúpením skeletu. Na úrodnosť pôd má vplyv aj podiel humusu v pôde. Z tohto hľadiska patrí územie mikroregiónu skôr k chudobnejším oblastiam. Obsah humusu v poľnohospodárskej pôde sa tu pohybuje od 1 do 2,3%, čo je pomerne málo. Avšak miestami sa nájdu polohy (oblasti nív a terás vodných tokov) aj s percentuálnym podielom vyšším ako 2,3%. Geologická a geomorfologická stavba, ako aj rastlinná pokrývka a činnosť človeka má úzku nadväznosť na priestorové rozšírenie pôdných druhov a pôdných typov. V mikroregióne môžeme nájsť širokú paletu pôdných druhov, typov a variét (prevažne človekom upravovaných a obhospodarovaných pôd – tzv. kultizemí) (obrázok č. 8). Na nivách riek sa nachádzajú fluvizeme. V zamokrených oblastiach s permanentne podmáčanou pôdou sa nachádzajú pseudogleje. Na karbonatických (vápence, dolomity) horninách sa nachádzajú rendziny a v horských oblastiach kambizeme až podzoly. Vo vrcholových častiach Fatry, kde je malý pôdny kryt, sa môžu vyskytovať až litozeme (pôdy s plytkým pôdnym horizontom s veľkým zastúpením skeletu).

Vzhľadom na podložie a obhospodarovanie je pôdna reakcia kyslá (prevažne v horských a podhorských oblastiach) s pH 4,5 – 5,5 a neutrálna až mierne zásaditá (v oblasti vodných tokov) s pH 7 – 7,8. Vzhľadom na povahu pôd v mikroregióne je ich retenčná schopnosť (schopnosť zadržiavať vodu) veľká s pomerne dobrou priepustnosťou.

Obrázok č. 8 -Pôdne druhy a skeletnosť pôd v Mikroregióne Terchovská dolina

Obrázok č. 9 - Priestorové rozmiestnenie pôdnych typov na území mikroregiónu

Upravené podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky, 2002.

2.2.7 Rastlinstvo a živočíšstvo

Rastlinstvo

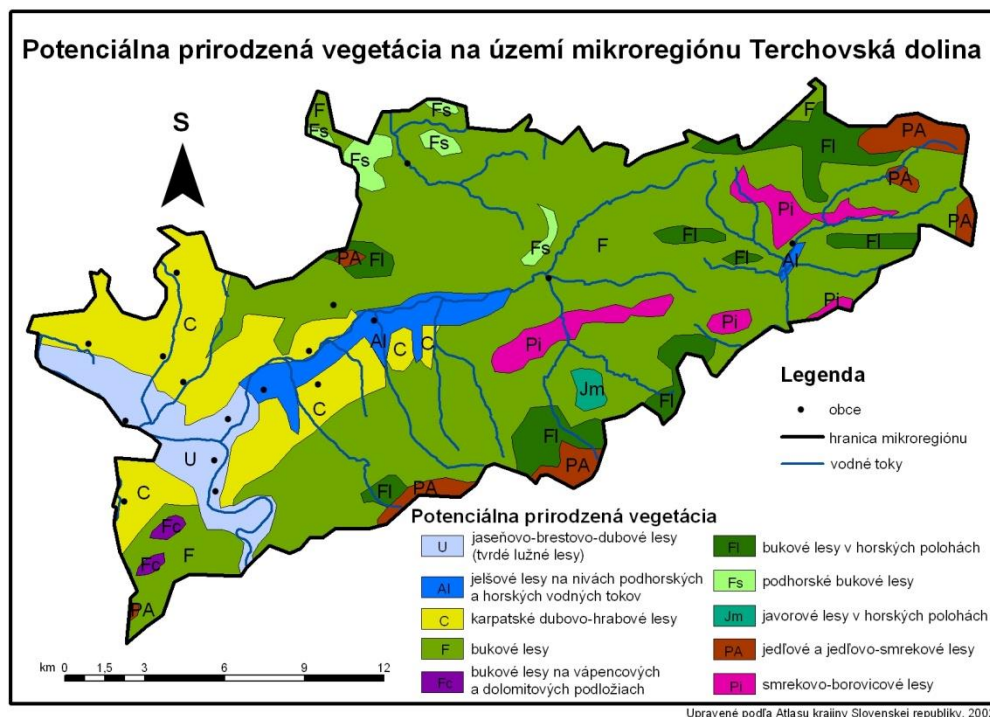
V rámci fyto geografického členenia Sveta sa nachádza Slovenská republika v Holarktickej oblasti, Eurosibírskej podoblasti a v jej stredoeurópskej provincii. Samotný mikroregión sa na základe fyto geografického členenia SR rozprestiera v bukovej zóne v oblasti rastlinstva na flyšových a kryštálicko-druho horných horninách. Na území mikroregiónu tvorí flyšovú oblasť Kysucká a Oravská vrchovina. Kryštálicko-druho hornú oblasť tvorí okres Žilinská kotlina so severným podokresom, ďalej okres Malá a Veľká Fatra s podokresom Krivánska Fatra a obvodmi Krivánske veterné hole; Osnica; Rozsutec, Boboty a Sokolie.

Na mikroregión Terchovskej doliny pekne pasuje schéma vertikálnej zonálnosti rastlinných spoločenstiev, ktorá sa prejavuje takmer po celom Slovensku. V najnižších polohách sú to dubovo-hrabové lesy, siahajúce do nadmorskej výšky asi 700 m n. m., nad nimi bukovo-jedľové lesy (zhruba do výšky 1000 m n. m.). Ešte vyššie (do výšky 1300, resp. 1500 m n. m.) sa nachádzajú jedľovo-smrekové až smrekové lesy a nad 1500 m n. m. kosodrevina.

Stav reálnej vegetácie je v celom mikroregióne do veľkej miery ovplyvnený ľudskou činnosťou. Z pôvodných rastlinných spoločenstiev sa zachovali miestami len zvyšky, alebo boli nahradené lúkami, pasienkami, poľami a zástavbou. Stav vegetácie, ktorá by sa v budúcnosti vytvorila na danom území, keby človek

prestal svojou činnosťou ovplyvňovať vegetačný kryt, predstavuje potenciálna prirodzená vegetácia (viď. obrázok). Na našom území (územie SR) by to až na niekoľko výnimiek bola lesná vegetácia. Spoločenstvá potenciálnej prirodzenej vegetácie na území mikroregiónu Terchovská dolina uvádzame aj s popisom nižšie.

Obrázok č. 10 - Potenciálna prirodzená vegetácia na území mikroregiónu

Jaseňovo-brestovo-dubové lesy v povodiach veľkých riek (tvrdé lužné lesy)

Patria sem vlhkomilné lesné spoločenstvá rastúce na aluviálnych náplavách popri väčších vodných tokoch, alebo v blízkosti prirodzených vodných nádrží. Viazu sa na vyššie položené miesta popri riekach na relatívne suchšie miesta riečnych nív, zhruba do výšky 300 m n. m. Sú ovplyvňované periodickými záplavami a kolísajúcou hladinou podzemnej vody. Ležia na rôznych vývojových štádiách pôd, od nevyvinutých pôd po hnedozeme až černozy. Zástupcovia drevín: dub letný (*Quercus robur*), brest hrabolitý (*Ulmus minor*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), javor poľný (*Acer campestre*). Kroviny sú zastúpené svibom krvavým (*Swida sanguinea*), vtáci zob obyčajný (*Ligustum vulgare*), bršlen európsky (*Euonymus europaea*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*) a iné. Z bylín sú zastúpené ostrica ostrá (*Carex acutiformis*), ostrica pobrežná (*Carex riparia*).

Na území mikroregiónu sa tieto lesy nevyskytujú, pretože v oblasti väčšieho vodného toku (Váh), prebieha intenzívne využívanie krajiny človekom, ktorý tieto lesy úplne zničil.

Jelšové lesy na nivách podhorských a horských vodných tokov

Tieto lesné spoločenstvá sú viazané na alúviá potokov podmáčaných prúdiacou podzemnou vodou, alebo ovplyvňovaných častými povrchovými záplavami. Pôdy pod týmito lesmi sú hlinité, stredne ťažké v horských údoliach piesočnaté až kamenité. Typickými zástupcami sú vrba purpurová (*Salix purpurea*), vrba sivá (*Salix eleagnos*), jelša sivá (*Alnus incana*), jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), prípadne vo vyšších nadmorských výškach sa môže nachádzať prímes smrek obyčajného (*Picea abies*). V bylinnom podraze sa vyskytujú záružlie horské (*Caltha laeta*), pichliač zelinový (*Cirsium oleraceum*), bodliak lopúchovitý (*Carduus personata*), škarda močiarna (*Crepis paludosa*), vrbovka chlpatá (*Epilobium hirsutum*), Túžobník brestový (*Filipendula ulmaria*), papraď samčia nepravá (*Dryopteris pseudomas*) a mnohé iné.

V súčasnosti sú tieto lesy takmer alebo úplne vyrúbané a boli nahradené lúkami, pasienkami a na suchších miestach vyvýšených terás poľami. Miestami sa môžu nachádzať ich zvyšky v okolí vodných tokov.

Karpatské dubovo-brabové lesy

Sú na území Slovenska najrozšírenejšou lesnou formáciou v dubovom stupni. Pôvodne zaberali rozsiahle plochy v pahorkatinách a vrchovinách do výšky okolo 600 m n. m. V súčasnosti z nich ostali len zvyšky, pretože miesta pôvodného výskytu sú silne pozmenené antropogénnou činnosťou (využívajú sa ako polia, lúky a pasienky aj ako zástavbová plocha).

Zo stromov sú zastúpené druhy ako dub zimný (*Quercus petraea*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), javor poľný (*Acer campestre*), lipa malolistá (*Tilia cordata*), lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*). Kroviny tvoria napr. zimolez obyčajný (*Lonicera xylosteum*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), hloh jednozemenný (*Crataegus monogyna*), atď. Bylinné spoločenstvá sú zastúpené rastlinami ako napr. marínka voňavá (*Galium odoratum*), kopytník európsky (*Asarum europaeum*), mednička ovisnutá (*Melica nutans*) a iné.

Bukové lesy kvetnaté

Táto jednotka zahŕňa klimaxové (konečné) štádium. Nachádza sa na hranici podhorského a horského stupňa na takmer všetkých druhoch geologického podložja, s výbornými, hlbokými, intenzívne prehumóznymi pôdami s bohatým bylinným podrastom. Vyskytujú sa v nadmorských výškach okolo 500 – 900 m n. m.

V stromovej etáži sú zastúpené dreviny ako dub zimný (*Quercus petraea*), javor horský (*Acer pseudoplatanus*), javor mliečny (*Acer platanoides*), brest horský (*Ulmus glabra*), lipa malolistá (*Tilia cordata*), buk lesný (*Fagus sylvatica*), atď. Z krovín bývajú zastúpené najmä baza čierna (*Sambucus nigra*), bršlen európsky (*Euonymus europaea*), zemolez obyčajný (*Lonicera xylosteum*). Bylinná etáž sa vyznačuje vysokou pokrývnosťou s druhmi marínka voňavá (*Galium odoratum*), pakost smradľavý (*Geranium robertianum*), ostružina srstnatá (*Rubus hirtus*), veronika horská (*Veronica montana*), bažanka trváca (*Mercurialis paxii*) a iné.

Na území mikroregiónu sa ešte takéto spoločenstvá nachádzajú, no časť z nich bola odlesnená a premenená na lúky a pasienky, prípadne zastavané plochy.

Podborské bukové lesy

Sú rozšírené v nižších polohách prevažne na nevápencovom podloží s vlhkostne kolísavými pôdami. V územiach na vápencoch sa nachádzajú na rovnomerne stredne hlbokých pôdach. V mikroregióne, ak sa tieto spoločenstvá vyskytujú, tak vo flyšovom pásme v miestach bradiel na vápencovom podklade. Vystupujú do nadmorskej výšky až 1000 m n. m., avšak optimum dosahujú okolo 600 m n. m.

V spoločenstvách dominuje marínka voňavá (*Galium odoratum*), ďalej ostrica chlpatá (*Carex pilosa*), mednička jednokvetá (*Melica uniflora*). Z drevín hlavne buk lesný (*Fagus sylvatica*).

Bukové lesy v horských polohách

V niektorých prípadoch zasahujú tieto spoločenstvá až na hornú hranicu lesa. Vyhovujú im prevažne teplotne stálejšie severné svahy. V mikroregióne sa nachádzajú v oblasti Zázrivej a Vrátnej doliny, ako aj Rozsutcov. Horná hranica výskytu je okolo 1300 m n. m.

Z druhov sa tu nachádzajú v stromovej etáži buk lesný (*Fagus sylvatica*), smrek obyčajný (*Picea abies*), jedľa biela (*Abies alba*).

kroviny: zemolez čierny (*Lonicera nigra*), baza červená (*Sambucus racemosa*), vřba rakytová (*Salix caprea*), byliny: kyslička obyčajná (*Oxalis acetosella*), kamzičník rakúsky (*Doronicum austriacum*), a iné.

Javorové lesy v horských polohách

Vyskytujú sa vo výškach nad 1000 m n. m. na sutinách, kamenistých až balvanovitých sutinách horských hrebeňov, úzkych chrbtov, strmých svahov alebo roklín, úžľabín a sutín pod mohutnými bralami alebo skalnými stenami. Geologický substrát väčšinou nemá obmedzenie na ich rozšírenie.

Významný podiel na zložení stromového poschodia majú javor horský (*Acer pseudoplatanus*), brest horský (*Ulmus glabra*), jedľa biela (*Abies alba*) a jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*). Krovinná etáž je pomerne slabo vyvinutá,

ale nachádzajú sa v nej zemolez čierny (*Lonicera nigra*), lykovec jedovatý (*Daphne mezereum*), ríbezľa alpínska (*Ribes alpinum*), baza červená (*Sambucus racemosa*). V bohatom bylinnom stupni sa vyskytujú pižmovka mošusová (*Adoxa oschatellina*), cesnak medvedí (*Allium ursinum*), zádušník chlpatý (*Glechoma hirsuta*), pakost smradľavý (*Geranium robertianum*), mesačnica trváca (*Lunaria rediviva*) a iné.

Tieto lesy patria k významným pôdochranným, účelovým lesom. Na území mikroregiónu sa vyskytujú na severných svahoch Malej Fatry vo Vrátnej doline.

Jedľové a jedľovo-smrekové lesy

Rozprestierajú sa v horskom stupni tvorenom pôvodne jedľou alebo smrekom na nenasýtených až podzolovaných kamenistých presakujúcich pôdach. Expozične sú orientované hlavne na severných svahoch so sklonom niekedy až 30°. Tvoria buď súvislý pás, alebo iba enklávy v hornej hranici bučín na kyslom podloží. Výškové rozpätie výskytu porastov je 70é – 1300, zriedkavo 1400 m n. m.

Stromová etáž býva zložená z jedľa biela (*Abies alba*), smrek obyčajný (*Picea abies*), prípadne smrekovec opadavý (*Larix decidua*), javor horský (*Acer pseudoplatanus*). V bylinnom stupni prevládajú plamienok alpínsky (*Clematis alpina*), lípkavec drsný (*Galium rotundifolium*), pichliač lepkavý (*Cirsium erisithales*).

V mikroregióne tvoria úzky pás lesných spoločenstiev vo vyšších častiach svahov Malej Fatry a Oravskej Magury.

Smrekovo-borovicové lesy a ostrevkovité spoločenstvá

Tvoria skupinu klimaxového komplexu skalných mačínových spoločenstiev. V mikroregióne sa vyskytujú hlavne v oblasti Rozsutcov, Bobôt a Sokolia.

Z drevín sú prítomné hlavne borovica lesná (*Pinus sylvestris*), smrek obyčajný (*Picea abies*), mukuňa obyčajná (*Sorbus aria*), jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*), smrekovec opadavý (*Larix decidua*) a iné. Kroviny sú zastúpené druhmi ako borievka obyčajná (*Juniperus communis*), hloh obyčajný (*Crataegus laevigata*). Z bylín sa v týchto spoločenstvách nachádzajú ostrevka vápnomilná (*Sesleria albicans*), ostrica biela (*Carex alba*), horec luskáčovitý (*Gentiana asclepiadea*), brusnica pravá (*Vaccinium vitis idaea*), plamienok alpínsky (*Clematis alpina*) a iné.

Smrekové lesy čučoriedkové

Sú to pôvodné klimaticky podmienené smrečiny rozšírené v najvyšších horských polohách v smrekovom stupni. Rozšírené sú predovšetkým na silikátovom podloží s podzolovanými pôdami.

Z drevín je základným identifikátorom smrek obyčajný (*Picea abies*), ďalej smrekovec opadavý (*Larix decidua*), borovica obyčajná (*Pinus sylvestris*), jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*). Veľmi slabo zastúpená je krovinná etáž. Tvoria ju zemolez čierny (*Lonicera nigra*), ruža ovisnutá (*Rosa pendulina*) a na hornej hranici kosodrevina (*Pinus mugo*). Druhovo chudobné bylinné poschodie je zastúpené smlzom chĺpkatým (*Calamagrostis villosa*), praslička lesná (*Equisetum sylvaticum*), chlpaňa lesná (*Luzula sylvatica*), čučoriedka obyčajná (*Vaccinium myrtillus*) a iné. Pomerne bohaté je zastúpenie machov.

Výskyt tohto stupňa na území mikroregiónu je obmedzený len na najvyššie položené oblasti Malej Fatry v okolí hornej hranice lesa.

Subalpínske kosodrevinové spoločenstvá na kyslých substrátoch

V mikroregióne zaberá toto spoločenstvo najvyššie položené oblasti Malej Fatry od výšky asi 1300 m n. m. Geologické podložie tvoria žuly. Pôdy sú kambizeme so znakmi podzolizácie s plytkým pôdnym horizontom.

V týchto spoločenstvách vďaka prírodným podmienkam nie je vyvinutý stromový stupeň. Z krovín jasne dominuje borovica horská – kosodrevina (*Pinus mugo*), ďalej ríbezľa skalná (*Ribes petraeum*), jarabina vtáčia hladká (*Sorbus aucuparia* subsp. *glabrata*), zemolez čierny (*Lonicera nigra*) a iné. Pomerne bohato sú zastúpené bylinné lesné druhy ako čermeľ lesný (*Melaphyrum sylvaticum*), hluchavka žltá (*Galeobdolon montanum*), hviezdica hájna (*Stellaria*

nemorum), ďalej chlpaňa hájna (*Luzula luzuloides*), mednička ovisnutá (*Melica nutans*), bažanka trváca (*Mercurialis paxii*) a iné.

Tak ako inde v Karpatoch, aj v oblasti Malej Fatry bol tento stupeň v minulosti silne antropogénne pozmenený, hlavne pastvou dobytká, a s tým spojené vypaľovanie a kľčovanie kosodreviny. Neskôr sa k tomu pridal ešte aj turistický ruch. Aj preto dnes porasty kosodreviny netvoria súvislé porasty.

Živočíšstvo

V rámci globálneho zoogeografického členenia terestrickej (suchozemskej) oblastí výskytu živočíchov sa nachádza Slovenská republika v oblasti Paleoarktís v Eurosibírskej podoblasti. V rámci limnického (vodného) biocyklu je to opäť oblasť Paleoarktís, ale už Euromediteránna podoblasť, Pontokaspická provincia a severopontický úsek. V regionálnom (celoslovenskom) meradle zaraďujeme územie mikroregiónu v terestrickom biocykle do provincie listnatých lesov, podkarpatského úseku a provincie stredoeurópskych pohorí, podprovincie karpatských pohorí a západokarpatského úseku. V rámci limnického biocyklu patrí mikroregión do pontokaspickej provincie, stredoslovenskej časti podunajského okresu (povodie Varínky). Povodie Zázrivky patrí taktiež do pontokaspickej provincie a hornovážského okresu.

V súčasnosti, pri pozmenenej a človekom využívannej krajine sa danému stavu chtiac-nechtiac prispôsobuje aj živočíšstvo danej lokality. V mikroregióne Terchovská dolina sa nachádzajú nasledujúce nižšie vymenované živočíšne spoločenstvá. Tieto sú do istej miery charakterizované už svojim názvom, preto sa nebudeme zaoberať ich charakteristikou, ale iba vymenujeme niektoré typické druhy živočíchov v nich žijúcich.

Živočíšne spoločenstvo lesov

mlok karpatský (*Tritus montandoni*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), orešnica perlavá (*Nucifraga caryocatactes*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), jašterica zelená (*Lacerta viridis*), užovka stromová (*Elaphe longissima*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), mačka divá (*Felis silvestris*), slimák obyčajný (*Helix pomatia*), mravec lesný (*Formica rufa*), lykožrút smrekový (*Ips typografus*) a mnohé iné.

Živočíšne spoločenstvo kosodreviny

stehlík čечetavý alpský (*Carduelis flamma cabaret*), vrchárka modrá (*Prunella modularis*), ropucha obyčajná (*Bufo bufo*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), dažďovník obyčajný (*Apus apus*), hraboš snežný (*Microtus nivalis*), piskor vrchovský (*Sorex alpinus*), krt obyčajný (*Talpa europea*) a iné.

Živočíšne spoločenstvo alpínskych lúk a holí

Fabtuška lúčna (*Anthus pratensis*), hraboš poľný (*Microtus arvalis*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), ropucha obyčajná (*Bufo bufo*), líška obyčajná (*Vulpes vulpes*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*) a iné.

Živočíšne spoločenstvo skalných stien a bráľ

jašterica múrová (*Lacerta muralis*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), murárik červenokrídly (*Tichodroma muraria*), dažďovník obyčajný (*Apus apus*), skliarík sivý (*Oenanthe oenanthe*), piskor obyčajný (*Sorex araneus*), Orol skalný (*Aquila chrysaetos*), výr skalný (*Bubo bubo*), krkavec čierny (*Corvus corax*) a ďalšie.

Živočíšne spoločenstvo polí a lúk

jarabica poľná (*Perdix perdix*), bažant poľovný (*Phasianus colchicus*), drop malý (*Otis tetrax*), zajac poľný (*Lepus europaeus*), syseľ obyčajný (*Citellus citellus*), tchor stepný (*Putorius eversmanni*), myšiarka močiarna (*Asio flammeus*), chrapkáč poľný (*Crex crex*).

Živočíšne spoločenstvo ľudských sídlisk

myš domová (*Mus musculus*), potkan obyčajný (*Rattus norvegicus*), vrabec domový (*Passer domesticus*), drozd čierny (*Turdus merula*), plamienka driemavá (*Tyto alba*), sýkorka veľká (*Parus major*) atď.

Živočíšne spoločenstvo brehov vôd

kunec obyčajný (*Bombina bombina*), skokan zelený (*Rana esculenta*), užovka obyčajná (*Natrix natrix*), potápka chocholatá (*Podiceps ruficollis*), kačica divá (*Anas platyrhynchos*), vydra riečna (*Lutra lutra*).

Živočíšne spoločenstvá potokov a riek

pstruh potočný (*Salmo trutta morpha phario*), lípeň obyčajný (*Thymallus thymallus*), hlaváč obyčajný (*Cottus gobio*).

2.2.8 Ochrana životného prostredia

Ochranu prírody chápeme ako komplex spoločenských opatrení zameraných na zveľadenie, obnovu, rozumné využívanie a ochranu prírodných zdrojov, a to v súlade s narastajúcimi materiálnymi a kultúrnymi potrebami spoločnosti. Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú tieto chránené regióny:

NP Malá Fatra – veľkoplošné chránené územie Malá Fatra bolo vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť už v roku 1967. V roku 1988 bol na tomto území zriadený národný park (*nariadením vlády SSR č. 24/1988 Zb. o Národnom parku Malá Fatra* zo dňa 18. Januára 1988 (s účinnosťou od 1. apríla 1988)), ktorý patrí k najcennejším krajinným celkom Slovenska vďaka svojej prírode, zachovanými spoločenstvami s množstvom chránených vzácných i reliktných druhov organizmov, z ktorých niektoré tu majú západnú hranicu svojho rozšírenia v Karpatoch. Rozloha vlastného územia je 22 630 ha, na výmere 23 262 ha ho obklopuje ochranné pásmo. Zachovali sa tu prirodzené ekosystémy s veľkou rozmanitosťou rastlinných a živočíšnych spoločenstiev typických pre Západné Karpaty. Územie je pomerne bohaté na vodné pramene a menšie vyvieracky. Celkovo na území žije 188 chránených druhov, z ktorých sú charakteristické a najznámejšie veľké predátori medveď hnedý, vlk obyčajný, rys ostrovid a mačka divá. Z dravcov sú to orol skalný, Jastrab veľký a včelár lesný.

Návštevný poriadok NP Malá Fatra je ustanovený vyhláškou Krajského úradu životného prostredia v Žiline, č. 9/2005 podľa § 20 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (ďalej len „zákon“) a § 7 ods. 2 zákona č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Správa NP má sídlo vo Varíne a dozerá a kontroluje dodržiavanie ochranných podmienok, usmerňuje činnosť lesného hospodárstva, poľnohospodárstva, poľovníctva a rybárstva, výstavbu, dopravu i podmienky jeho využitia na rekreáciu, turistiku a šport.

Značná časť územia národného parku sa prísnejšie chráni v rámci viacerých plošne chránených území. Osobitne cenné prírodné územia boli vyhlásené za národné prírodné rezervácie, prírodné rezervácie, prírodné pamiatky, či chránené prírodné výtvy. Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú tieto:

NPR Chleb – za národnú prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1967, s novelitáciou v roku 1988. (Výnos MK SSR č.1160/1988-32 z 30.6.1988). Nachádza sa vo výške 700 – 1709 m n. m. v katastrálnom území obce Terchová. Zaberá priestor v závere Vrátnej doliny, a to od údolnej stanice sedačkovej lanovky až po Veľký Kriváň a Poludňový Grúň. Na ploche 412,87 ha sa chránia vzácné rastlinné spoločenstvá pôvodných lesov a sekundárnych holí na hlavnom hrebeni.

NPR Krivé - Nachádza sa v Krivánskej Malej Fatre v katastri obce Nezbudská Lúčka na pravom brehu Váhu v bezprostrednej blízkosti Domašínskeho meandra. Výmera chráneného územia je 203,72 ha. Rezervácia bola zriadená Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9145/1979-OP z 30. 11. 1979. Predmetom ochrany sú súbory spoločenstiev skalných sutín a rôznorodých lesných porastov s prirodzeným drevinovým zložením na kryštaliniku Malej Fatry pre vedecko-výskumné a študijné ciele.

NPR Prípor –nachádza sa na území NP Malá Fatra, za NPR bol vyhlásený v roku 1980 úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 3487/1980-32 z 31.5.1980 za účelom ochrany prirodzených spoločenstiev jedľovo-bukového lesa a pásma kosodreviny s výskytom zriedkavých druhov rastlín a živočíchov na vedecko-výsk., náučné a kultúrno-výchovné ciele. Reliéf je veľmi členitý, nachádza sa tu niekoľko pôsobivých priepastí, pukliny

a menšie jaskyne. V hlboko vyerodovaných žľaboch sa často vyskytujú snehové lavíny. Nachádza sa v katastri obcí Belá, Dolná Tížina a Krasňany.

NPR Rozsutec – v pohorí Malá Fatra, v k. ú. obcí Terchová a Zázrivá. Za prírodnú rezerváciu bola vyhlásená v roku 1967 s aktualizáciou v roku 1986 (Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 464/1986-32 z 31.1.1986). Má výmeru 842 ha. Je najväčšou a z pohľadu prírodných hodnôt najcennejšou rezerváciou NP Malá Fatra. Rezervácia chráni výrazné dominanty Krivánskej Malej Fatry so zachovalými biocenózami, bohatým výskytom chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov, ako aj zriedkavými tvarmi krasového reliéfu. Týmito dominantami sú Veľký a Malý Rozsutec (1610 m a 1343 m) Sú to príkrovové trosky (hladký križňanský príkrov s bralným chočským reliéfom). Ich súčasťou je aj Skalné mesto. Zahŕňa morfológicky atraktívne útvary ako kaňony (Diery), rokliny, krútnavové hrnce, vodopády, osobitne modelované dolomitové hrebene, jednotlivé skalné útvary (Fajky nad Dolnými dierami), skalné steny a bralá. Častá je inverzia vegetácie. Nachádzajú sa tu vzácne ekosystémy, endemické, reliktné, vzácne a zriedkavé druhy fauny a flóry. Lesné spoločenstvá bukových jedlín, jedľových bučín, bukových javorín, vápencových bučín, reliktných javorín, javorových smrečín a smrekových kosodrevín si tu zachovali do značnej miery prirodzený ráz. Chránenú flóru reprezentujú napr. deväťník alpínsky, lomikameň trváci, medvedica lekárska, iskerník pahorský, poniklec slovenský, dryádka osemlístková, Ľalia zlatohlavá; chránenú faunu napr. mlok karpatský, murárik červenokrídly, stehlík čечetavý, vrchárka červenková, ľabtuška vrchovská, výr skalný, skaliar pestrý.

NPR Suchý – jeho rozloha je 429,42 ha. Rezervácia bola zriadená Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9144/1979-OP z 30.11.1979. Nachádza sa v katastri obcí Krasňany a Nezbudská Lúčka. Predmetom ochrany je vzácny súbor lesných a kosodrevinových spoločenstiev na rozmanitom horninovom podklade, miestami s porastmi pralesovitého rázu, väčšinou so zachovalou hornou hranicou lesa s výraznými geomorfologickými formami.

NPR Starý brad – bol za chránené územie vyhlásený v roku 1967, s novelizáciou v roku 1988 (Výnos Ministerstva kultúry SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988). Predmetom ochrany je zachovalý súvislý porast dubových spoločenstiev (spoločenstvo kyslých dubových bučín) reliktného rázu na severnej hranici svojho rozšírenia. Blízkosť zručanín kultúrnej pamiatky Starého hradu zvyrazňuje hodnotu tohto chráneného územia. Nachádza sa v katastrálnom území obce Nezbudská Lúčka.

NPR Tiesňavy – národnou prírodnou rezerváciou sa stali v roku 1967, s novelizáciou v roku 1986 (Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 465/1986-32 z 31.1.1986). Rozloha tejto rezervácie je 442,51 ha. Nachádza sa na území NP Malá Fatra, v katastroch obcí Belá a Terchová. Zaberá Boboty, Tiesňavy a Sokolie. Je to kaňon s pôsobivými skalnými útvarmi v prielome potoka Vrátnanka. Mnohé z nich svojim tvarom pripomínajú ľudské postavy (Mních, Plačúca Anička) alebo rozličné predmety a zvieratá (Jánošíková posteľ a stolička, Drak, Ťava, Krokodíl). Okrem nich sa chránia aj jedinečné spoločenstvá rastlín a živočíchov s mnohými endemickými a reliktnými druhmi. Je tu napr. najnižší výskyt kosodreviny v NP Malá Fatra, a to v Obšivanke, v nadmorskej výške 640 m n. m.

NPR Veľká Bránica – má rozlohu 332,09 ha, za chránené územie bola vyhlásená v roku 1967, novelizovaná v roku 1988 výnosom Ministerstva kultúry SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988. Chránia sa v nej pôvodné rastlinné spoločenstvá - zachovalý komplex bučín na vápnitých horninách je ukážkou pôvodných lesov, ktoré siahali až na hornú hranicu lesa. Napriek tomu, že je pásmo kosodreviny a smreka umelo odstránené, sú lesy rezervácie cennou ukážkou zachovanej štruktúry lesov. Nachádza sa v katastroch obcí Belá a Terchová.

Vo všetkých NPR je obmedzený pohyb turistov len na značené turistické chodníky a je zakázané zbieranie prírodnín. V ochrannom pásme NP Malá Fatra, teda v oblasti Kysuckých vrchov je pohyb turistov neobmedzený.

PP Domašínsky meander - za prírodnú pamiatku bol vyhlásený v roku 1978. (Uznesenie Rady ONV Žilina č. 91/1978 z 21.7.1978, 4. stupeň o. - vyhláška KÚŽP v Žiline č. 7/2004 z 3.5.2004 - ú. od 1.7.2004) Má rozlohu 80,4 ha. Predmetom ochrany je typický riečny reliéf (obtočník), ktorý vznikol postupným zarezávaním

rieky Váh do dvíhajúceho sa pohoria Malá Fatra koncom tret'ohôr a začiatkom štvrtohôr (v celých Západných Karpatoch je to ojedinelá forma) Meander rozdeľuje Malú Fatru na Lúčanskú a Krivánsku časť. Územie j významné aj z historického hľadiska – viažu sa k nemu povesti o Margite a Besnej, o pltníkoch a zbojníkoch. Nachádza sa v k. ú. obce Strečno.

PP Krasniansky Lub – za prírodnú pamiatku bol vyhlásený v roku 1989 a to uznesením plenárneho zasadania ONV v Žiline č. 3/1989 z 20.4.1989. Má rozlohu 15,21 ha a nachádza sa v k. ú. obce Krasňany. Chráni zachovalé brehové porasty toku Varínky v ochrannom pásme Národného parku Malá Fatra, ktoré sú dôležité z hľadiska vedecko-výskumného, krajnotvorného, vodoochranného, brehu ochranného, ekologického a náučného.

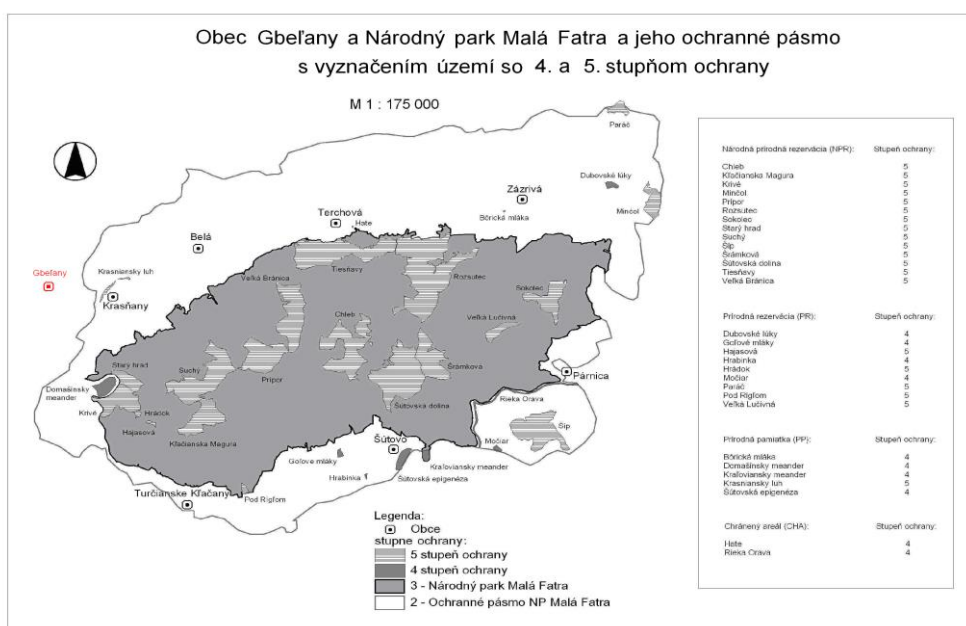
CHA Hate – toto územie bolo vyhlásené za chránený areál v roku 2000, a to všeobecne záväznou vyhláškou KÚ v Žiline č.3/2000 z 24.10.2000. Má rozlohu 0, 5793 ha a nachádza sa v katastri obce Terchová. Zabezpečuje ochranu najzachovalejších prirodzených močiarnych spoločenstiev na severnom úpätí Malej Fatry.

V NP Malá Fatra sa na území mikroregiónu Terchovská Dolina nachádza viacero jaskýň, všetky sú však neprístupné pre verejnosť. Zaraďujú sa medzi chránené prírodné vytvory. Sú nimi:

Kryštálová jaskyňa – nachádza sa na severnom úbočí Malého Rozsutca. Na svojich stenách má nápadne veľké kryštály. Je 26 m dlhá.

Hoblíkova jaskyňa – nachádza sa medzi vrchmi Polom a Hoblík, povyš obce Stráňavy. Pomedzi tieto vrchy preteká potok Hýrov, prameniaci pod Minčolom v horninách kryštalinika, teda vlastne granodioritoch so šošovkami pararúl. Tu potok vytvára normálnu, širokú dolinu. Po prechode cez nekrasové horniny sedimentárneho obalu, teda cez tmavé bridlice karbónu, zlepenca a kremence spodného triasu a pestré bridlice verfénu, prichádza potok na dolomity ladinu nevelkej mocnosti a napokon na mohutný komplex Guttensteinských vápencov anisu. Tieto vápence budujú aj vrchy Polom a najmä Hoblík. Donedávna sa predpokladalo, že keď potok Hýrov tečie naprieč vrstvou vápencov a nie v smere ich najväčšieho rozšírenia, že tu nemôže vzniknúť systém rozsiahlejších jaskýň. Objavmi z roku 2005 aspoň trochu narušili túto predstavu.

Obrázok č. 11 - NP MF a jeho ochranné pásma s vyznačením územi so 4. a 5. stupňom ochrany

Z vyšších chránených území zasahuje do mikroregiónu Terchovská Dolina ešte **Chránená krajinná oblasť Kysuce** – je situovaná na severozápade Slovenska, pričom ju tvoria dve samostatné, od seba navzájom

oddelené časti. Západná Javornická a východná Beskydská. Za chránenú oblasť bola vyhlásená 23. 5. 1984. Jej rozloha je 65 462 ha. Viac ako polovicu územia pokrývajú lesy. Napriek geologickej monotónnosti flyšového pásma (málo odolné flyšové usadeniny - rytmicky sa striedajúce polohy pieskovecov, ílovcov a ílových bridlíc) má krajina vplyvom valašskej kolonizácie a kopaničiarskeho osídlenia mozaikovitú, parkový ráz so striedaním lesov, lúk, polí a osád so zachovalou ľudovou architektúrou. Zvláštnosťou oblasti je výskyt povrchového výronu ropy v Korní a pieskovcových gúľ, známych najmä z územia Prírodnej rezervácie Klokočovské skálie. Pôvodné zmiešané lesy sú zachované vo vrcholových polohách. Územie má bohatú sieť tokov, množstvo prameňov, prechodných rašelinísk a slatinných lúk s chránenými a ohrozenými druhmi rastlín - rosičkou okrúhlostou, perovníkom pštosím, Paliou zlatohlavou, orličkom obyčajným a viacerými druhmi vstavačovitých. V území bolo dosiaľ zistených 205 druhov stavovcov. Na viacerých miestach prežíva karpatský endemit - mlok karpatský. Nachádza sa v nej viacero chránených území. Z nich do mikroregiónu Terchovskej doliny patrí:

NPR Minčol – za národnú prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1980, a to úpravou Ministerstva kultúry SSR č.3486/1980-32 z 31.5.1980 Nachádza sa v k.ú. obce Zázrivá, kde je 31,91ha z jeho celkovej rozlohy (96,1 ha). Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Rezervácia leží na západnej časti okolo vrcholu Minčola (1392mn.m.) a zvažuje sa do Kozinského potoka. Nadmorská výška sa pohybuje v rozmedzí 1010-1392 mn.m. Na geologickom podloží pieskovecov a bridlíc sú vyvinuté hnedé lesné pôdy a humusové podzoly. V území je zachovalý zbytok pôvodných lesov, od zmiešaných jedľovo-smrekových s ojedinelým bukom až po pôvodné čisté smrečiny na najvyšších polohách Oravskej Magury (miestami pralesovitého charakteru). Z chránených druhov sa hojnejšie vyskytuje soldanelka karpatská a kortúza Matthioliho. V lesoch rezervácie sa vyskytuje medveď hnedý, tetrov hlucháň. Predmetom ochrany je komplex pôvodných vysokohorských smrečín zo smrekového vegetačného stupňa a zmiešaných porastov smrekovo-bukovo-jedľového vegetačného stupňa, vhodný na štúdium výškovej zonality lesov na flyšovom podloží.

PR Paráč – Podstatná časť Prírodnej rezervácie Paráč sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá (36,86ha zo 45,27 ha). Za prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1980 úpravou Ministerstva kultúry SSR č.3485/1980-32 z 31.5.1980. Dôvod ochrany je posledný zbytok pôvodných smrečín s jarabinou v obkľúčení umelých smrekových monokultúr. Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Prírodná rezervácia sa rozprestiera prevažne na južných svahoch (častočne aj na severných) kóty Paráč, v nadmorskej výške 1150-1324m. Geologický podklad tvorí magurský flyšový pieskovec. Striedajú sa tu konvexné i konkávne tvary reliéfu, sklon prevažne 20°, v hornej časti 10°. Z pôd sa tu vyskytujú humusové podzoly na pieskovcoch a oligotrofná hnedá lesná pôda na pieskovcoch. Pôdy sú stredne hlboké, kamenisté. Rastlinstvo prírodnej rezervácie je tvorené prevažne lesom. Nachádza sa tu pôvodný smrekový vegetačný stupeň so skupinou lesných typov Sorbeto-Piceetum, v dolnej časti Fageto abietino-piceosum v.st. s vtrúsenou jedľou a bukom. Časť porastu má pralesovitý charakter pôvodných vysokohorských smrečín. V bylinnom podraste sú prítomné acido-oligotrofné druhy. Z chránených druhov sa tu vyskytujú: *Soldanella hungaric*, *Cortusa Matthioli* a *Aconitum firmum*. Z fauny sa tu prechodne zdržuje medveď hnedý, jeleň, hlucháň tetrov, srnec hôrny.

PR Čierna Lutiša – vyhlásená za prírodnú rezerváciu v roku 1972 úpravou MK SSR č. 1559/72-OP zo 6.3.1972. Predmetom ochrany sú zachované pôvodné zmiešané jedľovobukové lesy, ktoré sa v Kysuckej vrchovine vyskytujú len zriedka. Nachádza sa na katastrálnom území obce Lutiše.

PR Dubovské lúky – Prírodná rezervácia Dubovské lúky sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá. Jej rozloha je 16,03 ha a dôvodom ochrany je výskyt žltohlava európskeho (*Trollius europaeus* L.)-Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Prírodná rezervácia sa rozprestiera na západnej časti úpätia Oravskej Magury pod Minčolom, na ľavej strane Kozinského potoka, západne od bočnej dolinky s potôčikom. Nadmorská výška lokality sa pohybuje v rozmedzí 740-820m. Geologický podklad tvorí magurský flyš, pieskovcové bridlice a pieskovce. Pôdy sú tvorené zglejenou hnedou pôdou a glejovou pôdou v zamokrených častiach, ojedinele sa vyskytuje slatinná rašelina s ostricami a záružlím. Spodná voda má veľký význam na utváraní rastlinných spoločenstiev. Miestami v priehlbínach vystupuje na povrch a sústavne zásobuje slatinné rašeliniská. Celkove svahy odvodňuje Kozinský potok. Prevažne sú tu mezofilné lúky, na ktorých sa vo veľkom množstve vyskytuje *Trollius europaeus* L. - žltohlav európsky. Na zamokrených lokalitách

dominuje *Ranunculus acer*, *Caltha palustris*, *Crepis paludosa*, machy, miestami i rašelinníky a iné mokraďové rastlinné druhy. Z tráv sa vyskytuje reznáčka, tomka voňavá (*Dactylis glomerata*, *Antoxantum odoratum*), ďalej *Poa pratensis*, ovsík, menej ostrice a kostravy. Za prírodnú rezerváciu bola vyhlásená v roku 1972 úpravou MK SSR č. 1559/72-OP zo 6.3.1972.

PR Javorinka – Rezervácia sa nachádza v katastri obce Zázrivá v oblasti stredných Beskýd, celku Kysucká vrchovina, podcelku Bystrická brázda. Má rozlohu 35,52ha. Za rezerváciu bola vyhlásená v roku 1993 vyhláškou Ministerstva životného prostredia SR č.83/1993 z 23. marca 1993. Jedná sa o komplex zachovalého fragmentu prirodzených jedľových bučín. Územie zachytáva typovú pestrosť rôznych petrografických typov bystrickej jednotky flyšového pásma a je ukážkou odrazu tejto stavby na morfológický vývoj, hydrologické pomery i vegetáciu. Fauna chráneného územia zodpovedá relatívne značne zachovalému charakteru prírodne zmiešaných horských lesov. V hrebeňovej časti sa vyskytujú prirodzené trávne porasty s bohatým výskytom borievky obyčajnej. Z jarných druhov bol zaznamenaný šafran Heuffelov.

CHPV Bôrická mláka – Prírodná pamiatka – chránený prírodný výtvor Bôrická mláka sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá, v orografickom celku Kysucká vrchovina. Za prírodnú pamiatku bola vyhlásená v roku 1974 (Uzn. rady ONV v DK č. 140/1974 z 19.7.1974, Rozh. odb. kult. č. 477/74 z 19.8.1974, 4. stupeň o. - vyhláška KÚŽP v Žiline č. 7/2004 z 3.5.2004 - ú. od 1.7.04) Má rozlohu 0,6 ha a dôvodom ochrany sú: vzácné slatinno-rašelinné spoločenstvá. Bôrická mláka predstavuje svojrázny geomorfologický útvar v podobe bezodtokového jazierka, ktoré je zásobované podzemnou vodou. Voda je zároveň rozhodujúcim faktorom pri vzniku a rozložení rastlinných spoločenstiev na tejto lokalite. Vysoká hladina podzemnej vody podnietila vznik slatinného a rašelinného spoločenstva. Blízke okolie Bôrikovej mláky možno z geologického hľadiska charakterizovať ako deluviálne sedimenty (svahové hliny, zosuvy), patriace do stredohorskej oblasti Západných Karpát. Takýto podklad vytvára podmienky a predpoklady pre vznik slatín a rašelinísk. Z fytogeografického hľadiska patrí územie do oblasti západokarpatskej kveteny (*Carpaticum occidentale*), obvodu západobeskydskej flóry (*Beschidicum occidentale*).

Okrem toho špeciálne rozlišujeme:

- **biokoridory:**
  - nadregionálne: rieka Váh (hydrický biokoridor)
  - lokálny biokoridor: potok Kotrčina (hydrický biokoridor), Gbeliansky potok (hydrický biokoridor)
  - ekologicky významné segmenty krajiny: potok Kotrčiná (brehové porasty)
- **Európske chránené územia:**

SKUEV0221 Varínka

Územie má rozlohu 118,69 ha a je v správe NP Malá Fatra. Zasahuje do katastrov obcí Belá, Dolná Tižina, Krasňany, Lysica, Stráža, Terchová a Varín. Predmetom ochrany sú biotopy a druhy európskeho významu. Biotopy: lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0*), vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430) a penovcové prameniská (7220). Druhy: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), vydra riečna (*Lutra lutra*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), spriadač kostihojový (*Callimorpha quadripunctata*) a netopier obyčajný (*Myotis myotis*). Navrhované manažmentové opatrenia v definovanom území sú: opatrenia na zlepšenie kvality vôd, zabezpečenie vhodných pobytových podmienok bioty, zakladanie nových brehových porastov s uplatnením pôvodných druhov drevín, jemnejšie spôsoby hospodárenia a ich formy (výberkový hosp. spôsob), zvyšovanie podielu prirodzenej obnovy, uplatňovanie pôvodných druhov drevín pri obnove brehových porastov.

SKUEV0251 Zázrivské lazy - Stupeň ochrany: 2 a 4

Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8210), Vápnomilné bukové lesy (9150), Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), Kvetnaté vysokohorské a horské

psicové porasty na silikátovom substráte (6230), Porasty borievky obyčajnej (5130), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Slatiny s vysokým obsahom báz (7230), Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), Penovcové prameniská (7220), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží (dôležité stanovišťa vstavačovitých) (6210) a druhov európskeho významu: črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Triturus montandoni*), mlok hrebatý (*Triturus cristatus*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), vlk dravý (*Canis lupus*), vydra riečna (*Lutra lutra*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*) a fúzač alpský (*Rosalia alpina*).

SKUEV0252 Malá Fatra - Stupeň ochrany: 2, 3

Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Kosodrevina (4070), Spoločenstvá subalpínskych krovín (4080), Alpínske a subalpínske vápnomilné travinnobylinné porasty (6170), Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží (dôležité stanovišťa vstavačovitých) (6210), Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Horské kosné lúky (6520), Penovcové prameniská (7220), Slatiny s vysokým obsahom báz (7230), Karbonátové skalné sutiny alpínskeho až montánneho stupňa (8120), Vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom a alpínskom stupni (4060), Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8210), Horské vodné toky a ich drevinová vegetácia so *Salix eleagnos* (3240), Nesprístupnené jaskynné útvary (8310), Kyslomilné bukové lesy (9110), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Javorovo-bukové horské lesy (9140), Vápnomilné bukové lesy (9150), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Horské smrekové lesy (9410), Porasty borievky obyčajnej (5130), Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (6230), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0), Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy (91Q0), Nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa (8160) a druhov európskeho významu: črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*), vrchovka alpínska (*Tozzia carpathica*), prilbica tuhá moravská (*Aconitum firmum* subsp. *moravicum*), poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), klinček lesklý (*Dianthus nitidus*), plocháček červený (*Cucujus cinnaberinus*), bystruška Zawadského (*Carabus zawadzskii*), roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), fúzač alpský (*Rosalia alpina*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), spriadač kostihojový (*Callimorpha quadripunctaria*), ohniváček (*Lycaena helle*), fúzač karpatský (*Pseudogauritina excellens*), *Phryganophilus ruficollis*, mlok hrebatý (*Triturus cristatus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Triturus montandoni*), mlok hrebatý (*Triturus cristatus*), vlk dravý (*Canis lupus*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vydra riečna (*Lutra lutra*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), uchaňa čierna (*Barbastella barbastellus*), podkovár malý (*Rhinolophus hipposideros*) a podkovár veľký (*Rhinolophus ferrumequinum*).

SKUEV0665 Strečnianske meandre Váhu

Územie má rozlohu 67,7 ha a je v správe NP Malá Fatra. Predmetom ochrany územia sú biotopy európskeho významu: horské vodné toky a bylinné porasty pozdĺž ich brehov (3220) a lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0*), rovnako ako druhy európskeho významu: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), hlaváč bieloplutvý (*Cottus gobio*), hlavátka podunajská (*Hucho hucho*) a vydra riečna (*Lutra lutra*).

SKUEV0251 Zázrivské lazy

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0*), porasty borievky obyčajnej (5130), suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovišťa Orchideaceae) (6210), kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (6230*), vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), nížinné a podhorské kosné lúky (6510), horské kosné lúky (6520), prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), penovcové prameniská (7220), slatiny s vysokým obsahom báz (7230), nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa (8160), karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8210), bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), vápnomilné bukové lesy (9150). Druhy, ktoré sú predmetom ochrany:

kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Triturus montandoni*), vydra riečna (*Lutra lutra*), fúzač alpský (*Rosalia alpina*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), vlk dravý (*Canis lupus*), črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*), mlok hrebenatý (*Triturus cristatus*).

SKCHVU013 Malá Fatra

Malá Fatra je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhov sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), výr skalný (*Bubo bubo*), žlna sivá (*Picus canus*), kuvik kapcavý (*Aegolius funereus*), d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*), d'ateľ čierny (*Dryocopus martius*), muchárík bielokrký (*Ficedula albicollis*) a jedným z piatich pre hniezdenie skaliara pestrého (*Monticola saxatilis*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1% národnej populácie druhov rybárik riečny (*Alcedo atthis*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*), chriaštel poľný (*Crex crex*), kuvik vrabčí (*Glaucidium passerinum*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), strakoš sivý (*Lanius excubitor*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), žltochvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*), d'ateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*) a muchárík červenohrdlý (*Ficedula parva*).

- **chránené stromy:**

Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú nasledovné chránené stromy:

Belá:

- Buk lesný (*Fagus sylvatica* L.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*)

Gbeľany:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)

Krasňany:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)

Lutiše:

- Borovica hladká (*Pinus strobus* L.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*)

Nezbudská Lúčka:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*)

Terchová:

- Borovica hladká (*Pinus strobus* L.)
- Brest horský (*Ulmus glabra* Huds.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*) – 2 ks
- Smrek obyčajný (*Picea abies* (L.) H. Karst)

Zázrivá:

- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*) – 3 ks, stromoradie líp pri starom kostole na cintoríne v Zázrivej – Ústredí
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*) – 12 ks, stromoradie líp pri starom kostole na cintoríne v Zázrivej – Ústredí
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphylos*) – 2 ks, lípy pri kaplnke, rázcestie Petrová

- **chránené vodné zdroje:**
  - Vodný zdroj Teplička nad Váhom
  - Vodný zdroj Gbeľany
  - 3 vodné zdroje v katastrálnom území obce Zázrivá:

Vodný zdroj DOLINA č. 1 – je jeden z najdôležitejších vodných zdrojov v obci. Nachádza sa v časti Dolina. Jeho prietok je dlhodobo sledovaný, v roku 1999 bol zistený minimálny prietok 2 l/s a priemerný prietok 3,6 l/s. Pre tento vodný zdroj bolo schválené pásmo hygienickej ochrany I. stupňa v rozmeroch 65 x 25 m a pásmo hygienickej ochrany II. stupňa 300 x 300 m.

Vodný zdroj DOLINA č. 2 – sa nachádza v časti Dolina Pod Pupovom. V roku 1999 bol zistený minimálny prietok 3,9 l/s a priemerný prietok 4,3 l/s. Pásmo hygienickej ochrany I. stupňa nie je označené oplotením a pásmo hygienickej ochrany II. stupňa je označené tabuľkami. V tejto časti obce Zázrivá - Dolina je lokalizovaný vodojem – 100m³.

Vodný zdroj ÚSTREDIE – sa nachádza v časti Havrania. Je jeden z najdôležitejších vodných zdrojov v obci. Jeho prietok je dlhodobo sledovaný, v roku 1999 bol zistený minimálny prietok 6,6 l/s a priemerný prietok 9,3 l/s. Pre tento vodný zdroj bolo schválené ochranné pásmo vodného zdroja I. stupňa v rozmeroch 40 x 50 m (označené oplotením je len okolo cesty a pokračuje do prudkého svažitého lesa) a ochranné pásmo vodného zdroja II. stupňa 500 x 500 m. V tejto časti je situovaný vodojem 2x150m³.

Okrem toho existuje v obci Varín a Zázrivá (v oblasti Mlynisko) možnosť výskytu a získania geotermálnych vôd. V Zázrivej sa predpokladá, že sa tu nachádzajú geotermálne vody s teplotou 20 – 30°C v hĺbke okolo 1000 – 1600 m v triasových karbonátoch krížňanského príkrovu, no i vody s teplotou 34 – 50°C v hĺbke cca 2000 -2500 m v triasových karbonátoch obalovej jednotky. Predpokladaná výdatnosť v obidvoch prípadoch je 5 – 30 l/s, chemické zloženie bude predstavovať Ca – Mg – HCO₃ – SO₄, resp. Ca – Mg – SO₄ – HCO₃ typ s mineralizáciou 1 – 5 g/l.

2.2.9 Kvalita životného prostredia

Kvalita životného prostredia je daná spôsobom využitia územia, ktoré má antropogénny charakter. Na znečisťovanie životného prostredia regiónu sa podieľa priemyselná činnosť, poľnohospodárstvo, doprava, ukladanie odpadov a osídlenie.

Stav ovzdušia ovplyvňujú rôzne zdroje znečistenia v samotnom mikroregióne, automobilová doprava a tiež prenos emisií zo vzdialených zdrojov. Podľa Slovenského hydrometeorologického ústavu sú hlavne v Žilinskej kotline nevhodné rozptyľové podmienky emisií. Jedná sa hlavne o početné stavy bezvetria a malých rýchlostí vetra do 2 m/s. Slabé prevetrávanie je okrem toho znásobované častými inverznými stavmi atmosféry, ktoré zabraňujú rozptylu emisií škodlivých látok vo vyšších vrstvách atmosféry. Tie sa potom koncentrujú v prízemnej vrstve ovzdušia. To spôsobuje početné inverzie, ktoré sa vyskytujú hlavne na jeseň a v zime, a to vo večerných a nočných hodinách.

V mikroregióne Terchovská dolina patrí k najväčším znečisťovateľom ovzdušia **firma DOLVAP s.r.o. Varín**, ktorá prevádzkuje lom a vápenku. Vápenka patrí svojou produkciou medzi najväčšie na Slovensku. Ďalšie väčšie zdroje znečistenia ovzdušia v mikroregióne a blízkom okolí sú zhrnuté v nasledujúcom texte:

- **VAS s.r.o. Mojšova Lúčka** – Veterinárna asanačná spoločnosť – jediné kafilerické zariadenie na Slovensku,
- **Automobilový závod KIA Motors Žilina**,

- **Žilinská teplárenská, a.s.** – dominantný producent tepelnej a elektrickej energie v meste Žilina, patrí medzi najväčších znečisťovateľov ovzdušia žilinského kraja v množstve emisií tuhých látok, SO₂, NO_x a CO.
- **HYZA, Žilina** – Topoľčiansky hydinársky podnik.

Kvalita povrchových vôd je ovplyvňovaná hlavne priemyslom a poľnohospodárstvom. Najväčšími znečisťovateľmi sú priemyselné podniky, vodárenské spoločnosti (čistiarne odpadových vôd) a samotné sídla, ktoré nemajú vybudovanú kanalizáciu a tak vypúšťajú odpadové vody priamo do vodných tokov. K plošnému znečisteniu prispieva najmä poľnohospodárska výroba. V poslednom období sa zlepšila kvalita vody, a to hlavne najmä v rieke Váh. Stále to ale nepredstavuje optimálny stav. Čo sa týka kvality podzemnej vody, tá sa dlhodobo sleduje a to v súvislosti s využívanými zdrojmi. Ako sa uvádza v spomenutej štúdií, problémy s využívaním vodných zdrojov sa vyskytovali hlavne v minulosti, a to v dôsledku zvýšených koncentrácií dusičnanov, ktorých pôvodcom bola intenzívna poľnohospodárska činnosť a nakladanie so splaškovými odpadovými vodami. Útlm poľnohospodárskej výroby znamenal postupné znižovanie koncentrácií znečisťujúcich látok. Na znečisťovaní pôd v skúmanom regióne sa podieľa predovšetkým rastlinná výroba a to cez používanie hnojív a rôznych ochranných chemických prostriedkov (herbicídy, insekticídy a pod.), ktorá zaťažuje pôdny pokryv, vegetáciu a podzemné vody. Posledné obdobie je však charakterizované znižovaním dávok chemikálií h do pôdy.

Celkovo však možno konštatovať, že Mikroregión Terchovská dolina nepatrí medzi výrazne environmentálne zaťažené územie. Je to aj v dôsledku toho, že využiteľnosť tohto územia je limitovaná vodohospodárskymi záujmami, nakoľko je toto územie súčasťou vonkajšej časti PHO 2. stupňa vodného zdroja Teplička.

2.2.10 Odpadové hospodárstvo

Mikroregión Terchovská dolina realizuje od r. 2011 spoločný integrovaný systém separovaného zberu vďaka podpore zo štrukturálnych fondov EU, čo prinieslo výrazné skvalitnenie nakladania s odpadmi na tomto území. Súčasťou projektu bola aj intenzívna informačná kampaň na podporu povedomia a účasti občanov na efektívnom a environmentálne prijateľnom odpadovom hospodárstve. Mikroregión v súčasnosti disponuje potrebnými technológiami na manipuláciu a úpravu vyseparovaného odpadu. Každá z obcí zduženia disponuje dostatočným množstvom zberných nádob na separovanie jednotlivých komodít separovaných zložiek komunálneho odpadu. Vytvorené sú 4 centrálné stojiská, a to v obciach Terchová, Belá, Varín a Strečno. Vyseparované odpady sú zväzvané zo spádových obcí do týchto centier, kde sa niektoré vyseparované komodity zhromažďujú a následne v tom istom čase sú odvážané do zberného dvora v Strečne. Týmto spôsobom je zabezpečená udržateľnosť a dôležitosť separovania a prípevok ochrane životného prostredia mikroregiónu.

V roku 2021 bolo v obciach mikroregiónu Terchovskej doliny vyprodukovaného 4982 ton zmesového komunálneho odpadu. Oproti roku 2014 je to pokles o 2,7%. Vzhľadom na celkový nárast počtu obyvateľov ide o pozitívny trend. Výsledok bol dosiahnutý najmä vďaka zvýšenej miere separovania. Objemový odpad bol vyzbieraný vo výške 830 ton, drobný stavebný odpad 3 t, BRO zo záhrad 161 t, triedený zber 2118 t. Podrobnejšie informácie o odpadoch sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Na území mikroregiónu na nachádza jedna skládka komunálneho odpadu (Stráňavy) no žiadna spaľovňa odpadov.

Tabuľka č. 4 - Komunálny odpad vyzbieraný v roku 2021

Obec	Nechlór oleje 13 02 05	Obal y N 15 01 10	Opotreb. pneumatik y 16 01 03	Zmesi betónu , tehál 17 01 07	Bitumenov é zmesi 17 03 02	Zmiešan é odpady zo stavieb 17 09 04	Papier 20 01 01	Sklo 20 01 02	VKM 20 01 03	Obal y z kovo v 20 01 04	Vyradené zariadeni a N 20 01 23	Jedl é olej e a tuky 20 01 25	Farb y N 20 01 27	Farb y O 20 01 28	Vyraden é el. zar. N 20 01 35	Vyraden é el. zar. O 20 01 36	Drev o 20 01 38	Plasty 20 01 39	BRO 20 02 01	Zmesový komunáln y odpad 20 03 01	Objemn ý odpad 20 03 07	Drobný stavebn ý odpad 20 03 08
Belá				4,56	2,78	4,86	38,01	75,01	4,90	3,15							3,12	44,71		555,25	146,61	
Dolná Tižina	0,15	0,08	1,42			0,56	15,49	37,08	1,82	3,25		0,03	0,25	0,47				38,13		210,38	14,99	
Gbeľany	0,44	0,07				0,17	24,76	28,61	2,59	5,04			0,62	2,63				43,08		225,55	34,95	
Kotrčina Lúčka	0,12	0,06				3,80	7,85	9,37	1,31	2,57			0,23	0,45				15,23		84,82	17,34	
Krasňany	0,65	0,07					21,87	28,70	3,54	5,04		0,10	0,77	1,01				40,39	4,14	297,68		
Lutiše						1,42	3,17	16,53										16,47		120,12	2,12	
Lysica						2,82	14,08	20,03	2,56	4,29	0,32				0,54	0,50		19,41		148,28	13,60	
Mojš						2,12	21,49	30,53	4,29	5,56								29,98	42,78	265,60	2,68	
Nededza	0,08	0,03		39,61		2,28	16,84	22,68	2,28	2,89	0,55		0,39	0,43	1,40	0,83		28,13		138,25	13,64	
Nezbudská Lúčka			1,18	1,48		14,67	2,73	10,30	0,98	1,48								7,64		55,38	9,18	
Stráňavy			10,69				54,31	83,24	10,26	9,45								60,92		287,19		
Stráža							7,90	7,65	1,22	1,87								15,20		82,57	10,90	
Strečno				7,34		1,32	31,86	109,35	7,59	7,81							17,53	97,76	113,76	370,52	173,46	
Teplička nad Váhom	1,25	0,19		5,26		15,04	83,03	122,17	9,92	14,91	3,25	0,06	0,60	2,05	1,61	4,91	13,22	125,95		709,64	160,21	3,12
Terchová	0,12	0,32				2,18	30,96	99,95	12,98	5,00	2,27		0,65	0,67	3,93	6,32		95,03		787,90	123,76	
Varín	0,72	0,05				4,66	48,48	69,13	7,46	11,57			0,78	2,64				89,39		642,89	106,27	
Zázrivá																				447,02	67,86	
S p o l u :	3,53	0,87	13,29	58,25	2,78	55,90	422,83	770,33	73,70	83,88	6,39	0,19	4,29	10,35	7,48	12,56	33,87	767,42	160,68	4982,02	829,71	3,12

2.3. Infraštruktúra

2.3.1 Doprava

Dopravná infraštruktúra mikroregiónu (obrázok nižšie) je silne poznamenaná jeho geografickou polohou, prírodnými limitmi a bariérami. Západným okrajom územia prechádza multimodálny koridor Va, spájajúci Bratislavu – Žilinu – Košice – Užhorod. Tento tvorí významnú komunikačnú líniu a vedie ním hlavný cestný a železničný ťah spájajúci Žilinskú kotlinu s ostatnými regiónmi. Nie priamo, ale v blízkosti mikroregiónu sa nachádza ďalší multimodálny koridor VI s trasou Gdaňsk – Warszawa – Katowice – Žilina, ktorý má tak isto vplyv na pohyb osôb a tovaru aj v mikroregióne Terchovská dolina. V súčasnosti prebieha v tomto koridore výstavba diaľnice D3 (D.Hričov – Skalité-Zwardoň).

Celkovo sa v mikroregióne nachádza viac ako 200 km ciest prvej, druhej a tretej triedy, čo predstavuje hustotu asi 0,54 km/km². Táto skutočnosť je spôsobená práve prírodnými podmienkami v mikroregióne. Je to o niečo menej ako celoslovenský priemer (0,878 km/km²). V mikroregióne sa nachádza iba jeden úsek cesty prvej triedy (E50) v dĺžke asi 9 800 metrov, ktorý však z regionálneho pohľadu predstavuje dôležitú komunikačnú líniu, už spomínaný multimodálny koridor Va. Na tomto úseku je aj najintenzívnejšia automobilová doprava. V priemere za rok týmto úsekom prejde od 19 000 do 29 000 vozidiel denne, čím sa radí k najzatťaženejším úsekom v Žilinskom kraji a na Slovensku. Výhľadovo sa očakáva zmiernenie intenzity dopravy a odľahčenie tohto úseku vybudovaním diaľnice D1 Višňové – Dubná Skala, na ktorú sa presunie hlavne tranzitná doprava. Ciest druhej triedy je v mikroregióne okolo 72 km. Dopravne najvýznamnejší je úsek štátnej cesty č. 583, zabezpečujúci dopravné spojenie Žilina – Terchová – Párnica. Na tejto ceste aj v dôsledku výstavby a prevádzky automobilky KIA prejde v ročnom priemere denne okolo 11 000 až takmer 20 000 vozidiel. Doprava sa výrazne koncentruje v okolí Tepličky nad Váhom a Strečna, resp. Nezbedskej Lúčky. V ďalšom úseku Varín – Zázrivá sa intenzita dopravy smerom z Varína zmiernuje, od asi 6 000 vozidiel do 2 000 vozidiel v priemernom dennom počte. Najväčší úbytok vozidiel na tejto trase je v okolí Terchovej a Vrátnej doliny, pre ich spádový a rekreačný charakter. Najväčší sumárny počet dĺžky ciest majú cesty tretej triedy, v dĺžke asi 106 km. Tieto väčšinou majú prepojovací a obslužný charakter. S postupným zvyšovaním bezpečnosti chodcov a cyklistov sa rozmáha aj budovanie chodníkov a značených cyklochodníkov. Do roku 2014 bolo v mikroregióne vybudovaných okolo 35 km chodníkov pre chodcov a 120 km cyklotrás.

Hromadnú dopravu osôb na území mikroregiónu zabezpečuje SAD Žilina a.s. a SAD Liptovský Mikuláš a.s. prevádzka Dolný Kubín a spoločnosť Stas s.r.o., formou prímestskej dopravy. V mikroregióne sa nachádza 99 obsluhovaných autobusových zastávok. SAD Žilina a.s. zabezpečuje dopravu v spádovej oblasti Terchová – Žilina a SAD Liptovský Mikuláš a.s. v spádovom území Zázrivá – Párnica – Dolný Kubín.

Na území mikroregiónu sa nachádza 26 km železničných tratí, z toho je 19 km elektrifikovaných a dvojkolajových. Železničné trate prakticky kopírujú rieku Váh a oblasť Domašinskeho meandra prekonávajú dvoma tunelmi. Aj keď ide o celoslovensky významnú trať (číslo 180) spájajúcu Žilinu – Poprad – Košice, v staniách, ktoré majú vybudované obce Strečno, Varín a Teplička nad Váhom zastavujú iba osobné vlaky regionálneho významu. Rýchliky alebo IC súpravy v mikroregióne nezastavujú. Najbližšia železničná stanica a dopravný uzol sa nachádza v Žiline. V súčasnosti prebieha modernizácia železničnej trate v úseku Žilina – Vrútky, za účelom dosiahnutia medzinárodných štandardov najmä pre osobnú dopravu. V súvislosti s vápenkou vo Varíne má význam nákladná železničná doprava. Aj keď dnes sa už na prepravu nákladov využíva v menšom množstve. Železničná doprava k automobilke KIA je riešená zriaďovacou stanicou v Tepličke nad Váhom, vrátane terminálu kombinovanej dopravy.

Vodná doprava na území mikroregiónu sa úzko obmedzuje na prepravu osôb a automobilov. Rieka Váh sa využíva ako rekreačný potenciál pre plavbu plŕami v úseku Balcierovo – Strečno. Za priaznivých vodných a poveternostných podmienok zabezpečuje v Strečne dopravu cez Váh kompa, ktorá je zároveň aj

turistickou atrakciou. V letných mesiacoch ponúka Vodné dielo Žilina vyhlídkové plavby loďou po nádrži. V obci Mojš sa nachádza terminálny prístav.

Letecká doprava nemá na území mikroregiónu zastúpenie ani v podobe športového, či malého letiska. Najbližšie letisko pre osobnú dopravu je letisko Žilina – Dolný Hričov, ktoré je v súčasnosti bez pravidelných leteckých liniek. Využíva sa len ako športové letisko.

K ostatným druhom dopravy môžeme priradiť visuté lanové dráhy – nákladnú lanovku dopravujúcu surovinu z lomu do vápenky vo Varíne, ďalej 8 miestna kabínková lanovka vo Vrátnej doline, prepravujúca turistov z doliny do Snilovského sedla a 4 miestna lanovka na Pasekách.

Obrázok č. 12 - Dopravná infraštruktúra v Mikroregióne Terchovská dolina

2.3.2 Technická infraštruktúra

Pod súhrnným označením technická infraštruktúra sa rozumie základné vybavenie územia zariadeniami a rozvodmi zabezpečujúcimi distribúciu elektrickej energie, tepla, plynu, vody, rovnako tak dopravné a komunikačné siete a kanalizáciu.

Voda

Súčasné zásobovanie sídiel mikroregiónu pitnou vodou sa uskutočňuje zo zdrojov vo vlastnom území a prostredníctvom skupinového vodovodu spoločnosti SEVAK. Z vlastných zdrojov sú to najmä: vodný zdroj v Tepličke nad Váhom, 3 zdroje v Terchovej (Krivánska Rizna, Balátovia, Uhliská), vodný zdroj HGV vrt Gbeľany a vodný zdroj Frankovka (Belá, 5 vrtov), Rybníky v Strečne, Pod Kryvou v Stráňavách, Dolina a Havrania v Zázrivej, Dužná v Krasňanoch, Senkovo v Dolnej Tizine a ešte stále aj množstvo individuálnych studní. Priemyselné závody (napríklad KIA) odoberajú technologickú vodu z rieky Váh. Jedinou obcou v mikroregióne, ktorá nie je napojená na verejný vodovod je obec Lutiše. V roku 2022 bolo v obciach mikroregiónu Terchovská dolina vybudovaných 188,8 km vodovodu a napojených 25 583 obyvateľov.

Tabuľka č. 5 - Prehľad vodných zdrojov v mikroregióne Terchovská dolina

<p>Obec Terchová</p> <p>Vodné zdroje :</p> <ul style="list-style-type: none"> - prameň Krivánska Rizňa - povolený odber $Q_{max} = 20 \text{ l/s}$; $Q_r = 630720 \text{ m}^3/\text{rok}$ - prameň Balátovia – povolený odber $1,22-1,93 \text{ l/s}$; výdatnosť $2,38 \text{ l/s}$ - prameň Uhliská – povolený odber $3,4 \text{ l/s}$ a vrt HT 1 – povolený odber $1,0 \text{ l/s}$, $Q_r = 1577 \text{ m}^3/\text{r}$, odstavené <p>$Q_r = 1577 \text{ m}^3/\text{r}$ sú v súčasnosti odstavené</p> <p>Zásobované obce : Terchová</p>
<p>Obec Belá</p> <p>Vodné zdroje: pramene v doline pri Belskom potoku</p> <ul style="list-style-type: none"> - pramenisko Belá 1 vrt č.1,3,4,5- povolený odber podzemných vôd $Q_{max} = 15 \text{ l/s}$ - pramenisko Belá 2 prameň č.2 povolený odber $Q_{max} = 13 \text{ l/s}$; prameň č.3 – povolený odber $Q_{max} = 26 \text{ l/s}$ – dlhodobo nevyužívané <p>Zásobované obce : Belá, Lysica, Stráža, Dolná Tižina</p>
<p>Obec Dolná Tižina</p> <p>Vodné zdroje :</p> <ul style="list-style-type: none"> - pramene Príslopok 1, Príslopok 2 - povolený odber $Q = 2,5 \text{ l/s}$ – nevyužívané, ponechané ako rezerva <p>Obec je zásobovaná z vodného zdroja Belá 1</p>
<p>Obec Gbeľany</p> <p>Vodné zdroje :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vrt HVG 1 – povolený odber $Q = 20 \text{ l/s}$ <p>Zásobované obce : Gbeľany, Nededza, Varín.</p>
<p>Obec Kotrčina Lúčka</p> <p>Vodné zdroje : prameň Pod rožok, prameň Pod prílet – odstavené</p> <p>Obec zásobovaná zo skupinového vodovodu Žilina.</p>
<p>Obec Krasňany</p> <p>Vodné zdroje : prameň Dužná – povolený odber $Q = 7,2 \text{ l/s}$</p> <p>Zásobované obce : Krasňany</p>
<p>Obec Varín</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Gbeľany – vrt HVG 1</p>
<p>Obec Lutiše</p> <p>V obci SEVAK neprevádzkuje vodovod.</p>
<p>Obec Mojš</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná zo skupinového vodovodu Žilina.</p>
<p>Obec Nededza</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Gbeľany – vrt HVG 1.</p>
<p>Obec Nezbudská Lúčka</p> <p>Vodný zdroj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prameň Majer – povolený odber $2,5 \text{ l/s}$ <p>Zásobované obce: Nezbudská Lúčka.</p>
<p>Obec Stráňavy</p> <p>Vodný zdroj :</p> <ul style="list-style-type: none"> - prameň Rybníky 1(štôľňa) prameň Rybníky 2 (pramenný zárez) – povolený odber $Q_{spolu} = 100 \text{ l/s}$ - Prameň Pod Krivú – povolený odber $Q = 3,0 \text{ l/s}$ – nevyužívaný, ponechaný ako rezerva <p>Zásobované obce : Stráňavy, Strečno, skupinový vodovod Žilina</p>
<p>Obec Stráža</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Belá 1</p>
<p>Obec Strečno</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Stráňavy Rybníky</p>
<p>Obec Teplička nad Váhom</p> <p>Vodný zdroj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zberná studňa –S1 + vrtaná studňa S2 (povolený odber $Q = 100 \text{ l/s}$); - doplňujúci vodný zdroj vrt TH-101 – 40 l/s, vrt TH -102 – 20 l/s <p>Zásobované obce: obec Teplička nad Váhom, skupinový vodovod Žilina</p>
<p>Obec Zázrivá</p> <p>Vodovod patrí do pôsobnosti Oravskej vodárenskej spoločnosti.</p>

Kanalizácia

Kanalizačná sieť nie je vybudovaná vo všetkých obciach mikroregiónu. Celkovo bolo na území mikroregiónu v roku 2022 vybudovaných približne 98 km stokovej siete a pripojených 19 740 obyvateľov čo predstavuje 59,71 % z celkového počtu obyvateľov. Väčšina stokovej siete je napojená na kanalizačný zberač ústiaci do Spoločnej ČOV v Hornom Hričove, lokálne sa využívajú aj menšie čističky, resp. žumpy.

Na území je čiastočne vybudovaná dažďová kanalizácia, s celkovou dĺžkou okolo 30 km.

Tabuľka č 6 – Rozsah vodovodnej a kanalizačnej siete v roku 2022

Obec	Dĺžka vodovod. siete (v km)	Počet obyv. zásob. vodou	Dĺžka kanalizačnej siete (v km)	Počet na kanalizáciu napojených obyvateľov	Celkový počet obyvateľov	Napojenie obyv. na kanalizáciu (v %)
Belá	8,4	2 463	7,5	1 742	3303	52,74
Dolná Tižina	6,6	1 467	6,0	1 099	1494	73,56
Gbeľany	6,6	1 457	6,3	1 445	1542	93,71
Kotrč. Lúčka	7,4	577	0	0	650	0,00
Krasňany	8,4	1 543	5,8	1 475	1641	89,88
Lutiše	0	0	0,0	0	749	0,00
Lysica	5,3	859	2,9	314	880	35,68
Mojš	8,6	1 251	7,2	1 272	1412	90,08
Nededza	6,7	1 003	6,8	987	1069	92,33
Nezb. Lúčka	3,9	385	0,0	0	386	0,00
Stráňavy	6,3	1 901	0	0	1918	0,00
Stráža	6,2	677	2,3	527	681	77,39
Strečno	11,9	0	9,7	2 130	2591	82,21
Teplička nad Váhom	23,9	3 997	16,5	3 848	4379	87,87
Terchová	47,8	3 049	9,3	1 592	3973	40,07
Varín	15,6	3 249	13,1	2 816	3897	72,26
Zázrivá	15,2	1705	4,4	493	2496	19,75
Spolu	188,8	25583	97,8	19740	33061	59,71

Energie

Na území mikroregiónu sa nevyskytujú významné energetické suroviny, ktoré by riešili energetickú potrebu jeho územia. Z prírodných zdrojov sa tu nachádzajú zdroje nízkopotenciálnej geotermálnej energie vo Varíne a v Zázrivej. S ich využívaním sa však v dohľadnej dobe neráta.

Výrobu elektrickej energie zabezpečuje hlavne tepelná a vodná elektrárňa v Žiline. Elektrickou energiou je mikroregión zásobovaný cez transformovňu, ktorá sa nachádza v katastrálnom území obce Varín (400/110 kV), ktorá je uzlom nadradenej prenosnej sústavy Slovenskej republiky. Z nej sú napájané 110 kV vedeniami rôzne transformovne VNN/VN, jedna z nich je taktiež vo Varíne (110/22 kV) s výkonom 2x25 MVA. Okrem toho sa v roku 2005 začalo s výstavbou 110 kV rozvodne v Tepličke nad Váhom, ktorá slúži pre závod KIA.

Plynifikácia a rozvod tepla

Zdrojom zemného plynu v mikroregióne Terchovská dolina je VTL plynovod Bratstvo s prepojavacím VTL plynovodom Severné Slovensko. Dodávku a spotrebu zemného plynu zabezpečuje plynovod DN 500 PN 64 MP s trasou okolo Varína, odovzdávacia stanica plynu OS Strečno z VTL Severné Slovensko do Považský plynovod a VTL Žilina – Martin – Prievidza, a OS Varín z VTL Severné Slovensko do Kysucký plynovod.

Zásobovanie teplom je v mikroregióne rôznorodé. Realizuje sa prostredníctvom energeticko-výrobných zásobovacích sústav, ako sú rozvod elektriny, CZT, rozvod plynu, alebo palivami (koks, uhlie, oleje, P-B). V hromadnej bytovej zástavbe prevláda zásobovanie teplom z mimodomových zdrojov, v nízkopodlažnej obytnej zástavbe, prevláda decentralizované, individuálne zásobovanie teplom. Významnými zdrojmi tepla sú Tepelná elektrárň Žilina, kotolne a výhrevne bytových podnikov.

Telekomunikácie

Mikroregión Terchovská dolina je pokrytý signálom slovenských mobilných operátorov.

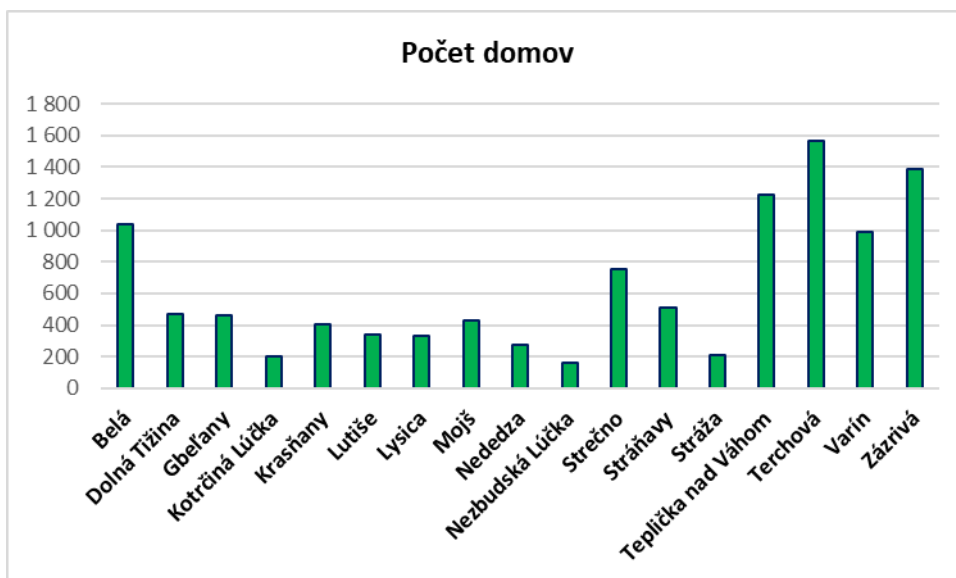
Byty a domy

Bytový fond je základným predpokladom trvalého osídlenia územia. Výrazne ovplyvňuje jeho potenciálny rozvoj.

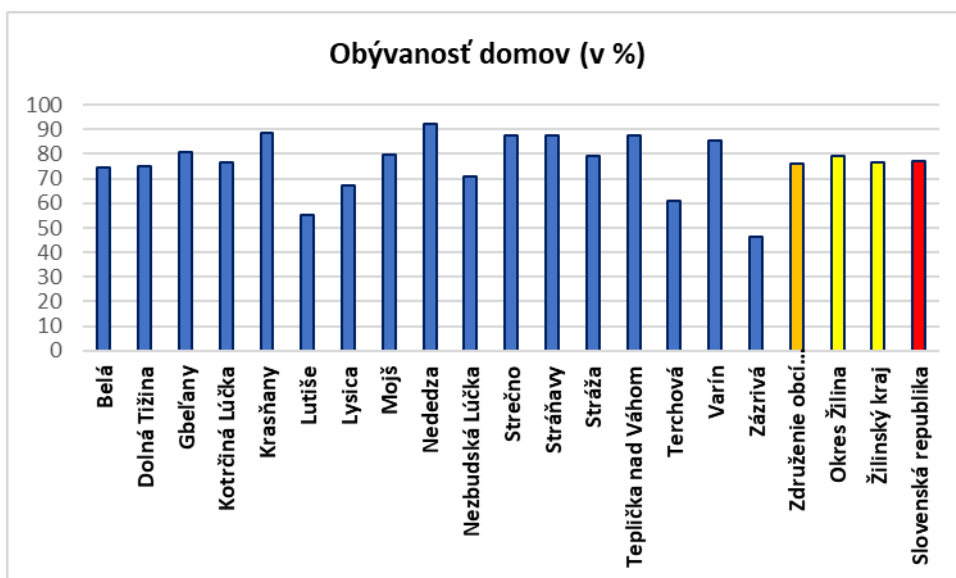
Tabuľka č. 7 - Bytový a domový fond k 1.1.2021

	Počet domov	Obývanosť domov v %	Počet bytov	Obývanosť bytov v %
Belá	1 041	74,35	1 083	73,31
Dolná Tižina	466	75,11	486	74,9
Gbeľany	459	80,61	517	81,82
Kotrčiná Lúčka	201	76,62	201	76,62
Krasňany	407	88,45	489	83,64
Lutiše	343	55,39	352	55,68
Lysica	332	67,17	341	68,04
Mojš	427	79,63	512	77,73
Nededza	271	92,25	317	91,48
Nezbudská Lúčka	157	70,7	182	69,78
Strečno	752	87,5	801	87,27
Stráňavy	513	87,33	622	86,17
Stráža	211	79,15	219	79,45
Teplička nad Váhom	1 221	87,31	1 328	85,84
Terchová	1 562	61,2	1 800	59,33
Varín	987	85,71	1 259	82,21
Zázrivá	1391	46,3	1436	46,87
Združenie obcí Terchovskej doliny	10 741	76,16	11 945	75,30
Okres Žilina	34638	79,12	64825	78,58
Žilinský kraj	166871	76,39	271885	77,38
Slovenská republika	1234592	76,88	2235586	77,68

Zdroj: SODB, 2021

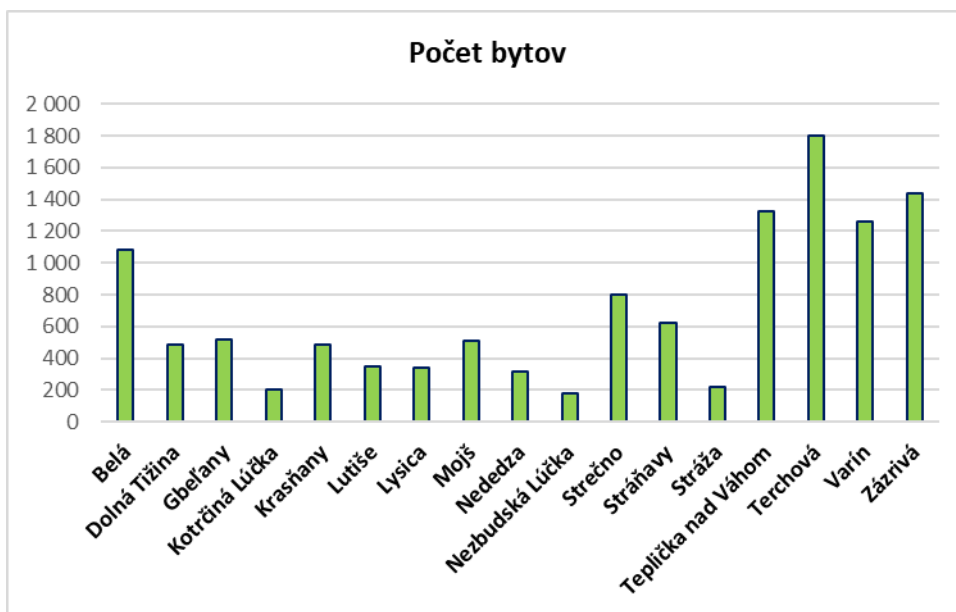

Zdroj: SODB, 2021

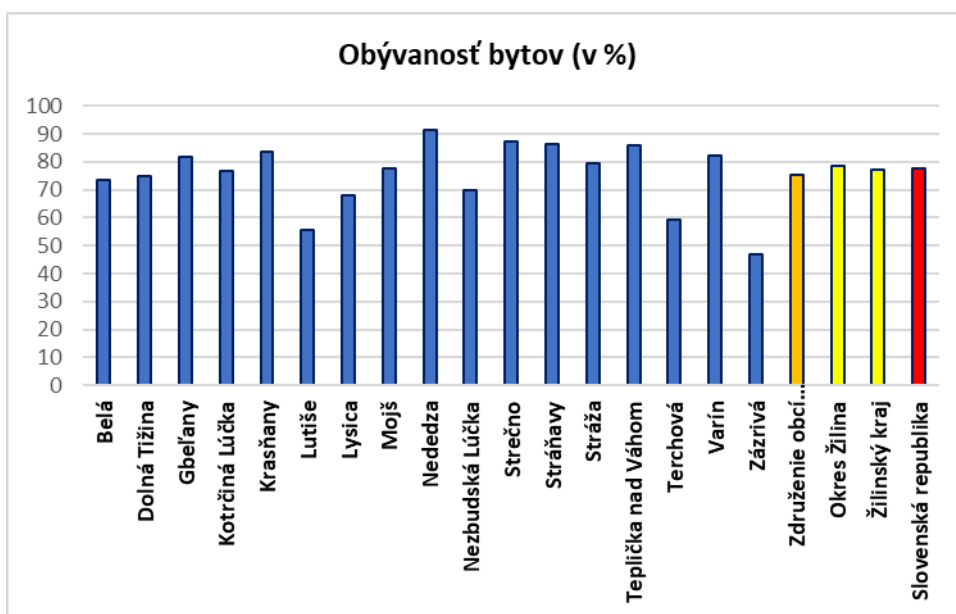

Zdroj: SODB, 2021

Najvyšší počet domov spomedzi obcí, ktoré sú súčasťou mikroregiónu Terchovskej doliny je v obciach Terchová (1562), Zázrivá (1391) a Belá (1041). Najmenej v obci Nezbudská Lúčka (157). Miera ich obývanosti (z hľadiska trvalého bydliska užívateľa) je v regióne silne diferencovaná. Najvyššia je v obci Nededza (92,25), najnižšia v Zázrivéj (46,3). Priemer združenia je 76,16%. To je približne rovnako ako za okres Žilinu, Žilinský kraj i celú SR.

Zdroj: SODB, 2021

Zdroj: SODB, 2021

Najvyšší počet bytov spomedzi obcí, ktoré sú súčasťou mikroregiónu Terchovskej doliny je v obciach Terchová (1800), Zázrivá (1436) a Teplička nad Váhom (1328). Najmenej v obci Nezbudská Lúčka (182). Miera ich obývanosti je (z hľadiska trvalého bydliska užívateľa) v regióne (podobne ako u domov) silne diferencovaná. Najvyššia je v obci Nededza (91,48), najnižšia v Zázriví (46,87). Priemer združenia je 75,3%. To je o niečo menej ako za okres Žilinu, Žilinský kraj i celú SR.

Oproti údajom, ktoré poskytli obce k roku 2015 došlo u väčšiny obcí k výraznému nárastu počtu domov. Je to pravdepodobne spôsobené intenzívnou výstavbou najmä v obciach s dobrou dopravnou dostupnosťou do krajského centra. Tento proces bude pravdepodobne ešte niekoľko rokov pokračovať.

2.3.3 Sociálna infraštruktúra

Sociálnu infraštruktúru predstavujú štruktúry a kapacity zdravotníckych, kúpeľných, školských a výchovných zariadení, ďalej sú to zariadenia sociálnej starostlivosti, obchodu a služieb, ako aj rôzne ubytovacie a stravovacie zariadenia, peňažné ústavy a pod. K tzv. ostatnej vybavenosti radíme zariadenia verejnej administratívy, kultúry, telovýchovy a športu a pod.

Možno skonštatovať, že obce mikroregiónu Terchovská dolina disponujú dostatočnou základnou štandardnou vybavenosťou.

Školstvo

Mikroregión Terchovskej doliny je vybavený pomerne dostatočnou sieťou vzdelávacích a kultúrnych zariadení. Materské školy sa nachádzajú vo všetkých obciach mikroregiónu okrem Kotrčinej Lúčky, je v nich 940 detí a organizačne sú často spojené so Základnou školou v obci. Základné školy sú v každej obci okrem Kotrčinej Lúčky, Mojša, Nededze, Stráže, Nezbudskej Lúčky a Lysice. Celkovo je na území 13 ZŠ (v Tepličke nad Váhom dve) s celkovým počtom približne 2711 detí. V školách pracujú rôzne školské kluby.

Zdravníctvo

Sieť zdravotných zariadení nie je rovnomerne rozmiestnená v rámci celého územia mikroregiónu. V niektorých obciach zdravotné zariadenia absentujú a obyvatelia využívajú zdravotnícke služby v príslušných spádových zdravotných strediskách. V mikroregióne poskytujú zdravotnícke služby Obvodné zdravotných stredísk v obciach Belá, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín a Zázrivá, ktoré sú obsadené 3 až 4 lekáorskými miestami, a to všeobecným, detským a zubným lekárom, pričom v Belej pôsobí aj gynekológ. V Zázrivej pôsobí Ústav národného zdravia. Rovnaká situácia sa týka siete lekární, nakoľko v mikroregióne celkovo pôsobí iba 5 lekární, a to v obciach s prítomnosťou zdravotných stredísk. Dostupnosť zdravotnej starostlivosti je však vzhľadom na blízkosť Fakultnej nemocnice v Žiline na uspokojivej úrovni. Vo viacerých ďalších obciach funguje tzv. opatrovateľská služba v domácnosti.

Sociálna pomoc

Terchová a Zázrivá sú dve obce mikroregiónu Terchovskej doliny v ktorých pôsobia domy dôchodcov. Dom opatrovateľskej služby sa vyskytuje vo Varíne. Okrem toho v Zázrivej rozvíja činnosť Spišská katolícka charita.

Kultúra a šport

V obciach mikroregiónu sa nachádzajú kultúrne domy a spoločenské miestnosti, mimo obce Stráňavy v každej pôsobí aj obecná knižnica. Vo všetkých obciach pracujú záujmové združenia, kluby, kultúrne súbory a s nimi súvisiace aj už pravidelné spoločenské a kultúrne podujatia s pevným harmonogramom. Organizované podujatia sú bližšie rozpísané v kapitole o cestovnom ruchu. V Stráňavách je termálne kúpalisko. Okrem toho sa v obci Terchová a Zázrivá nachádzajú agroturistické areály s možnosťou jazdy na koňoch a v obci Belá okrem toho nájdeme zimné klzisko, tenisové ihrisko, horolezeckú stenu a fitness centrum.

Zariadenia obchodu a služieb

Celkovo možno konštatovať, že každá obec disponuje predajňou zmiešaného tovaru a pohostinským strediskom, pričom v niektorých obciach sú aj samostatné predajne potravín.

Čo sa týka ďalších zariadení nevýrobných služieb (polícia, pošta, banka, bankomat), tie sú na území mikroregiónu rozmiestnené veľmi nerovnomerne. Policajné zastupiteľstvo sa nachádza v obci Terchová. Komerčné banky majú svoje pobočky len v obciach Terchová a Varín, bankomat je obyvateľom a návštevníkom k dispozícii len v Terchovej, Gbeľanoch a Tepličke. Takisto ani samotnú poštu nenájdeme v každej obci.

Ubytovacie a stravovacie zariadenia

Ubytovacie kapacity sú zabezpečené takmer v každej obci mikrorégiónu, s najväčšou intenzitou v turisticky najatraktívnejšom území katastra obce Terchovej a Zázrivej a v ich blízkom okolí. Nachádza sa tu hotel Bránica kategórie *****, viac ako 10 zariadení kategórie *** (napr. Boboty, Diery, Gavurky, Aerchová, Mak, Anton a iné), niekoľko desiatok penziónov a viac ako stovka chát, chalúp a individuálnych ubytovaní v súkromí, často aj s ponukou plnej alebo aspoň polovičnej penzie, prípadne možnosťou využiť individuálnu prípravu jedla v zariadení.

Najvýznamnejšími zariadeniami v jednotlivých obciach regiónu sú (zdroj: štatistický dotazník pre obce, 2015):

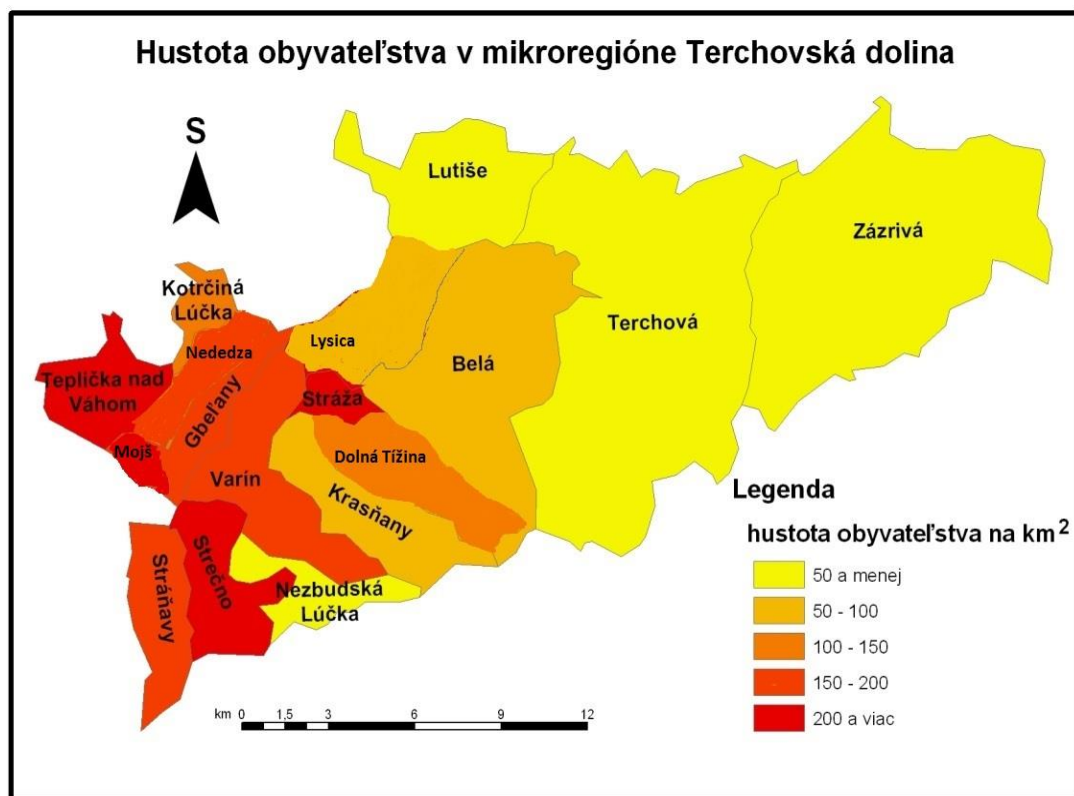
- **Belá** - Hotel Bránica – 58 lôžok, Spoločenský dom Kubíková – 35 lôžok,
- **Dolná Tižina** - Penzión u Adama – 24 lôžok, Ubytovanie Pohoda -5, ubytovanie v súkromí – ing. T. Ďurina -5,
- **Lysica – Penzión pod Skalkou – 24 lôžok**
- **Nezbudská Lúčka** – Koliba Panoráma
- **Stráža** - Poľovnícky hotel Diana - 45 lôžok,
- **Strečno** - SIP ŽSR – 140 lôžok, Penzión Irenka- 20 lôžok, Pizzeria Alžbetka – 12 lôžok,
- **Teplička nad Váhom** - Penzión Anton - 88 lôžok, Ubytovňa Teplička nad Váhom - 79 lôžok, Penzión Martinov dvor – 18 lôžok,
- **Terchová** - Hotel Boboty, Hotel Gold, Hotel Gavurky, Hotel Diery, Hotel Mak, Penzión pod Oblazom, Penzión Terchová, Penzión Pod Skalným mestom, Penzión Rozsutec, Penzión Zbojník, Chata Vyhnaná,
- **Varín** - ATC Varín - 100 lôžok, Štátna ochrana prírody - 33 lôžok, Chata Borovica – 28 lôžok, Penzión Weinerovka – 20 lôžok, Chata pod jedľovinou 10 lôžok
- **Zázrivá** - Penzión Zázrivá, Hotel Havrania, Salaš Zázrivá, penzión Fatra, Penzión Slniečny dvor, Jánošíkov dvor

Vzhľadom na vysokú návštevnosť regiónu tu celoročne funguje aj množstvo stravovacích zariadení, či už v rámci vyššie spomínaných ubytovacích zariadení, alebo samostatne. V prevádzke je niekoľko desiatok reštaurácií so širokou ponukou tradičných slovenských i klasických jedál, viaceré pizzérií a tiež pohostinstiev a barov bez ponuky stravovania.

2.4 Obyvateľstvo

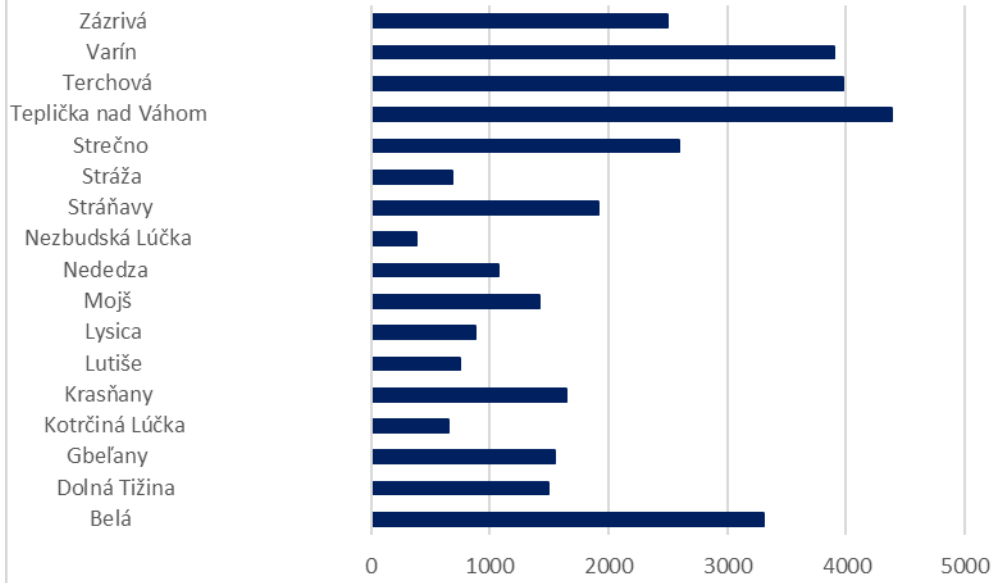
Rozloha mikroregiónu je 339,893 km². Priemerná hustota obyvateľstva bola k 31. 12. 2022 za celý mikroregión 97,27 obyvateľov na km². To je pod slovenským priemerom 111 obyvateľov na km². Hustotu obyvateľstva v jednotlivých katastrach obcí dokumentuje nasledujúci obrázok.

Obrázok č. 13 - Hustota obyvateľstva v Mikroregióne Terchovská dolina

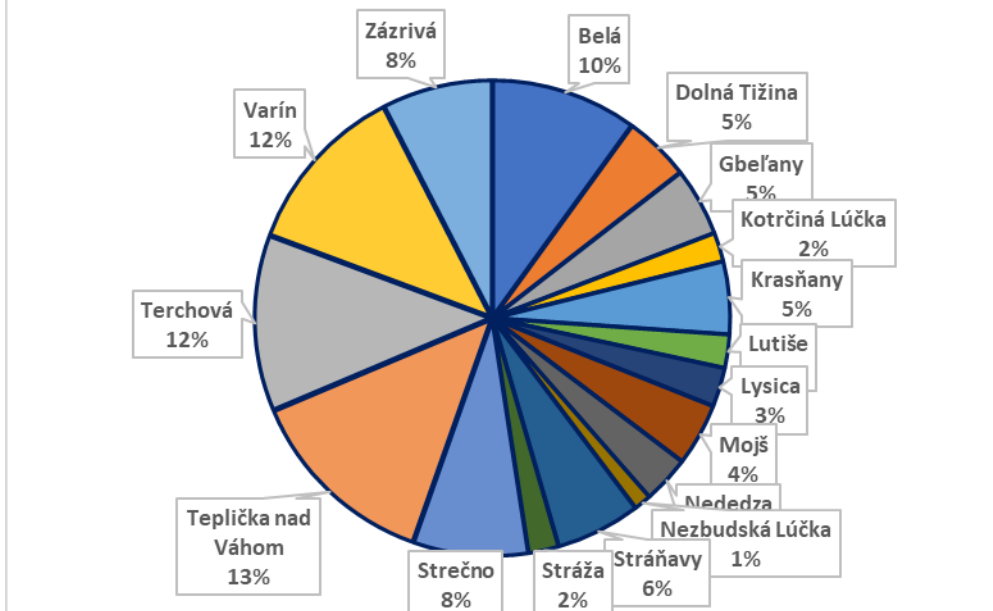
Počet obyvateľov Mikroregiónu Terchovská dolina bol k 31. 12. 2022 vyčíslený na 33 061. Najväčší počet obyvateľov bol zaznamenaný v obci Teplička nad Váhom (4379), Terchová (3973) a Varín (3897). Najmenší počet obyvateľov žije v Nezbudskej Lúčke (386).

Počet obyvateľov jednotlivých obcí združenia Terchovská dolina v roku 2022

Zdroj: ŠU SR

Podiel jednotlivých obcí na celkovej počte obyvateľov združenia Terchovská dolina v roku 2022

Zdroj: ŠU SR

2.4.1 Demografický vývoj

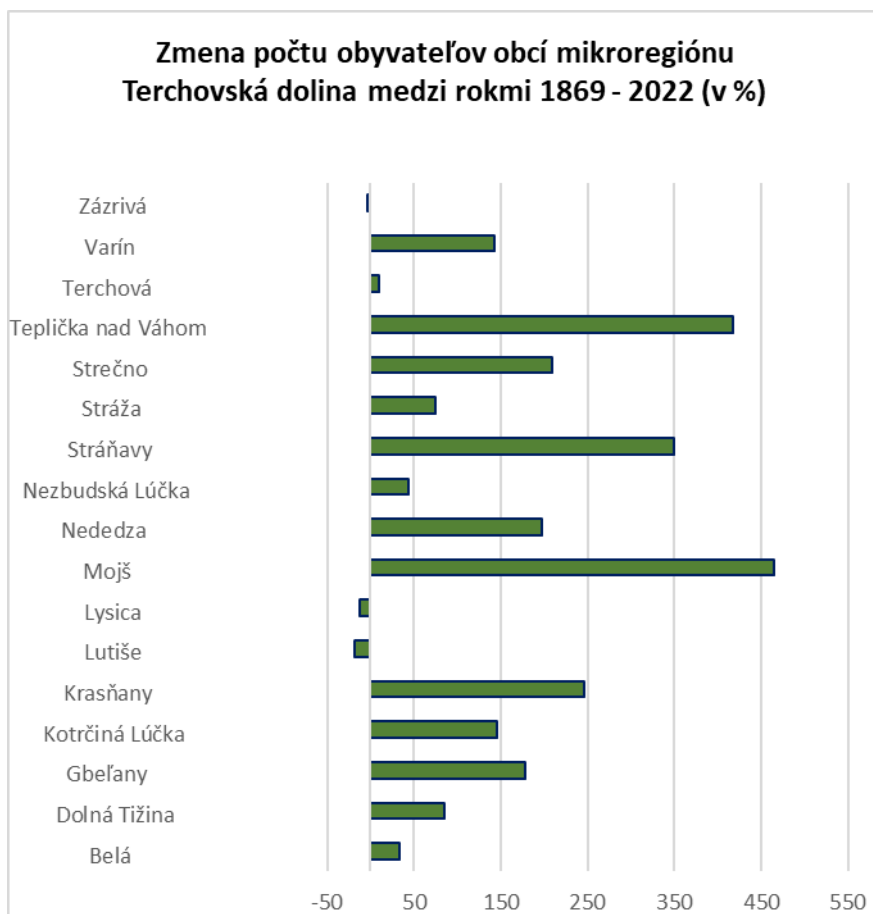
Vývoj počtu obyvateľov Terchovskej doliny možno sledovať od roku 1869, kedy sa uskutočnilo prvé sčítanie obyvateľstva v jednotlivých obciach Slovenskej republiky. Počas tohto obdobia počet obyvateľov striedavo rástol a klesal a to v dôsledku rôznych spoločenských zmien - či už to boli negatívne procesy ako morová epidémia, prvá a druhá svetová vojna, migrácia obyvateľstva do zahraničia alebo aj samotné pričleňovanie a odčleňovanie jednotlivých obcí, v tomto prípade k alebo od mesta Žilina. Ako možno vidieť na nasledujúcom, najväčší pokles počtu obyvateľov zaznamenali obce mikroregiónu medzi rokmi 1869 – 1880 (pokles o 1874 obyvateľov). Za príčinu tohto úbytku možno považovať jednak morovú epidémiu, ktorá bola dôsledkom suchého obdobia v rokoch 1845 -1847 a jednak hromadného sťahovania ľudí na Dolnú Zem v dôsledku nedostatku pracovných príležitostí v regióne. Od tohto obdobia až do roku 1970 počet obyvateľov obcí mikroregiónu pomalým tempom narastal. V tomto období (1880 – 1970) bol zaznamenaný najväčší nárast obyvateľstva v rozmedzí rokov 1950 – 1970 (o 5313 obyvateľov, zatiaľ čo v ostatných desaťročiach to bol vždy približne 5 krát menší nárast). Tento jav je výsledkom skutočnosti, že do produktívneho veku sa v tomto období dostala silná populácia z povojnového obdobia. Od roku 1982 nastal už spomínaný pokles počtu obyvateľov, a to z 29 359 v roku 1970 na 28 038 v roku 1991. Odvtedy možno pozorovať pomalý nárast počtu obyvateľov mikroregiónu. V rokoch 2001 – 2005 rástla populácia mikroregiónu veľmi pomalým tempom, v roku 2005 dokonca počet obyvateľov v porovnaní s predchádzajúcim rokom klesol (z 29 811 v roku 2004 na 29 805 v roku 2005). Od roku 2005 celkový počet obyvateľov neustále rastie.

Zdroj: ŠU SR

Za sledované obdobie medzi rokmi 1869 a 2022 došlo celkovo v rámci mikroregiónu k výraznému nárastu počtu obyvateľov a to až o 87%. Najvýraznejší nárast bol zaznamenaný u obcí Mojš (465%), Teplička nad Váhom (417%) a Stráňavy 349%). Celkový pokles počtu obyvateľov nastal v obciach Lutiše (19%), Lysica (12%) a Zázrivá (4%).

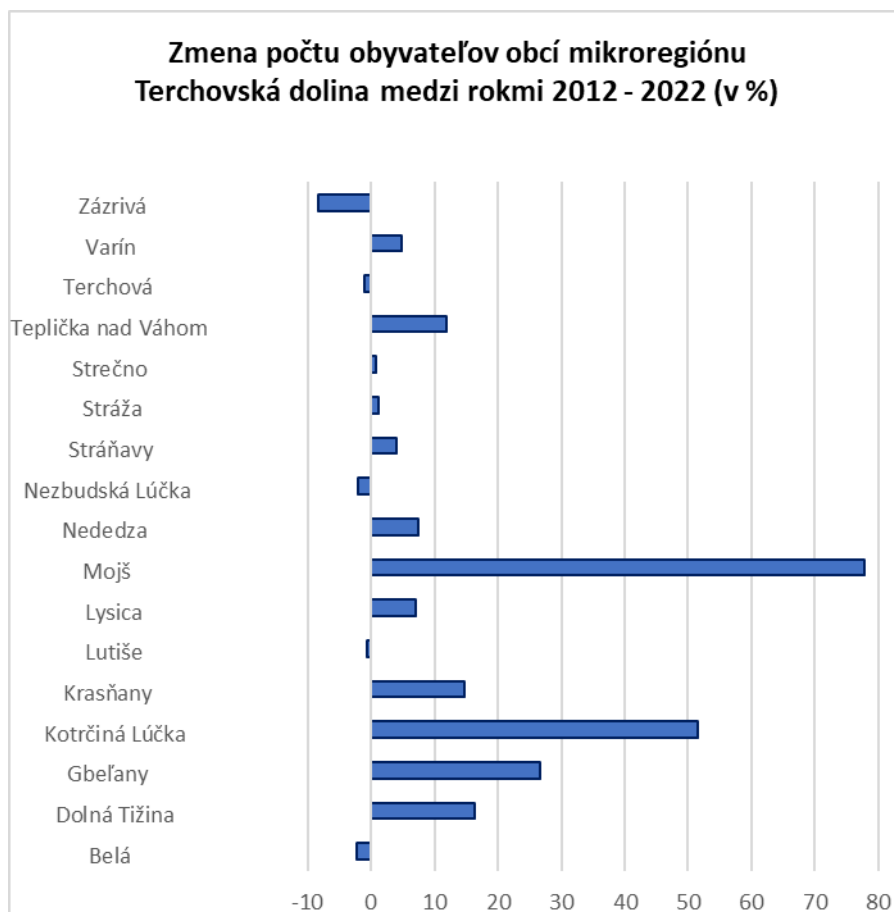

Zdroj: ŠU SR

U viacerých obcí nastali výrazné zmeny v počte obyvateľov najmä v posledných desaťročiach. Za obdobie medzi rokmi 2012 a 2022, t.j. za 10 rokov sa počet obyvateľov obcí patriacich do mikroregiónu zvýšil o 7%. Najväčší nárast bol zaznamenaný u obce Mojš (78%) a Kotrčiná Lúčka (52%), najvýraznejší pokles bol zoznamovaný v Zázrivej (8%).

V niekoľkých ďalších rokoch možno očakávať približne rovnaký trend. Je podmienený najmä prisťahovalectvom do obcí s dobrou dopravnou dostupnosťou a aj celkovo dobrou demografickou štruktúrou obyvateľstva. V horizonte cca 10 rokov sa však tento potenciál vyčerpá a treba počítať aj tu s postupným starnutím obyvateľstva a poklesom pôrodnosti. Ak sa k tomu pridružia aj ekonomické problémy vedúce k zníženiu zamestnanosti v automobilovom priemysle a cestovnom ruchu, tak môže dôjsť k odlivu ekonomicky aktívneho obyvateľstva a k stagnácii.

Zdroj: ŠU SR

Prírodný pohyb zahŕňa populačné procesy súvisiace s rozmnožovaním a odumieraním obyvateľstva. Sú to pôrodnosť (natalita) a úmrtnosť (mortalita). Oba ovplyvňuje množstvo faktorov. K najvýznamnejším patria biologické, historické a socioekonomické. Výsledkom je prirodzený prírastok, resp. úbytok obyvateľstva.

K priestorovému pohybu obyvateľov patrí migrácia (sťahovanie), v rámci ktorej rozlišujeme emigráciu (odťahovanie) a imigráciu (pristťahovanie), dočasné zmeny pobytu, dochádzka do zamestnania a nepravidelné dočasné pohyby. Definovaný jav je možné zahrnúť pod pojem migračné saldo.

2.4.2 Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku

V rokoch 2014 aj 2022 bol v mikroregióne Terchovská Dolina podiel mužov a žien viac menej vyrovnaný, s miernou prevahou žien. Tá sa prejavuje najmä vo vyšších vekových kategóriách. Je to podmienené najmä ich vyšším vekom dožitia.

V roku 2014 tvorilo byvateľstvo v predproduktívnom veku (0 – 14 rokov) 16,52 %, v produktívnom (15 – 64 rokov) 71,36 % a v poproduktívnom (65 a viac rokov) 12,12 % z celkového počtu. V roku 2022 narástol podiel 0 až 14 ročných na 17,36 %, 15 až 64 ročných poklesol na 68,15 %, 65 a viacročných narástol na 14,49 %. Počet senioeov sa bude v ďalších rokoch zvyšovať. Tento trend je charakteristický pre celé Slovensko. Najvýraznejšie sa prejavuje v malých obciach so zlou dopravnou dostupnosťou a slabým ekonomickým rozvojom.

Tabuľka č. 8 - Zloženie obyvateľov obcí mikroregionu podľa veku a pohlavia, r. 2014 a 2022

	2014							2022						
	Muži			Ženy			Spolu	Muži			Ženy			Spolu
	0 - 14	15 - 64	65 +	0 - 14	15 - 64	65 +		0 - 14	15 - 64	65 +	0 - 14	15 - 64	65 +	
Belá	136	467	57	129	439	98	1326	295	1150	183	255	1147	273	3303
Dolná Tižina	99	424	63	83	451	105	1225	160	510	83	133	488	120	1494
Gbeľany	32	169	14	35	167	27	444	149	525	90	139	498	141	1542
Kotrčiná Lúčka	130	548	62	144	499	83	1466	66	223	22	85	219	35	650
Krasňany	57	313	30	45	246	49	740	176	574	87	191	498	115	1641
Lutiše	62	312	46	67	274	74	835	53	305	41	63	237	50	749
Lysica	96	340	33	74	312	69	924	72	311	60	72	297	68	880
Mojš	80	369	50	92	356	69	1016	162	511	47	152	465	75	1412
Nededza	283	1254	132	269	1210	229	3377	80	377	69	85	368	90	1069
Nezbudská Lúčka	27	162	18	21	147	36	411	23	147	24	24	124	44	386
Stráňavy	151	683	84	133	660	154	1865	150	648	140	173	610	197	1918
Stráža	50	239	27	62	242	56	676	61	234	35	53	240	58	681
Strečno	197	947	124	169	955	173	2565	196	923	184	177	873	238	2591
Teplička nad Váhom	374	1362	199	357	1399	349	4040	414	1467	237	406	1456	399	4379
Terchová	341	1504	207	289	1370	327	4038	306	1453	261	289	1280	384	3973
Varín	350	1345	154	343	1321	253	3766	361	1340	227	361	1289	319	3897
Zázrivá	216	1015	119	195	911	238	2694	181	906	159	177	837	236	2496
Spolu	2681	11453	1419	2507	10959	2389	31408	2905	11604	1949	2835	10926	2842	33061

Zdroj: ŠÚ SR

2.4.3 Vzdelanostná a religiózna štruktúra

Vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva sa chápe dosiahnutý stupeň vzdelania. Je odrazom kultúrnej vyspelosti spoločnosti. Ovplyvňuje ju životná úroveň obyvateľstva a podmieňuje úspešný rozvoj hospodárstva vo všetkých jeho sférach.

Podľa údajov zo sčítania v roku 2021 bolo v mikroregióne najviac obyvateľov s ukončeným stredným vzdelaním bez maturity (26,1%) a s maturitou (25,2%). Obyvatelia s vysokoškolským vzdelaním tvoria iba 14,5% z celkového počtu. Je to podstatne menej ako je hodnota za celú SR (18,4 %), Žilinský kraj (17,6 %) a najmä okres Žilina (21,9 %). Najvyšší podiel takto vzdelaných obyvateľov je v obciach Gbeľany (22,64%) a Mojš (22,58%), najmenší v obci Nezbudská Lúčka (8,55%) a Lutiše (9,72%). Najvyšší podiel obyvateľov len so základným vzdelaním je v obci Zázrivá (21,55%), najmenší v Gbeľanoch (11,8%).

Tabuľka č. 9 - Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva (v %)

Obec	Osoby 0 až 14 r.	Základné	Stredné bez maturity	Stredné s maturitou	Vyššie odborné	Vysoká škola	Bez vzdelania (15+ r.)	Nezistené
Belá	11,65	13,96	28,64	27,11	4,19	12,16	0,18	2,1
Dolná Tižina	13,32	16,21	26,85	24,66	5,43	12,77	0,07	0,69
Gbeľany	12,91	11,8	20,22	24,71	6,28	22,64	0,07	1,38
Kotrčiná Lúčka	15,14	13,2	25	26,41	5,11	14,79	0	0,35
Krasňany	16,05	15,18	24,6	21,69	5,2	14,93	0,37	1,98
Lutiše	10,64	19,84	34,17	20,5	4,2	9,72	0,39	0,53
Lysica	11,94	15,96	32,72	22,85	4,48	11,02	0,23	0,8
Mojš	16,78	12,36	14,11	26,16	5,95	22,58	0	2,06
Nededza	10,84	14,3	26,82	23,93	7,01	15,7	0,09	1,31
Nezbudská Lúčka	7,77	15,28	36,01	26,42	2,85	8,55	0,52	2,59
Strečno	10,1	12,86	28,05	25,99	5,89	15,81	0,08	1,22
Stráňavy	11,95	12	23,54	28,55	6,05	15,08	0,05	2,77
Stráža	12,78	14,12	30,31	25,56	3,57	12,48	0	1,19
Teplica nad Váhom	13,25	13,63	18,77	26,65	6,67	18,34	0,64	2,06
Terchová	10,4	16,74	27,89	25,17	5,21	11,77	0,22	2,59
Varín	12,96	13,58	21,43	28,52	5,21	16,68	0,1	1,51
Zázrivá	9,99	21,55	24,61	24,29	4,51	11,64	0,43	2,98
Spolu	12,3	14,9	26,1	25,2	5,2	14,5	0,2	1,7

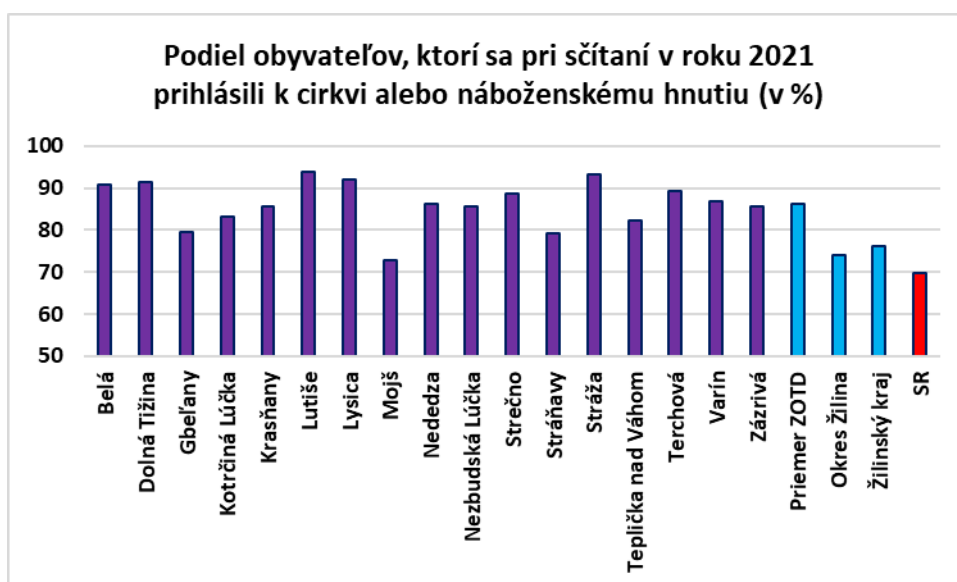
Zdroj: ŠU SR

Zdroj: ŠU SR

Zlepšovanie vzdelanostnej štruktúry obyvateľov, najmä rast počtu a podielu vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov bude v najbližších rokoch pokračovať. Vzhľadom na možnosti ich uplatnenia v regióne však medzi nimi bude značná snaha o emigráciu do väčších centier.

Religiozita obyvateľstva Slovenska ostatné desaťročia klesá. Prejavuje sa to najmä vo väčších mestách no tento trend sa postupne bude prejavovať aj na vidieku, najmä v korelácii s veľkosťou sídiel. Tento trend má všeobecný charakter. Súvisí s rastom vzdelanosti obyvateľstva a najmä so zmenami v kultúrnej oblasti. Najvýraznejšie tento trend postihne väčšie cirkvi. Zároveň možno očakávať nárast počtu príslušníkov menších náboženských spoločenstiev, netradičných duchovných aktivít a rast ich organizácií.

Zdroj: ŠU SR

2.4.4 Štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity

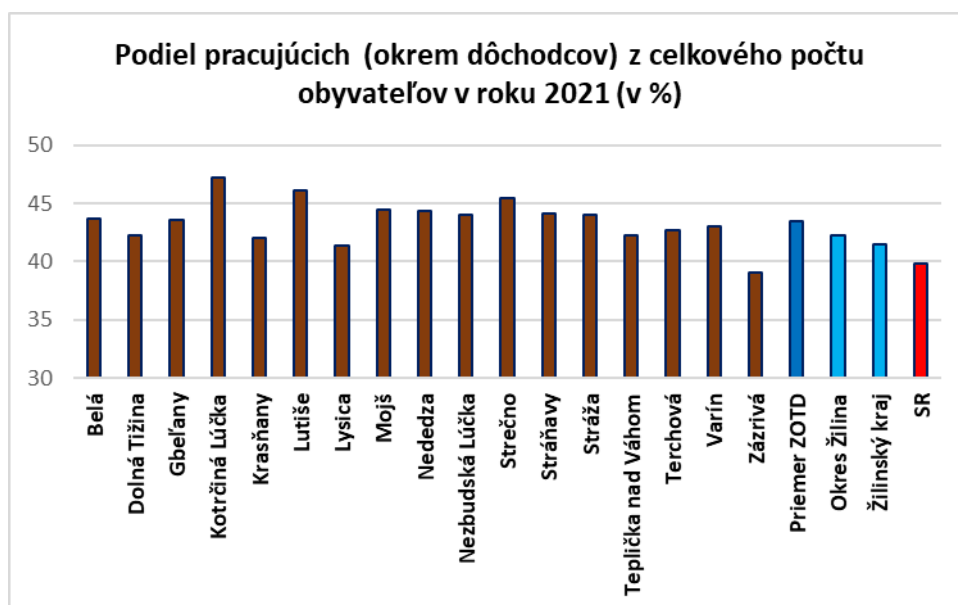
Rozhodujúci vplyv na stav ekonomickej aktivity obyvateľstva má demografický vývoj a z neho vyplývajúca veková štruktúra obyvateľstva. Prevažnú väčšinu ekonomicky aktívneho obyvateľstva tvoria osoby v produktívnom veku.

Z hľadiska jednotlivých odvetví, dominuje priemyselná výroba. Významnú úlohu v regióne zohráva takisto stavebníctvo, ktoré zamestnáva, veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru

Podiel pracujúcich v jednotlivých odvetviach v Terchovskej doline je do značnej miery ovplyvnený ponukou pracovných príležitostí, hlavne v regionálnych a nadregionálnych centrách. Takisto vlastné prírodné zdroje, či kultúrno-historický potenciál výrazne ovplyvňuje zloženie ekonomicky aktívneho obyvateľstva. V neposlednom rade je to vzdelanosť a špecializovaná pracovná sila. V dôsledku rozvoja automobilového priemyslu v Žilinskom okrese sa dá predpokladať, že podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva v jednotlivých odvetviach sa bude postupom času meniť.

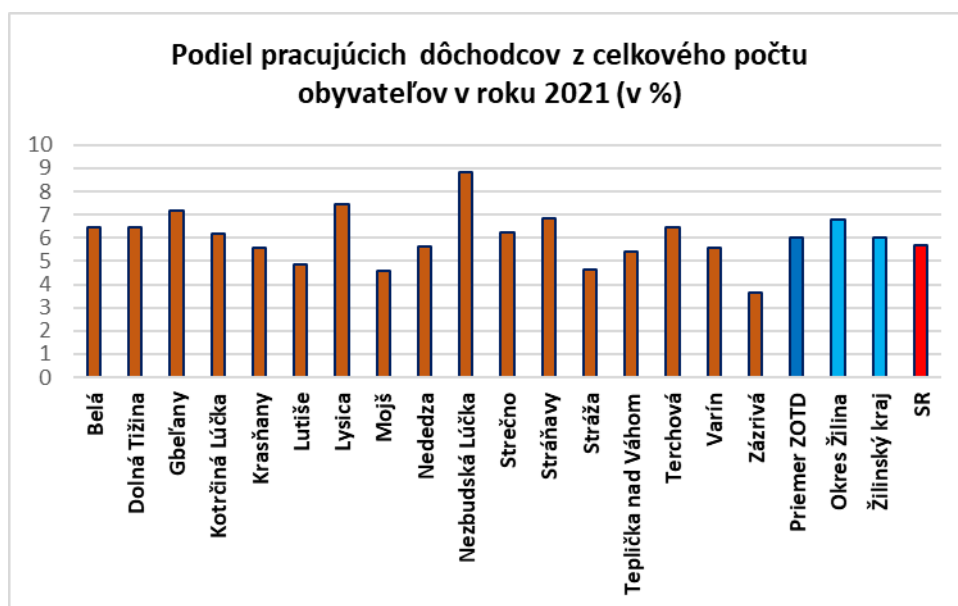
Podľa výsledkov sčítania obyvateľov z roku 2021 je podiel pracujúcich z celkového počtu obyvateľov mikroregiónu nad priemerom okresu, kraja i celej SR. Priemerný podiel pracujúcich (mimo dôchodcov) z celkového počtu obyvateľov obcí, ktoré sú súčasťou združenia Terchovskej doliny je 43,5%. Priemer okresu Žilina je 42,21%, Žilinského kraja 41,49% a celej SR 39,86%. Najvyšší podiel je v obci Kottrčina Lúčka (47,18%), najnižší v obci Zázrivá (39,03%).

Mikroregión Terchovska dolina je možné aj napriek niektorým nepriaznivým, zväčša demografickým a celohospodárskym ukazovateľom, označiť za ekonomicky perspektívne územie s dostatočným ľudským potenciálom.

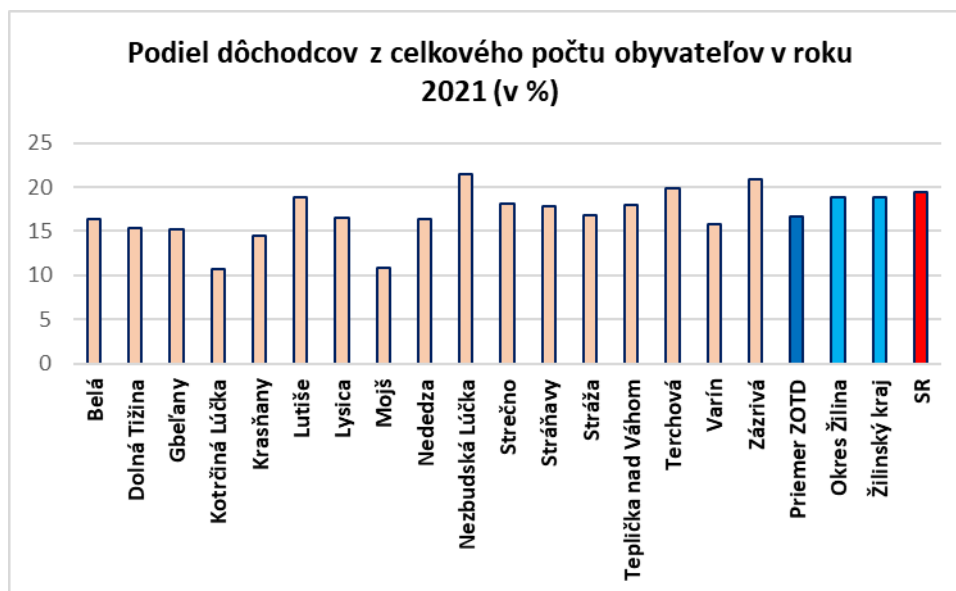
Zdroj: ŠU SR

Podľa výsledkov sčítania obyvateľov z roku 2021 je podiel pracujúcich dôchodcov z celkového počtu obyvateľov mikroregiónu tiež pomerne vysoký, aj keď o niečo nižší ako v okrese Žilina a Žilinskom kraji. Priemerný podiel pracujúcich dôchodcov z celkového počtu obyvateľov obcí, ktoré sú súčasťou združenia Terchovskej doliny je 5,99%. Priemer okresu Žilina je 6,81%, Žilinského kraja 6,03% a celej SR 5,68%. Najvyšší podiel je v Nezbudskej Lúčke (8,81%), najnižší v obci Zázrivá (3,64%).

Zdroj: ŠU SR

Podľa výsledkov sčítania obyvateľov z roku 2021 je podiel dôchodcov z celkového počtu obyvateľov mikroregiónu približne rovnaký ako v okrese, kraji a v celej SR. Priemerný podiel dôchodcov z celkového počtu obyvateľov obcí, ktoré sú súčasťou združenia Terchovskej doliny je 16,67%. Priemer okresu Žilina je 18,78%, Žilinského kraja 18,81% a celej SR 19,39%. Najvyšší podiel je v obci Nezbudská Lúčka (21,5%), najnižší v obci Mojš (10,83%).

Zdroj: ŠU SR

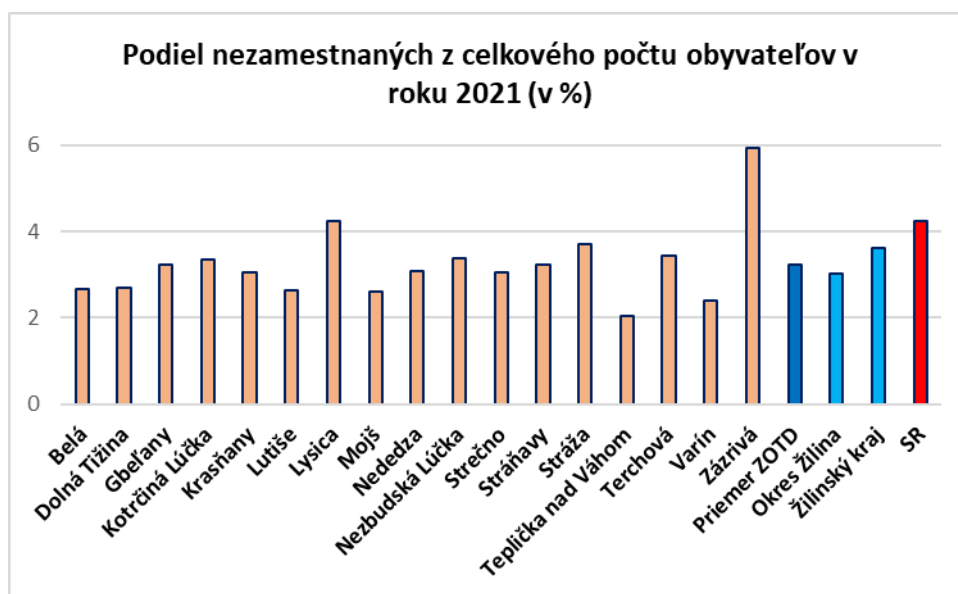
Podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov môže najbližších pár rokov mierne narastať, potom však dôjde k jeho poklesu. Ak sa bude ekonomická situácia priaznivo vyvíjať, tak možno očakávať rast počtu pracujúcich dôchodcov. Počet obyvateľov v starších vekových kategóriách bude kontinuálne narastať. Zároveň

bude treba počítať s faktom, že pôjde o naďalej aktívnych ľudí so širokým spektrom záujmov a relatívne dobrým zdravotným stavom. Tomu by sa mali prispôbiť aj sociálne služby a ponuka kultúrnych aktivít.

Nezamestnanosť je prirodzeným fenoménom a atribútom slobodnej spoločnosti založenej na trhovom hospodárstve a demokracii. Jej nekontrolovateľný vývoj spôsobujúci masový charakter však vyvoláva nielen vážne ekonomické, ale aj sociálne problémy (rozpad rodiny, narušené mentálne i fyzické zdravie a rôzne sociálno-patologické javy).

Vývoj trhu práce celého Žilinského okresu v rokoch 2008-2012 poznamenala nepriaznivá situácia finančnej krízy, kedy útlmom priemyselnej a stavebnej výroby došlo k úbytku mnohých pracovných miest. Zníženie počtu pracovných miest sa výrazne dotklo malého a stredného podnikania, najmä v oblasti dopravy a služieb. Vývoj zamestnanosti sa negatívne prejavil aj v počte a kvalite hlásených voľných pracovných miest vrátane sezónnych prác. Problém spočíval hlavne v tom, že voľné pracovné miesta sa nevytvárali pre profesie, ktoré prevažujú v ponuke trhu práce a opakujú sa hlavne v profesiách krajčírka resp. predavačka, u ktorých je veľká migrácia. Nezamestnanosť aspoň sčasti pomáhali znižovať verejnoprospešné práce (VPP). Je to aj jedna z možností, ako si obce, ktoré nemajú peniaze nazvyš, môžu vyčistiť a upraviť verejné priestranstvá.

V ďalších rokoch po odznení celosvetovej finančnej krízy sa nezamestnanosť znižovala tak, že takmer všetky obce v záujmovom území dosahujú nezamestnanosť nižšiu, ako je celoslovenský priemer. Podľa výsledkov sčítania obyvateľov z roku 2021 je priemerný podiel nezamestnaných z celkového počtu obyvateľov obcí, ktoré sú súčasťou združenia Terchovskej doliny iba 3,04%. Priemer okresu Žilina je 3,01%, Žilinského kraja 3,61% a celej SR 4,25%. Najvyšší podiel nezamestnaných je v obci Zázriva (5,92%), najnižší v obci Teplička nad Váhom (2,03%).

Zdroj: ŠU SR

Vysoké ceny energií, inflácia a hrozba ekonomickej stagnácie však môžu v krátkom čase výrazne zhoršiť zamestnanosť obyvateľstva riešeného územia.

2.5 Hospodárstvo

Súčasná hospodárska štruktúra mikroregiónu Terchovská dolina je výsledkom dlhého historického vývoja, počas ktorého sa však štruktúra hospodárstva mikroregiónu extrémnejšie nezmenila, mnohé obce si donedávna zachovali typický poľnohospodársky ráz. Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo výraznou mierou závisia od prírodných podmienok daného územia. Územie mikroregiónu bolo poľnohospodársky využívané už od najstarších čias, preto bolo na mnohých miestach aj odlesnené. Napriek tomu majú v mikroregióne stále dominantné postavenie lesy – 52%. Dôležitým ukazovateľom poľnohospodárskeho zastúpenia v mikroregióne je stupeň jeho poľnohospodárskeho využitia, ktorý udáva podiel poľnohospodársky obrábanej pôdy z celkovej výmery príslušného regiónu. **Celková výmera pôdneho fondu v mikroregióne je 339 892 468 m². Poľnohospodárska pôda má rozlohu 129 573 734 m² a nepoľnohospodárka pôda zaberá územie s rozlohou 210 318 734 m².** Z nasledujúceho obrázku vyplýva, že **Mikroregión Terchovská dolina má stupeň poľnohospodárskeho využitia približne 37 %.** Zatiaľ čo v západnej časti mikroregiónu prevláda rastlinná výroba (prítomnosť Žiliny ako spádového centra podnietila prímestskejší charakter poľnohospodárstva), východnejšie, vzhľadom na lesnatosť a hornatejší reliéf, sú vhodnejšie predpoklady na živočíšnu výrobu. **Mikroregión však nepatrí medzi významné poľnohospodárske oblasti Slovenska. Príčinou sú prírodné pomery tohto územia.** V dôsledku fyzicko-geografických pomerov patrí prevažná časť mikroregiónu do typu rastlinnej produkcie so strednou intenzifikáciou, s malou produkciou, trhovosťou a efektívnosťou priamych nákladov. Naopak, pre živočíšnu produkciu je charakteristická stredná produkcia, intenzifikácia a aj efektívnosť priamych nákladov. Čo sa týka štruktúry rastlinnej produkcie, je skôr pasienkársko-lúčno-zemiakárska. Konkrétne sa Terchovská dolina zaraďuje do zemiakársko-ovsenej a horskej výrobnjej oblasti. Rastlinná výroba je zameraná hlavne na pestovanie poľnohospodárskych plodín ako zemiakov, krmovín a menej náročných obilnín. Štruktúra živočíšnej produkcie je mäsovo-mliečna, dominuje chov oviec, prípadne ošípaných, kôz a koní.

Lesy v mikroregióne Terchovská dolina pokrývajú 52% celkovej rozlohy územia, v porovnaní s rozlohou lesov na území Slovenska (41%) je to väčší podiel. S týmto podielom sa spájajú aj veľké zásoby dreva. Jeho ťažbu však na území mikroregiónu do značnej miery obmedzujú chránené územia – NP Malá Fatra a CHKO Kysuce. Preto majú lesy v skúmanom regióne nie produkčnú, ale skôr protieróznu a protilavínovú, vodohospodársku a výchovno-výskumnú funkciu. V jednotlivých obciach mikroregiónu sa v závislosti od nadmorskej výšky nachádza dubovo – bukový, bukový, smrekovo – bukovo – jedľový, smrekový a kosodrevinový lesný vegetačný stupeň. Najrozšírenejšou drevinou je buk a smrek. Pomer medzi ihličnatými a listnatými drevinami je približne vyrovnaný. **Lesy predstavujú rozvojový potenciál tohto územia,** nakoľko sú trvalo obnoviteľným zdrojom suroviny so širokým využitím.

Na území mikroregiónu sa nachádza viacero píl na spracovanie dreva. Najvýznamnejšie sú vo **Varíne**, v Terchovej, v osade **Šípková** a v Zázrivej, kde sa nachádzajú **Drevovýroba V Bielej a v Doline, Píla v Havranej a v Ústredí.**

Dôležitou súčasťou ekonomiky a národného hospodárstva vôbec je priemysel, ktorý sa aj napriek neustálemu rastu podielu terciérneho sektora významnou mierou podieľa tak na zamestnanosti, ako aj na tvorbe hrubého domáceho produktu. V prípade mikroregiónu TD sa prejavuje rast zamestnanosti vďaka prevádzke automobilového závodu **KIA Motors Slovakia** v Tepličke nad Váhom, ktorej vplyv na región už bolo viackrát spomenutý. V súčasnosti (06/2015) zamestnáva už viac ako 3000 pracovníkov. V automobilovom priemysle sa viac ako v iných odvetviach hospodárstva prejavuje závislosť typu závod a jeho subdodávateľa. Nie je tomu inak aj v prípade automobilky KIA. A práve subdodávateľa majú veľký význam v širšom regionálnom rozvoji, nakoľko sa ich umiestnenie nemusí priamo viazať na lokalitu závodu. Kórejska automobilka tak do regiónu pritiahla viaceré subdodávateľské závody ako **Donghee Slovakia** v Strečne, ktorá vyrába časti náprav, pedále a palivové nádrže, **Hysco Slovakia** v Gbeľanoch, ktorá pre KIU spracováva oceľové zvitky a **Glovis** v Tepličke nad Váhom, ktorá sa zaoberá distribučnou, odbytovou a zásobovacou logistikou, zabezpečuje prepravu v rámci celej skupiny Hyundai – KIA a má na starosti balenie, skladovanie, ako aj inštaláciu a demontáž strojov

a prevádzok. Okrem stabilných partnerských dodávateľov vznikol a vzniká po príchode KIA Motors na trhu aj priestor pre domácich alebo iných zahraničných dodávateľov, ktoré môžu svoju výrobu nadviazať na existenciu KIA (rôzne textilné či elektrotechnické firmy).

Okrem spomínaných závodov patria k najvýznamnejším priemyselným podnikom v mikroregióne firma **Krasplast AMG** v Krasňanoch, ktorá sa zaoberá výrobou textílií, konkrétne čalúnenia a zamestnáva okolo 100 zamestnancov a firma **Krasplast** v Terchovej, ktorá vyrába obaly z plastov. Okrem nich sa vo Varíne nachádza vápenka. Severovýchodným smerom od obce Gbeľany sa nachádzajú **transformovne Stredoslovenskej energetiky**.

Na území mikroregiónu Terchovská dolina je rozvinutý aj ťažobný priemysel. Ťažba nerastných surovín je však obmedzená prítomnosťou chránených území prírody a ochranných pásiem vodných zdrojov. Veľké ložiská vápencov a dolomitov sa nachádzajú v Malej Fatre. Najvýznamnejšie je ložisko Stráňavy – Polom, kde sa ťažia strednotriasové vápence križnanskeho príkrovu guttensteinského typu (tmavosivé) s zložkami dolomitov a dolomitických vápencov. Z vyhradených ložísk prebieha v súčasnosti ťažba vápencov aj vo Varíne – firma **Dolvap**. V Zázrivej, v lokalite Kozinská sa nachádza lom na ťažbu kameňa. Z nevyhradených ložísk sa ťažia štrky a piesky pri brehu Váhu a jeho prítokov – v Gbeľanoch, Strečno a Varíne. Ich ťažba je silne ovplyvnená dopytom, v súčasnosti je v súvislosti s výstavbou diaľnic intenzívnejšia.

Obce, ležiace v západnej časti mikroregiónu disponujú priestorovými možnosťami, ktoré možno využiť napríklad za účelom vybudovania priemyselného parku. V tejto súvislosti a na tieto účely boli aj v územnom pláne mesta Žiliny vyčlenené obce Gbeľany, Varín, Teplička nad Váhom, ktoré sa vytipovali ako nové rozvojové plochy pre prípad investícií nadregionálneho významu. Lokalizácia automobilového závodu v Tepličke nad Váhom a niekoľko jej subdodávateľských a iných partnerských firiem v okolitých obciach tak poukázala na potenciál využitia tohto územia.

2.5.1 Podnikateľské subjekty v mikroregióne

Príchod automobilového závodu KIA Motors Slovakia do Tepličky nad Váhom mal, má a ešte dlhšie bude mať výrazný vplyv na rôzne oblasti ekonomického, kultúrneho, spoločenského a politického života obyvateľov mikroregiónu Terchovská dolina, ale aj jeho blízkeho či vzdialenejšieho okolia. Okrem významného postavenia automobilového priemyslu v hospodárstve Slovenskej republiky, predpokladaného zlepšenia ekonomických ukazovateľov a zvýšenia podielu automobilového priemyslu na celkovom DPH celej krajiny, možno výrazný vplyv tohto závodu sledovať aj v obciach mikroregiónu Terchovská dolina. V mikroregióne možno sledovať **výrazný pokles nezamestnanosti** a zmenu odvetvovej štruktúry priemyslu a zamestnanosti v ňom. Jedná sa predovšetkým o nárast podielu odvetvia výroby motorových vozidiel a strojárkej výroby.

Čo sa týka **rozdelenia ekonomických subjektov podľa počtu zamestnancov**, v mikroregióne pôsobia najmä malí podnikatelia – živnostníci bez zamestnancov. **Najvýznamnejšie subjekty z pohľadu počtu zamestnancov a ekonomického prínosu pre mikroregión sú:**

- **KIA Motors Slovakia, s.r.o.** (3000 – 3900 zamestnancov), Teplička nad Váhom, výroba motorových vozidiel,
- **Mobis, s.r.o** (1 000 – 1 999 zamestnancov), Gbeľany, výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **DOLVAP, s.r.o** (250 -499 zamestnancov), Varín, výroba vápna a sadry
- **DONGHEE Slovakia, s.r.o.** Strečno, (250 - 499 zamestnancov), výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **Coba Automotive s. r. o.** (200 – 249 zamestnancov), Terchová, Vyšné Kamence, výroba plastových dosiek, fólií, hadíc a profilov,

- **KRASPLAST AMG s.r.o.** (100 -149 zamestnancov), Krasňany, výroba ostatných textilných výrobkov okrem odevov,
- **Webasto Donghee Slovakia s.r.o.** (100 -149 zamestnancov), Strečno, výroba motorových vozidiel
- **BELA TEXTIL, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), výroba posteľnej bielizne a textilných výrobkov pre domácnosť, **Belá**,
- **HYSKO SLOVAKIA, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), Gbeľany, výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **Roľnícke družstvo Terchová**, (50 – 99 zamestnancov), Krasňany, chov dojníc,
- **AZ CAR, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), veľkoobchod s dielmi a príslušenstvom motorových vozidiel, Varín.

Z hľadiska právnej formy majú zo všetkých subjektov **nadpolovičné postavenie v mikroregióne fyzické osoby nezapísané v obchodnom registri.**

2.6 Cestovný ruch

Potenciál územia pre cestovný ruch umožňuje hodnotenie lokalizačných a realizačných predpokladov. K lokalizačným predpokladom pre cestovný ruch (tzv. primárna ponuka) zaraďujeme:

- **Prírodný potenciál** - ponuka daná prírodou (pohoria, flóra, fauna,..)
- **Kultúrny a kultúrno-historický potenciál** - antropogénna ponuka záujmového územia.

Realizačné predpoklady (sekundárna ponuka) predstavujú:

- **Supraštruktúra cestovného ruchu** (ubytovacie a stravovacie zariadenia)
- **Infraštruktúra cestovného ruchu** (cestovné kancelárie, turistické informačné kancelárie, zmenárne)
- **Všeobecná infraštruktúra** (športovno-rekreačné zariadenia a aktivity, kultúrno – spoločenské zariadenia, organizované podujatia)

2.6.1 Analýza primárnej ponuky

Prírodné podmienky

Z prírodných predpokladov pre cestovný ruch sa vo vzťahu k rekreačným aktivitám uplatňuje hlavne reliéf, klíma, vodstvo, rastlinstvo a živočíšstvo.

Reliéf

Hlavné oblasti výskytu cestovného ruchu určuje práve **rôznorodosť reliéfu**. K základným charakteristikám, ktoré vyjadrujú rôzne vlastnosti reliéfu a majú vplyv na rozšírenie a kvalitu podmienok pre rozvoj cestovného ruchu možno zaradiť:

- *nadmorskú výšku územia,*
- *relatívnu výškovú členitosť reliéfu,*
- *stredný uhol sklonu reliéfu,*

- *expozíciu reliéfu,*
- *výskyt kontrastných foriem reliéfu, ktoré sú atraktívne z hľadiska cestovného ruchu,*
- *estetickú hodnotu výhľadov do okolia.* (Mariot, P., 1983)

Mikroregión Terchovská Dolina sa rozprestiera v geomorfologických celkoch Žilinská kotlina, Malá Fatra a Kysucká vrchovina. Z morfolofického hľadiska sa tu nachádza všetkých päť typov reliéfu: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny, aj veľhornatiny. Celé územie mikroregiónu zasahuje do stupňa vysočín (nad 300 m n. m.), konkrétne sa jeho *nadmorská výška* pohybuje v rozpätí od 335 m n. m. po 1709 m n. m. V rámci týchto výškových stupňov existujú rôzne geomorfologicky podmienené predpoklady pre cestovný ruch. Atraktivita územia tu vzrastá so stúpajúcou nadmorskou výškou.

V Kysuckej vrchovine prevláda vrchovinový až hornatinový typ reliéfu. Nachádzajú sa tu bradlá a bradlové tvrdoše. V Malej Fatre sa vyskytuje vysočinový podhôrny až veľhorský typ reliéfu. Krivánska Malá Fatra ponúka celoročnú turistiku s gravitačným zázemím presahujúcim hranice Slovenska. Lučanská Malá Fatra má odlišný ráz, so širokým plochým chrbtom s hôlnym reliéfom, ktorý taktiež ponúka možnosti celoročnej turistiky. Jej gravitačné zázemie však ostáva v rámci Slovenska.

Mikroregión Terchovská Dolina sa rozprestiera v geomorfologických celkoch Žilinská kotlina, Malá Fatra a Kysucká vrchovina. Z morfolofického hľadiska sa tu nachádza všetkých päť typov reliéfu: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny, aj veľhornatiny. Celé územie mikroregiónu zasahuje do stupňa vysočín (nad 300 m n. m.), konkrétne sa jeho *nadmorská výška* pohybuje v rozpätí od 335 m n. m. po 1709 m n. m. V rámci týchto výškových stupňov existujú rôzne geomorfologicky podmienené predpoklady pre cestovný ruch. Atraktivita územia tu vzrastá so stúpajúcou nadmorskou výškou. V Kysuckej vrchovine prevláda vrchovinový až hornatinový typ reliéfu. Nachádzajú sa tu bradlá a bradlové tvrdoše. V Malej Fatre sa vyskytuje vysočinový podhôrny až veľhorský typ reliéfu. Krivánska Malá Fatra ponúka celoročnú turistiku s gravitačným zázemím presahujúcim hranice Slovenska. Lučanská Malá Fatra má odlišný ráz, so širokým plochým chrbtom s hôlnym reliéfom, ktorý taktiež ponúka možnosti celoročnej turistiky. Jej gravitačné zázemie však ostáva v rámci Slovenska.

Relatívna výšková členitosť reliéfu významne ovplyvňuje estetickú hodnotu krajiny a je dôležitým ukazovateľom vhodnosti územia najmä pre turistiku a zimné športy. Časti klesajúce pod 400- metrovú vrstevnicu predstavujú rovinný typ reliéfu s relatívnou výškovou členitosťou 0 - 30 m.. Vyššie časti patriace do vrchovinného typu reliéfu majú relatívna výškovú členitosť 101 – 310 m.

S relatívnou výškovou členitosťou úzko súvisí *stredný ubol sklonu reliéfu*. Pre turistiku sú optimálne terény so sklonom 5 °- 10 °, pre zimné športy 10 °– 20 °. V Žilinskej kotline majú svahy spravidla stredné sklony od 4 – 10 °. Pre túto oblasť sú vhodné rekreačné aktivity formy pasívneho odpočinku. V horských masívoch obklopujúcich kotlinu (Malá Fatra, Kysucká vrchovina) majú stredné sklony svahov 14 - 24 a viac stupňov.

Expozícia reliéfu voči svetovým stranám sa vyjadruje určením orientácie svahov. Berie sa do úvahy hlavne pri rozmiestňovaní materiálno – technickej základne cestovného ruchu. Chatárenie, loptové hry, pasívny odpočinok a záhradkárčenie uprednostňujú južnú, juhovýchodnú, resp. juhozápadnú expozíciu reliéfu, lyžovanie a sánkovanie vhodne využívajú aj orientáciu na sever. Malá Fatra je však rozčlenená početnými dolinami, ktoré tak umožňujú expozíciu svahu na sever.

Ďalšou charakteristikou je *výskyt kontrastných foriem reliéfu*, ktoré sú atraktívne z hľadiska cestovného ruchu, to znamená foriem, ktoré svojím pôvodom, tvarom alebo inou osobitosťou vzbudzujú záujem účastníkov cestovného ruchu. Zaujímavé a vyhladávané sú najmä tie prvky a javy, ktoré sa vyskytujú ojedinele, respektíve sa ich výskyt viaže iba na jedno územie. Rozoznávajú sa tri druhy kontrastných foriem reliéfu: bodové, líniové, plošné. V mikroregióne Terchovská Dolina sa nachádza množstvo takýchto foriem. Mímoreadne zaujímavé sú príkrovové trosky masívov Veľkého a Malého Rozsutca, Bobôt a Sokolia. Bralný reliéf na dolomitoch a vápencoch chočského príkrovu vytvára v oblasti Vrátnej výraznú a veľmi atraktívnu scenériu vrcholov a strání, ktorá ostro kontrastuje s hladko modelovaným reliéfom na menej odolných slienitých

vápencoch, slieňoch či bridliciach. Bralný reliéf sa vyznačuje aj množstvo bizardných skalných útvarov (Mních, Ťava, Fajky nad Dolnými dierami...) v podobe veží, bášt, stĺpov, skalných miest a tiesňav, ktoré majú na niektorých miestach charakter kaňonov (Diery). Na viacerých miestach sa vytvorili aj škrapy, závrty, priepasti, vyvieračky a jaskyne. Jaskynné systémy sú však vzhľadom na malú mocnosť vápencov ojedinelé a menších rozmerov. Okrem toho nie sú prístupné verejnosti. V najvyšších polohách Malej Fatry sa môžeme dokonca stretnúť s glaciálnymi tvarmi (kar pod Chlebom), aj keď je prítomnosť ľadovca v tejto oblasti diskutabilná. Osobitú prítlačivosť má riečny reliéf. Množstvo kaskád, perejí, krútnavových hrncov či vodopádov vytvára napríklad potok Vrátnanka pri prechode Tiesňavami. V tejto súvislosti sú mimoriadne atraktívne samotné Nové, Horné i Dolné Diery alebo vodopád Skok v závere Vrátnanskej doliny. Výrazná je taktiež prielomová dolina Váhu cez Malú Fatru s prírodnou pamiatkou Domašinským meandrom.

Estetická hodnota výhľadov do okolia predstavuje značne subjektívne hodnotenie reliéfu. Túto požiadavku spĺňajú viaceré lokality daného územia. Vrcholové hrebeňové partie pohoria Malá Fatra ponúkajú svojim značným prevýšením nad okolím možnosť mnohých jedinečných výhľadov do hlbokých dolín, ale i na najbližšie či vzdialenejšie horské masívy a vôbec na celú Žilinskú a Turčiansku kotlinu.

Z hľadiska cestovného ruchu sa teda jedná o veľmi atraktívne územie, s hlboko až extrémne rezaným reliéfom, s rôznymi jeho kontrastnými formami a krásnymi výhľadmi do okolia. Pre rozvoj cestovného ruchu je však potrebné zhodnotiť aj ďalšie zložky lokalizačných predpokladov.

Klíma

Klíma je ďalší významný komponent zo skupiny lokalizačných predpokladov pre cestovný ruch, ktorý buď priamo, alebo nepriamo ovplyvňuje rekreačné aktivity v regióne. Pri hodnotení vplyvov klímy na rozvoj cestovného ruchu sa sledujú tieto klimatické prvky: *teplota vzduchu, snehová pokrývka, snežný svit, hmly, veternosť a zrážky*.

Celá oblasť leží v miernom pásme, v zóne vplyvu oceánskeho aj pevninského podnebia, čo sa odráža aj na premenlivosti počasia. Silne členitý reliéf vápencových a dolomitových pohorí podmieňuje rýchle zmeny teploty a vlhkosti vzduchu. Mikroregión patrí z hlavnej časti do mierne teplej klimatickej oblasti, samozrejme okrem najvyšších častí pohoria Malá Fatra. Priemerná ročná teplota mikroregiónu sa pohybuje okolo 10 °C, vo vrcholových častiach je to 2 - 6 °C. Pre letnú pešiu turistiku a pobyty v prírode s rôznym zameraním je vhodné mierne teplé letné obdobie, počas ktorých sa priemerné denné teploty pohybujú od 10 do 15 °C. Vo výške 900 m n. m. je ich na tomto území v priemere 127. Pre lyžovanie je zase rozhodujúci počet dní so snehovou prikrývkou nad 20 cm, ktorý je však závislý od nadmorskej výšky, expozície, prevládajúceho vetra či charakteru povrchu pôdy a jej vegetácie. Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou je v Malej Fatre okolo 80 - 100, v kotline približne 70. V najvyšších polohách sa snehová pokrývka udrží aj 180 dní a výška snehu presahuje 120 cm. Najteplejším mesiacom je júl s priemernou teplotou v kotline 17 °C, v Malej Fatre 13- 15 °C. Najchladnejším mesiacom je naopak január, s priemernou teplotou v kotline - 4 °C, vo vyšších polohách -7 °C a na hrebeňoch Malej Fatry až - 12 °C.

Hlavným znakom klimatických pomerov v Malej Fatre je značná premenlivosť, náhle prechody z teplého do studeného obdobia so zrážkami a bez zrážok. Pomerne priaznivé poveternostné pomery sa využívajú aj na lietanie na rogalových krídlach zvrchu Stránik do nižšie položených dolín.

Vodstvo

Prítomnosť vodstva má takisto veľký význam na rozvoj cestovného ruchu. Rozvoj sezónneho rekreačného cestovného ruchu podporujú napríklad povrchové vody. V skúmanej oblasti sa však nevyskytujú významnejšie vodné toky a plochy. Juhom mikroregiónu preteká rieka Váh, do ktorej sa z pravej strany vlieva Varínka. Z povrchových tokov vyskytujúcich sa na území mikroregiónu neprichádza do úvahy v podstate ani jeden na ich využitie na rekreačné kúpanie. Mnohé sa totiž hlavne na horných úsekoch vyznačujú nízkou hladinou vody, značnou rozkolísavosťou prietokov, nízkou teplotou vody, či krátkodobým znečistením v dôsledku zahmlenia po prudkých lejakoch. Turisti tak majú obmedzené možnosti využitia vodných tokov.

Turistickými plavidlami sú tak splavné len rieka Váh, a to v úseku Lipovec - Strečno) po samotnú obec Strečno a Varínka, v úseku dlhom 15 km od obce Terchová po jej ústie do Váhu. Je to však pomerne ťažká trasa, ktorú možno podstúpiť len za zvýšeného stavu vody. Ostatné vodné toky v nižších oblastiach mikroregiónu sú z časti vhodné na pobyt pri vode či rybolov. Možnosť kúpania ponúka termálne kúpalisko v Stráňavách.

Rastlinstvo a živočíšstvo

Vplyv rastlinstva a živočíšstva na rozvoj cestovného ruchu je rozmanitý a mení sa počas roka. Vplýva na estetické aspekty celkového vzhľadu krajiny, súčasne pôsobí ako činiteľ určujúci atraktivnosť krajiny. Ďalší vplyv súvisí s jeho zdravotnými účinkami - produkciou kyslíka a osviežujúcim pôsobením vegetácie na zrakové, sluchové, čuchové i sluchové zmysly človeka. Lesné porasty predstavujú hlavné územia záujmu účastníkov cestovného ruchu, kým plošne väčšie nezalesnené územia s bylinnou vegetáciou sa zvyčajne hodnotia ako menej prítlačlivé. (Mariot, 1983) V našich zemepisných šírkach pôsobí rastlinstvo vo zvýšenej miere len ako doplňujúci faktor pre rozvoj cestovného ruchu, pritom však plní významnú estetickú funkciu (Plesník, 1985) Keďže územie mikroregiónu Terchovská Dolina je bohaté na flóru i faunu, dokonca sa na jeho území vyskytuje niekoľko endemických a reliktných druhov, táto oblasť je preto z estetického hľadiska mimoriadne významná pre rozvoj cestovného ruchu. Prítom ale treba dôsledne dbať na ich ochranu. Živočíšstvo vplýva na rozvoj cestovného ruchu prostredníctvom možností pre poľovníctvo, rybolov, či výskyt rezervácií chránenej zveri. Osobitú estetickú hodnotu a prítlačlivosť tohto regiónu vytvárajú aj napríklad spev vtákov, let dravcov, pestré farby motýľov či plachý útek lesnej zveri pred človekom ako prirodzený prejav miestnej fauny. To všetko človeka obohacuje o zážitky, má inšpiratívny účinok a prispieva k celkovému psychickému uvoľneniu. Rastlinstvo a živočíšstvo tak prispieva k celkovej atraktivnosti tohto územia, pričom na seba viaže také aktivity ako napríklad poľovníctvo, rybárstvo (ak je to možné!) ale hlavne fotografovanie vzácných a jedinečných druhov.

Celé územie mikroregiónu Terchovská Dolina zasahuje do Národného parku Malá Fatra a do jeho ochranného pásma. Do katastra obce Terchová a Zázrivá okrem toho zasahuje aj chránená krajinná oblasť Kysuce.

Prírodné predpoklady pre cestovný ruch

Z hľadiska prírodných predpokladov pre cestovný ruch disponuje mikroregión Terchovská Dolina obrovskými možnosťami celoročného turistického využitia. Jeho potenciál je rozdelený do jednotlivých oblastí:

1. Letná rekreácia: *turistika, cykloturistika, mototuristika, borolezectvo, rekreácia spojená s kúpaním, rybolov, jazdecko, poľovníctvo, hubárstvo,*
2. Zimná rekreácia: *turistika, zimné športy a rekreácia*

Pešia letná turistika

Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádza množstvo značkovaných, ale aj neznačkovaných turistických chodníkov. Nájdeme tu 2 náučné chodníky charakteru populárno-náučnej exkurzie, ktoré prostredníctvom informačných paneloch osadených v teréne sprostredkovávajú prírodné a kultúrno-historické pomery miestneho regiónu. Sú to:

1. *Náučný chodník Jánošíkovým chotárom:* v dĺžke 13,5 km a 6 hod., 10 informačných panelov zameraných na históriu obce Terchová, na ľudového hrdinu Juraja Jánošíka, ľudové zvyklosti a tradície, folklór a ľudovú architektúru a na miestnu faunu a flóru.
2. *Náučný chodník Štefanová - Podžiar - Dolné Diery - Nové Diery - Podžiar – Štefanová (Hotel Boboty) –* v dĺžke 3 km a 2 hodiny, 10 informačných panelov
3. *Náučný chodník Strečnianskym chotárom –* 13,3 km a 6 hod, 15 informačných tabúľ o prírode histórii a zauímavostiach Strečna. Na trase sú vybudované štyri oddychové a vyhliadkové miesta predstavujúce turistický potenciál obce a regiónu

Turistické chodníky prechádzajúce priamo, alebo časťou cez mikroregión Terchovská Dolina:

1. Nové Diery - Podžiar - Štefanová (žltá značka č. 8663)
2. Biely Potok - Podžiar - Tesná rizňa - Medzirozsutec - Pod Rozsutcom (vrstevnicový chodník) - Osnica - Magura - Párnica (modrá značka č. 2754)
3. Veľká Lučivná - Osnica (žltá značka č. 8575)
4. Vyšné Kamence - Podolina - Obšivanka - Malé Nocľahy - Tiesňavy (modrá značka č. 2752) (Vyšné Kamence - Obšivanka - Malé Nocľahy (od 1. marca do 15. júna pre návštevníkov uzatvorená)
5. Malé Nocľahy - Sokolie - Príslop (žltá značka č. 8660)
6. Štefanová - Grúň - Starý Dvor - sedlo Príslop - Baraniarky - Kravarské - horná stanica sedačkovej lanovky (modrá značka č. 2753)
7. Sokolie - Chata pod Sokolím (zelená značka č. 5663)
8. Hotel Diery - osada Podrozsutec - Malý Rozsutec - Medzirozsutce (zelená značka č. 5661)
9. Kopanica - sedlo Príslop nad Bielou - sedlo Zákres - sedlo Medzirozsutce - Veľký Rozsutec - sedlo Medziholie - Stoh - Poludňový Grúň - Chleb - Veľký Kriváň - Malý Kriváň - Suchý - Hradská dolina (červená značka č. 0802) (Medzirozsutec - Veľký Rozsutec - Medziholie od 1. marca do 15. júna pre návštevníkov uzatvorená)
10. Príslop nad Bielou - sedlo Medziholie - Stohové sedlo (žltá značka č. 8652)
11. Stoh - Žobrák - Kraľovany (zelená značka č. 5561)
12. Sedlo za Hromovým - Chata pod Chlebom (žltá značka č. 8670)
13. Štefanová - Huty (zelená značka č. 5661)
14. Huty - Pod Pálenicou (žltá značka č. 8664)
15. Štefanová - Medziholie (zelená značka č. 5669).
16. Biela-rázcestie - Pod Rozsutcom - dolina Bystrička (zelená značka č. 5563)
17. Sedlo Bublén - Malá Bránica (zelená značka č. 5656)
18. Chrapáky - sedlo na Koni (žltá značka č. 8661)
19. Sedlo za Kraviarskym - Stará Dolina (zelená značka č. 5668)
20. Sedlo Priehyb - Kurská dolina (modrá značka č. 2750)
21. Varín - Pod Jedľovinou - sedlo Brestov - Javorina (zelená značka č. 5655)
22. Starohradská dolina - Chata Pod Suchým (modrá značka č. 2748)
23. Chata pod Suchým - sedlo Brestov (žltá značka č. 8665)
24. Suchý - sedlo pod Suchým - Turčianske Kľačany (zelená značka č. 5637)
25. Sedlo Vráta - sedlo Príslop pod Suchým - sedlo pod Suchým - sedlo Priehyb (žltá značka č. 8667)
26. Chata na Kľačianskej Magure - Panošiná - Lipovec (žltá značka č. 8644)
27. Chata Vrátna - Snilovské sedlo - Chata pod Chlebom - Čierťaz - Šútovo (zelená značka č. 5636)
28. Chata pod Chlebom - Šútovská dolina (modrá značka č. 2730)
29. Poludňový Grúň - Chata na Grúni - Chata Vrátna (žltá značka č. 8666)
30. Podžiar - Boboty - Tiesňavy (zelená značka č. 5660)
31. Účelová komunikácia v úseku Starý Hrad - Hradská dolina - Chata pod Suchým
32. Istebné - Istebnianska dolina - Orvišník

Celkovo táto oblasť ponúka okolo 150 km turistických značkovaných chodníkov (v národnom parku Malá Fatra je to okolo 230 km). V tejto súvislosti je významným turistickým strediskom a východiskovým bodom obec Terchová. Mimoriadne turisticky atraktívne a vyhľadávané sú hlavne národné prírodné rezervácie Tiesňavy a Rozsutec.

Cykloturistika

Celý mikroregión je prepojený sieťou cyklotrás a poskytuje zaujímavé možnosti pre horskú, ako aj cestnú cykloturistiku. Nachádzajú sa tu tak trasy športového charakteru pre cyklistov s dobrou kondíciou, ako aj trasy charakteru rekreačných výletov, ktoré sú vhodné aj pre rodiny s deťmi. Cez mikroregión vedie štátna cesta, ktorá spája Žilinu s Oravou, takže na bicykli sa dá dostať do oboch smerov. Priamo po ceste sa dá vybrať smerom na Dolný Kubín a Kraľovany, či naopak do Žiliny a na Kysuce. Okrem toho obce Belá, Terchová a

Zázrivá pozostávajú z mnohých samostatných osád, ktoré sú vzájomne poprepájané lesnými cestami, ktoré sú vhodné na horskú cykloturistiku.

K najvýznamnejším cyklotrasám patria:

- hornotížinská (Terchová – Káčerovci, 5,5 km, nenáročná)
- štefanovská (Lúky – Štefanová, 2 km, nenáročná)
- vrátnanská (Terchová – Stará dolina, 6 km, nenáročná)
- zázrivsko-kopaničiarska (Zázrivá – Šípková, 10 km, nenáročná)
- terchovsko-zázrivská (Terchová – Zázrivá – Hoľa, 20 km, stredne náročná)
- jánošíkovská (Terchová – Zázrivá, 14 km, náročná)
- terchovsko-kysucká (Terchová – Káčerovci – Hoľa, 12,5 km, náročná)
- dlhšie a náročnejšie cyklotrasy:
  - Terchová – Bránica – Belá – Belianska dolina a späť
  - Zázrivá-Stred – popri družstevných maštaliach – Hlásna skalka a späť (4 km)
  - Zázrivá – Havrania – Javorisko – Stará hájenka – odbočka z trasy Terchová – Oravská Lesná (5 km)
  - Gbeľany – Bukovina – Byturky – Požeha – Nededza – Gbeľany (7 km)
  - Zázrivá – Havrania Agroturistika – Klobučná – Pod hájom-Končitá (8 km)
  - Teplička nad Váhom – Budatín – Dubeň – Teplička nad Váhom (12 km)
  - Strečno – ľavá cesta vodnej nádrže Žilina – Žilina a späť do Strečna (14 km)
  - Teplička nad Váhom – Zástranie – Ostré – Snežnica – Brodno (poza JRD) – Budatín (družstvo) – hrebeň Kosovej – naspäť do Zástrania – Teplička nad Váhom (20 km)
  - Varín – Koňhora – Ložiská dolina – Pod Požehu – Lysica – Zlieň – Belá – Frankovci – Bačín – Dolná Tížina – dolina Kúr – Varín (20 km)
  - Terchová – Zázrivá – Zázrivá Biela-rázcestie – Čremoš – Plešivá – Zázrivá (40 km)
  - Terchová – Zázrivá – Oravská Lesná – Múzeum Kysuckej dediny – Nová Bystrica – Stará Bystrica – Lutiše – Kubíková – Terchová (50 km)
- trasy pre expertov:
  - Strečno – Stráňavy – spevnená cesta – pamätník partizánov – do doliny k novému hradu – Strečno (25 km)
  - Terchová – Zázrivá – Havrania – Okrúhlica – Javorinka – Kýčerka – Vojenné – Hroná Tížina – Terchová (40 km)

Horolezectvo

Hornatý, členitý reliéf je významný nielen pre letnú pešiu turistiku, ale ponúka aj viaceré horolezecké možnosti a to v oblastiach:

1. Obšívanka - lokalita: Veľká Sokolia veža, Malá Sokolia veža - okrem obdobia od 1. marca do 15. júna
2. Tiesňavy - lokalita: Mních - okrem obdobia od 1. marca do 15. júna
3. Dolné Diery - lokalita: Fajky
4. Belské skaly - lokalita vo vyústení Belskej doliny
5. dolina Bystrička (bývalý lom)

Splavovanie vodných tokov, rafting

Splavovanie Váhu v úseku Lipovec (obec v okrese Martin) – Strečno. Pltisko Balciérová je zároveň nástupnou trasou na plavbu plťami a cez najkrajší úsek strečnianskeho priesmyku, popod bájne skaly Margita a Besná, zrúcaniny Starhradu a hradu Strečno. Plte premávajú v letnom období, dĺžka trate je 7 km a končí v Strečne, poníže kompy. Za zvýšeného stavu vody je splavná aj rieka Varínka, v úseku dlhom 15 km od obce Terchová po jej ústie do Váhu. Je to však pomerne ťažká trasa. Obec Strečno poskytuje plavbu kompou.

Rekreácia spojená s kúpaním

V obci Stráňavy je termálne kúpalisko s rozlohou 1,88 ha a teplotou vody 24 - 26 stupňov Celzia.

Paraglajding

K atraktivitám patrí športové bezmotorové a závesné lietanie. (vrch Stránik, Teplička nad Váhom)

Jazdectvo na koňoch

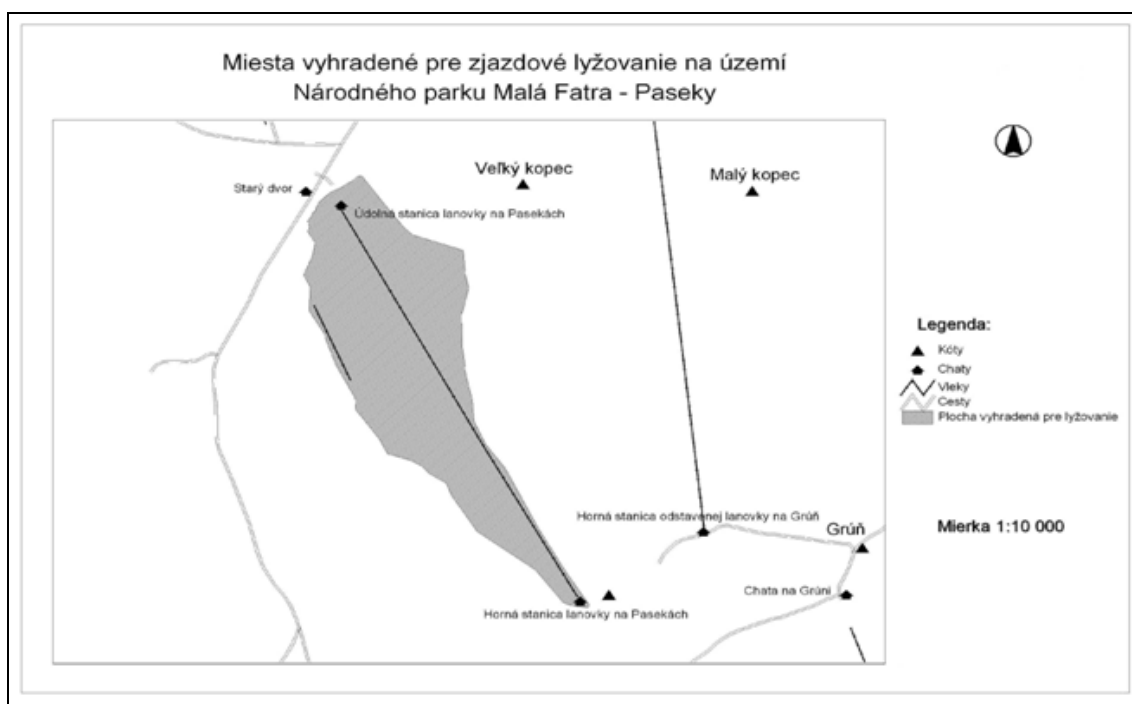
Je možné v obci Terchová a Zázrivá, v ktorých sa nachádzajú agroturistické ranče – Gazdovský dvor u Janka (Terchová) a Agroturistika Borončo (Zázrivá).

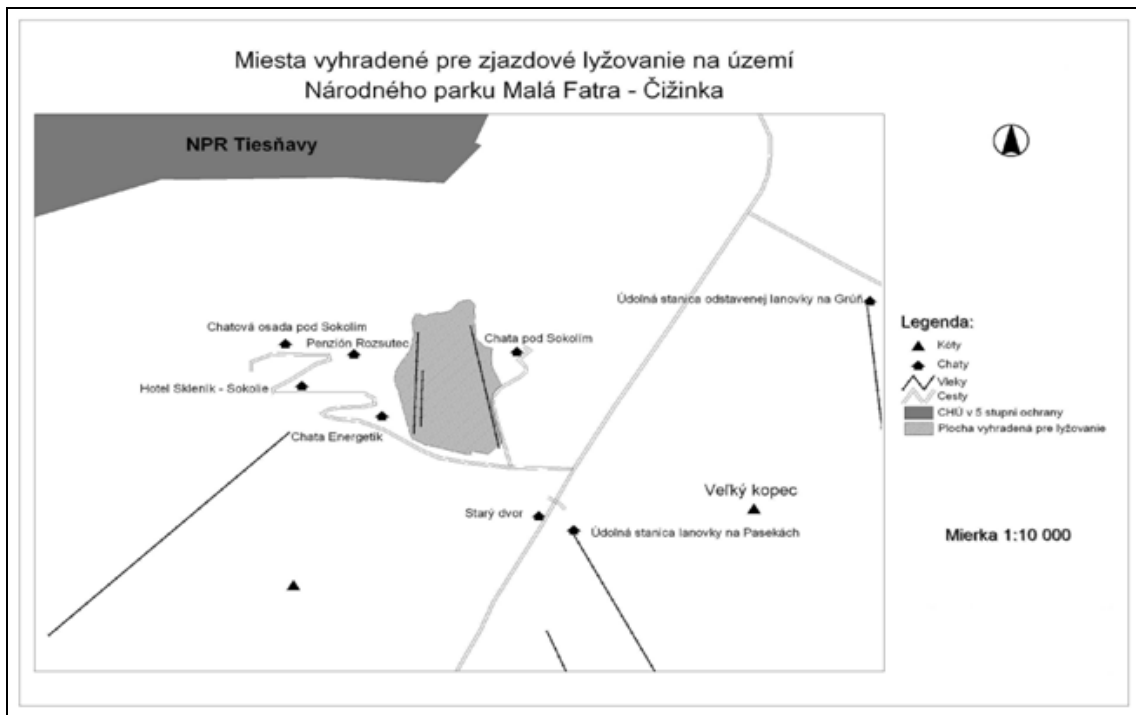
Zimná rekreácia

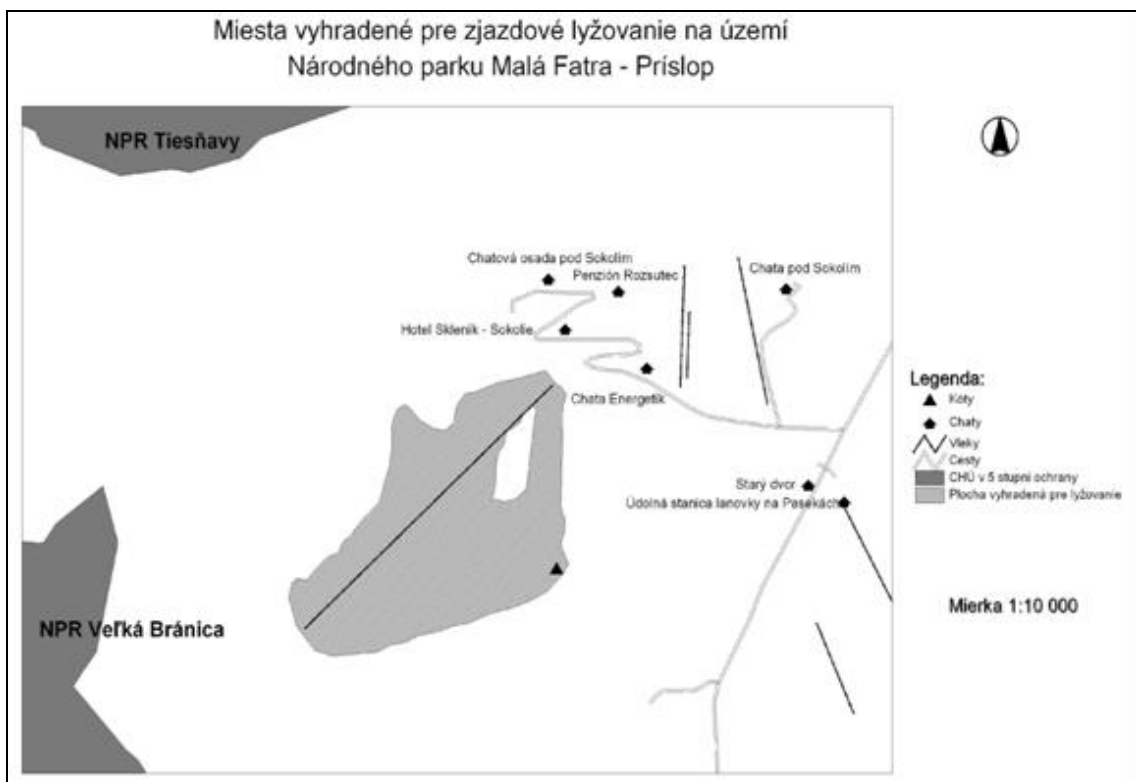
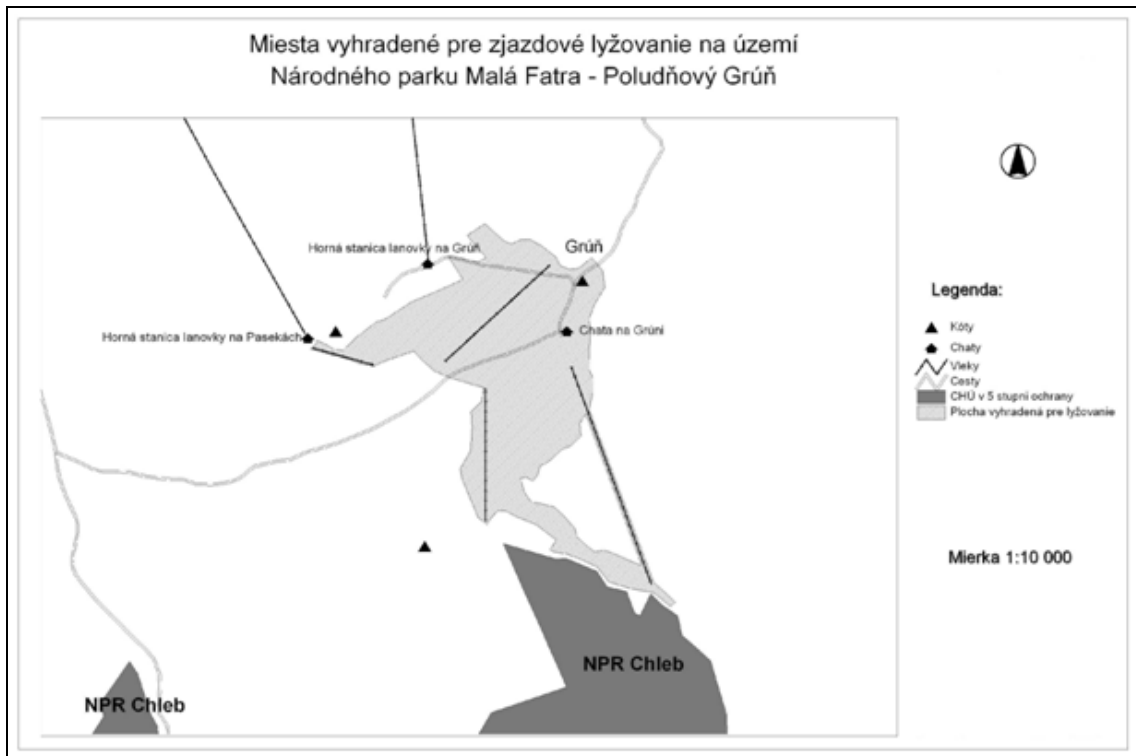
Na území mikroregiónu sa nachádza 20 lyžiarskych vlekov (14 v Terchovej vo Vrátnej, 3 v Zázrivej, jeden v Belej a dva vo Varíne) Z nich je najvyššie položená a najnavštevovanejšia Vrátna (vo výške 620 – 1709 m n. m.), ktorá ponúka možnosti tak pre skúsených lyžiarov, ako aj pre začiatočníkov, snowboardistov, či priaznivcov extrémneho lyžovania a skialpinizmu. Ideálnym miestom na sánkovanie pre rodiny s deťmi je lokalita Tížinka. Vo Vrátnej je k dispozícii 5 prepojených lokalít: Paseky, Poludňový grúň, Príslop, Tížinka a Chleb. Je tu 14 lyžiarskych vlekov, sedačková a nová 8-miestna kabínková lanovka na Chleb s celoročnou prevádzkou, umelozasnežovaný snowboardový park so skokmi, prekážkami a bordercrossovou dráhou s vlastným vlekom, bežecké trate – Chata Vrátna (4km), Štefanová (6km), Podžiar (8km), sánkarské trate – Tížinka, Pavlove lúky a skialpinistické trasy po hrebeni Malej Fatry. Celkovo je to skoro 11 km zjazdoviek. Výkon športových aktivít (lyžovanie, snoubording) na uvedených lyžiarskych tratiach je možný v čase od 7.00 hod. do 17.00 hod., v lokalitách Paseky, Čížinka a Lúka pod Hotelom Boboty od 7.00 hod. do 22.00 hod.

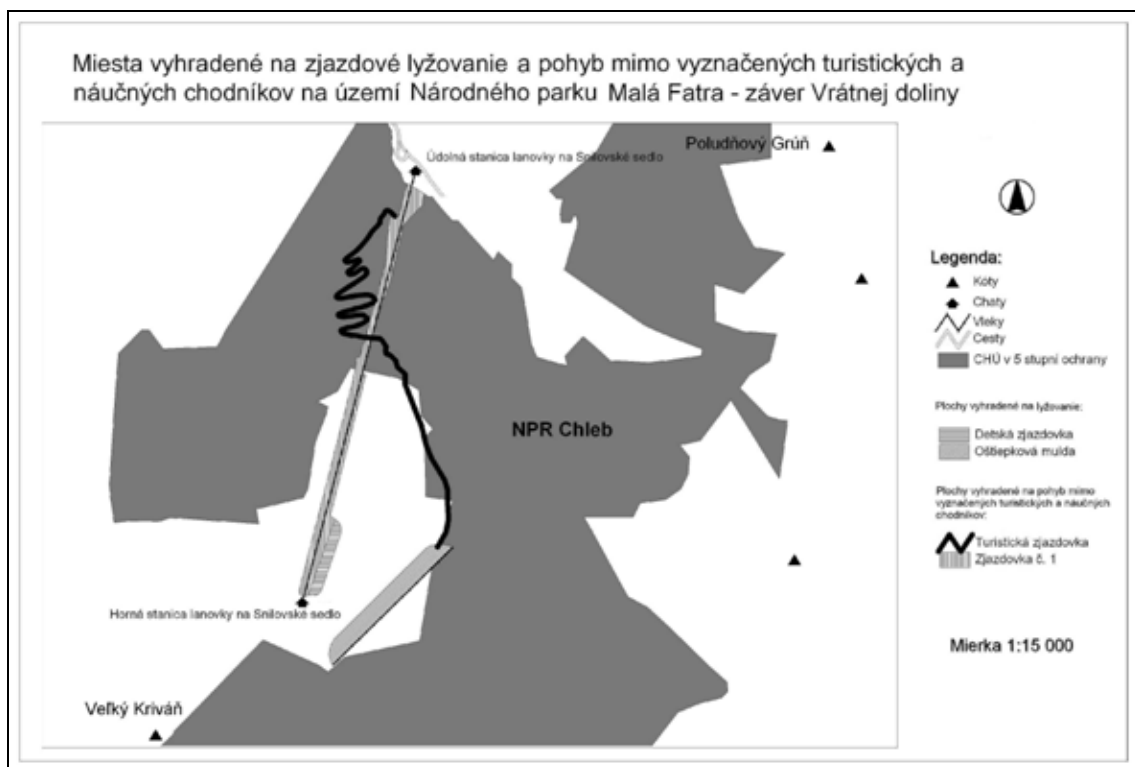
Mikroregión ponúka vhodné podmienky aj na bežecké lyžovanie (Štefanová - Starý Dvor, Poludňový Grúň - trvalé trávne porasty ohraničené okrajom lesa, priestor ohraničený dolnou hranicou lesa od Tiesňav po Starý Dvor, mnohé pre verejnosť sprístupnené turistické chodníky. Niektoré trasy nie sú udržiavané. Navyše by bolo potrebné všetky trasy vyznačiť a zakresliť do orientačných máp umiestnených na vhodných miestach (východiskách, križovatkách) v jednotlivých obciach mikroregiónu a taktiež pravidelne udržiavať.

Obrázok č. 14 - Miesta vyhradené pre zjazdové lyžovanie na území NP MF

kultúrno-historické podmienky

Kultúrne predpoklady cestovného ruchu vo svojej podstate delíme na hmotné a nehmotné. K hmotným zaraďujeme tie lokalizačné predpoklady cestovného ruchu, ktoré sprostredkovávajú alebo vznikli z tvorivej činnosti človeka (múzeá, galérie, výstavy, rôzne centrálné inštitúcie) Mnohé z nich sú podnetom pre vznik zamestnaneckého cestovného ruchu (služobný, kongresový cestovný ruch). Do tejto kategórie zaraďujeme aj samotného človeka ako napríklad rôznych ľudových umelcov a iných tvorcov v oblasti remesiel, prípadne významné osobnosti či rodákov. K nehmotným predpokladom zase zaraďujeme rôzne zvyky a tradície.

Kultúrno-historické predpoklady patria k tým lokalizačným predpokladom cestovného ruchu, ktoré sa vyznačujú nejakou historickou hodnotou. Sú to predovšetkým rôzne kultúrno-historické pamiatky, ako hrady, zámky, kaštiele, kúrie, kostoly, kaplnky, kláštory, rôzne prvky ľudovej architektúry, sochy, nástenné maľby a i. Utvárajú určitý kolorit daného prostredia, v ktorom sú významným svedectvom historického vývoja územia. Svojou atraktivnosťou vyvolávajú účasť obyvateľstva na odpočinkových formách cestovného ruchu. V tejto súvislosti si ale treba uvedomiť potrebu ich ochrany a zachovania pre budúce generácie.

Kultúrny a kultúrno-historický potenciál obcí mikroregiónu:

Belá:

- **Kostol** rímskokatolícky pôvodne neskororenesančný z roku 1683
- **Zvonica** krytá šindľom z druhej polovice 19. storočia
- Z 19. storočia pochádzajú **zrubové hospodárske domy a zrubové domy** na kamennej podmurovke so sedlovou šindľovou strechou.

Dolná Tižina:

- **Kaplnky** z 18. a 19. storočia
- **Kostol** rímskokatolícky neskoroklasicistický z roku 1875, v interiéri s nástennými maľbami od J. Hanulu z roku 1915

- **Kamenný most** z roku 1830
- Variant ľudového odevu - Terchová

Gbeľany:

- **Kaštieľ** barokový z polovice 18. storočia
- **Kúria** prízemná klasicistická z prvej tretiny 19. storočia so stredným portikom ionizujúcich stĺpov
- Variant ľudového odevu - Terchová.

Kotrčina Lúčka:

- Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov.

Krasňany:

- Kaštiele dva samostatné postavené vedľa seba, neskororenesančné, starší kaštieľ je z roku 1678, mladší je z konca 17. storočia, renovované boli v rokoch 1898 a 1914, spojené prízemným spojovacím krídlom zo začiatku 19. storočia, so štukami na bráne
- Plastiky dve barokové v parku z rokov 1700
- Variant ľudového odevu - Terchová.
- neďaleko dnešnej obce (na návrší Háj) sa našli staroslovanské mohyly z 8.-9. stor., ktoré dokumentujú st. osídlenie územia

Lutiše:

- Kostol rímskokatolícky neoklasicistický z roku 1906
- Z 19. storočia sú **zrubové, často podpivničené domy** s vchodom do pivnice z opačnej strany ako do pitvora, so sedlovou šindľovou strechou. Štít je schodovite obitý lištami s podlomenicou. Ešte v prvej polovici 20. storočia sa zachovávali bohaté výročné a svadobné zvyky (chodenie s Turoňom na fašiangy, zostúpenie nevesty pri príchode zo sobáša na huňu, chodenie nevesty po pýtaní pred svadbou s panákom antropomorfnéj podoby a podobne), v súčasnosti sa stretáme len s máloktoťmi.

Lysica:

- Variant ľudového odevu - Terchová.
- Z 19. storočia sú **zrubové podpivničené domy** s hospodárskymi stavbami pod spoločnou šindľovou strechou.

Mojš:

- **Kúria** klasicistická zo začiatku 19. storočia

Nededza:

- **Zvyšok** renesančného **kaštieľa** z polovice 16. storočia
- **Kúrie** (dve) klasicistické z prvej polovice 19. storočia (jedna prebudovaná zo staršej renesančnej stavby)
- **Bývalý klasicistický hostinec** z prvej polovice 19. storočia
- **Ľudová zvonica** z 19. storočia

Nezbudská Lúčka:

- Známe tradičných tancov (putnícky, ručníčkový, lopatkový, metlový)

- Zrúcaniny **Starého hradu** (veža) z konca 13. storočia, neskorogotický palác, renesančné podhradie. Vyníma sa na lesnom pozadí v Domašínskom meandri Váhu (pravá strana Váhu) povyššie strečnianskeho hradu. V jeho blízkosti sa nachádzajúce hradište svedčí o tom, že toto miesto bolo opevnené už v praveku. Už sám názov tohto hradu poukazuje na to, že na Považí patrí medzi najstaršie. V listinných prameňoch sa prvý raz objavuje za Bela IV. v roku 1241 ako kráľovský majetok. Strážil považskú cestu, vyberalo sa tu mýto, koncom 13. st. patril Matúšovi Čákovi Trenčianskemu. Starý hrad sa ešte aj v roku 1354 spomína ako hrad Varín (Varna). V prvej polovici 16. st. z neho viedli zemepáni vojnu (25r) proti hradu Strečno. V 16. st. sa panstvo presťahovalo do Krasňan a hrad pomaly chátral.

Strážavy:

- **Pomník** 1. československého armádneho zboru na vrchu Polom s reliéfom od E.

Cvengrošovej z roku 1961

Stráža:

- Z 19. storočia sú zväčša **murované trojpriestorové domy** so sedlovou, pôvodne šindľovou strechou. **Zrubové hospodárske stavby** stáli vo dvore i voľne cez cestu oproti obytnému domu.

- Variant ľudového odevu ako v Terchovej.

Strečno:

- nálezy púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu, slovanské sídlisko z 9.-11. storočia

- stredoveká pevnosť.

- **Zrúcaniny stredovekého hradu**, od roku 1972 národná kultúrna pamiatka, na staršom základe z polovice 14. storočia (hranolová veža); z obdobia 14. - 15. storočia pochádza palác s kaplnkou, v interiéri sa nachádzajú architektonické gotické detaily, v prvej polovici 16. storočia obnovený, v roku 1678 vyhorel, v roku 1698 úradne zbúraný, začiatkom 20. storočia čiastočne zabezpečený konzerváciou

- **Kostol** rímskokatolícky klasicistický z roku 1847

- **Pomník** francúzskych partizánov SNP na vršku Zvonica od L. Snopeka a L. Beisetzera. Bol postavený zo spišského bieleho travertínu, v rokoch 1952 - 1956 na počesť francúzskych partizánov, ktorí padli počas SNP. V kryptách pod pamätníkom je pochovaných 24 partizánov. K slávnostnému odhaleniu došlo 29. augusta 1956.

- Z 19. storočia sa zachovali **zrubové trojpriestorové domy** so sedlovou strechou a podlomenicou. Zrubové hospodárske stavby sú radené za sebou v uličkovitých dvoroch za obytnou časťou. V ľudovom zvykosloví sa zachovali niektoré úkony súvisiace s plnctvom.

- kompa na Váhu a plte na Váhu

- **Ľudové tradície:** Zachovávanie a rozvoj kultúrnych tradícií prostredníctvom folklórnych súborov

a remesiel (obecné hody, Lekvárové hody, Tradície v srdci)

Teplička nad Váhom:

- **sídlisko púchovskej kultúry, mohylové násypy z veľkomoravských čias**

- **Kaštieľ** pôvodne renesančný z konca 16. storočia, zväčšený v druhej polovici 17. storočia a začiatkom 18. storočia, keď západné priečelie doplnili štvorhrannými vežami. Dnešná úprava a nevhodné rozdelenie objektu je z 20. stor. Dnes je časť obývaná a časť chátra.

- **Kostol** rímskokatolícky pôvodne renesančný z roku 1589, v roku 1750 pristavená baroková kaplnka, v rokoch 1926 - 1928 zväčšený, projekt vytvoril M. M. Harminc. V kaplnke je uložené mumifikované telo poslednej hradnej pani hradu Strečno - Žofie Bosniakovej
- **Pôsobisko** Ján Kalinka (1567 – 1640), humanistický básnik, pôsobil tu v rokoch 1603 – 1609
- Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov.

Terchová:

- **Kostol** sv. Cyrila a Metoda, nový vybudovaný počas 2. svetovej vojny a posvätený v roku 1949, projektovaný M. M. Harmincom
- drevený betlehem, v Kostole sv. Cyrila a Metoda z roku 1975– autor: terchovský rezbár Štefan Hanuliak a jeho priatelia. Dielo je skoncipované z troch častí. Prvú predstavuje stará Terchová so svojimi remeslami, druhú miesto Ježišovho narodenia (tzv. "skromný" betlehem) a tretiu prepychový Jeruzalem.
- vysunutá expozícia Považského múzea „**Jánošík a Terchová**“ (narodil sa tu v roku 1688)
- **rodisko** Juraja Jánošíka (1688 – 1713), ľudového hrdinu a Františka Adama Kollára (1718 – 1783), pedagóga a historika
- **socha** Juraja Jánošíka
- **symbolický cintorín obetiam hôr** (v stredisku Vrátna)
- **Ľudová architektúra:** z 19. storočia sa na kopaniciach zachovali zrubové trojpriestorové domy, často podpivničené so sedlovou strechou. Hospodárske stavby sú voľne rozostavené. Portály domov s vročením a vruborezovou výzdobou.
- **Ľudové tradície:** každoročné organizovanie podujatí (Medzinárodný folklórny festival Jánošíkové dni, Cyrilometodské dni, Country Fest Rozmarín, Terchovský Budzogán, Preteky gazdovských koní, Jasličková pobožnosť, Fašiangy, Majstrovstvá v kosení kosou, Beh na Poludňový grúň, Deň sv. Huberta, Martinské Hody a i.). Dodnes sa zachovali niektoré úkony tradičného rodinného, výročného i pracovného zvykoslovia (koledovanie na Štedrý deň, vitie vencov na Jána a podobne). Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov. Od neho sa odlišuje zásterou, živôtikom a najmä ženským čepcom. Bola tu rozšírená výroba bezdierkových a pastierskych píšťal, výroba a úprava sláčikových nástrojov, tzv. malých basičiek. Tradičné ľudové piesne: uspávanky, krstinové, svadobné, na vohľadoch, rázovité piesne pri muzike, pri vysádzaní lesa, pri stavaní májov, na Jána, pri kosbe, pri hrabaní, žatevné a dožinkové, typické valasko-zbojnícke piesne s rázovitým prednesom vo vysokých hlasových polohách, piesne o Jánošíkovi, regrútske, vojenské, pri priadkach, koledné. Charakteristický dvoj-, troj-, ojedinele štvorhlas.

Varín:

- žiarové hroby lužickej kultúry z doby hallštattskej, sídlisko púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu.
- **Kostol** rímskokatolícky pôvodne gotický z druhej polovice 13. storočia, v 17. storočí doplnený klenbami a emporami, figurálna výmaľba od M. Kimčáka z roku 1948
- kaplnka z roku 1828 klasicistická, gotický portál, oporné piliere, renesančná krstiteľnica
- **Dom** pôvodne poštovej a dostavnikovej stanice klasicistický z polovice 19. storočia
- rodisko Jozefa Martinčeka (1855 – 1937), kultúrneho pracovníka a Andreja Mesároša (1741 – 1812), náboženského spisovateľa

- Z 19. storočia sú **zrubové a murované trojpriestorové domy**. Hospodárske stavby sú zaradené za obytnou časťou v uličkovitom dvore. Ešte v prvej tretine 20. storočia bolo známe tkanie plátna a kožušníctvo.

Zázrivá:

- **zrubové, kameňom podmurované trojpriestorové domy s hospodárskymi stavbami** pod spoločnou valbovou šindľovou strechou zo začiatku 20. storočia. Drevenice charakterizuje trojpriestorový systém – predná izba s čelnou stenou, kuchyňa v strede a zadná izba. V čelnej stene je osadené dvoj- trojdielne okno. Šindľová strecha je jednoduchá sedlová, predný štít je lomený.

- tradícia: výroba oštiepkov a pareníc (zázrivské korbáčiky, pri pastierstve a drevorubačstve bola hlavným zdrojom obživy)

- Variant ľudového odevu patrí k dolnooravskému typu (Párnica). Zachováva si archaickejší charakter, najmä materiálom – domáce plátno a súkno. Odlišný je tvar čepca vydatých žien, ktorý mal na rozdiel od párnického vývinovo staršiu formu s kratšou háčkovanou čelenkou.

- Na území obce Zázrivá sa nachádzajú nasledovné národné kultúrne pamiatky (NKP), evidované v registri nehnuteľných KP, zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF), na ktoré sa vzťahuje pamiatková ochrana v zmysle Zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon):

1. Hromadný hrob, na cintoríne,
2. Hájovňa, na začiatku obce smerom od Párnice,
3. Zrubový dom č. 73, na vrchole Plešivá.

2.6.2 Analýza sekundárnej ponuky

Supraštruktúra cestovného ruchu (ubytovacie a stravovacie zariadenia)

Mikroregión Terchovská Dolina disponuje veľkým množstvom ubytovacích kapacít (okolo 3000 lôžok). Treba však zdôrazniť, že väčšina z nich sa sústreďuje v katastrálnom území dvoch obcí, a to Terchová a Zázrivá. Ostatné časti, snáď okrem Varína a Strečna, akoby v tomto smere zaostávali. Podobne je to so stravovacími zariadeniami. V mikroregióne je pomerne rozvinutá individuálna chatová rekreácia a chalupárstvo. Drevené domy pôvodných obyvateľov sú súčasnými majiteľmi prispôbované k možným potrebám a rozvoju vidieckej turistiky a ubytovania v súkromí. Viac údajov k ponuke ubytovacích a stravovacích služieb v regióne sa nachádza v kapitole 2.3.3 Sociálna infraštruktúra.

Infraštruktúra cestovného ruchu (cestovné kancelárie, turistické informačné kancelárie, zmenárne).

V mikroregióne Terchovská Dolina sa nachádza jedna turisticko-informačná kancelária a to Združenie turizmu Terchová v obci Terchová a jedna cestovná agentúra - Cestovná agentúra Zázrivská v Zázrivej. V obciach sú jedinými peňažnými ústavmi pobočky Slovenskej pošty. Bankomaty sa nachádzajú v Terchovej (dva), Varíne a Tepličke nad Váhom.

Všeobecná infraštruktúra (športovno-rekreačné zariadenia a aktivity, kultúrno – spoločenské zariadenia, organizované podujatia).

Čo sa týka športovo-rekreačných zariadení, (okrem už spomínaných Gazdovský dvor v Terchovej, Agroturistika Borončo v Zázrivej) v každej obci sa nachádza futbalové ihrisko. Niektoré obce majú mimo to aj telocvičňu, (Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Lysica, Stráňavy, Teplička n/Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá, Strečno), posilňovňu či tenisové kurty. Klzisko, areál lukostreľby a horolezeckú stenu nájdeme v obci Zázrivá. Okrem toho sa v obci Stráňavy nachádza termálne kúpalisko a v Strečne sídli 1. raftingová a pltnícka spoločnosť.

Ak hovoríme o kultúrno-historických zariadeniach, každá obec v mikroregióne disponuje kultúrnym domom, takmer všetky majú aj vlastnú knižnicu. Okrem toho vo viacerých obciach fungujú folklórne súbory, či miestna kapela (Muchovci v Terchovej, folklórny súbor Zázrivček v Zázrivej).

Organizované podujatia a podujatia s potenciálom pre cestovný ruch (popri nich sa v takmer každej obci mikroregiónu konajú pravidelné hody, resp. oslavy najmä na počesť cirkevných patrónov miestnych kostolov a obcí).

- Folklórne podujatia a podujatia súvisiace s ľudovými tradíciami

Terchová: Folklórne festivaly Cyrilometodské dni, Jánošíkové dni, Fašiangové slávnosti, Majstrovstvá v kosení trávou, Preteky gazdovských koní,

Zázrivá: Zázrivské dni

- Hudobné podujatia

Terchová: Country Fest Rozmarín, Terchovský budzogáň

- Športové podujatia

Terchová: Majstrovstvá Európy v cyklotriale, Európsky pohár v snowboardingu, Európsky pohár v zjazdovom lyžovaní, Offroadové preteky, InterKriterium Vrátna, Rôzne snowboardové a freeridové súťaže, Poľovnícke dni sv. Huberta.

Tabuľka č. 10 - Identifikovaný potenciál pre cestovný ruch v MTD (2006)

OBEC	LOKALIZAČNÉ PREDPOKLADY		REALIZAČNÉ PREDPOKLADY
	Prírodné predpoklady	Kultúrne a kultúrno-historické predpoklady	
Belá	NP Malá Fatra	neskororenesančný kostol z roku 1683	Lyžiarsky vlek Belá - Bránica
	ECHU Malá Fatra	šindľová zvonica z 2. 1/2 19 st.	futbalové ihrisko
	NPR Prípor		telocvičňa
	NPR Veľká Bránica		multifunkčné ihrisko
	chránené stromy		
Dolná Tižina	NP Malá Fatra	neskoroklasicistický kostol z roku 1875	futbalové ihrisko
	NPR Prípor	kaplnky z 18. a 19. storočia	telocvičňa
	NPR Tiesňavy	kamenný most z roku 1830	
	ECHU Malá Fatra		
Gbeľany	chránené stromy	barokový kaštieľ z 18. st.	futbalové ihrisko
		klasicistická kúria	telocvičňa
			multifunkčné ihrisko
Kotrčiná Lúčka	siričité pramene		
Krasňany	NP Malá Fatra	staroslovanské mohyly z 8 - 9 st.	futbalové ihrisko
	ECHU Malá Fatra		
	NPR Prípor		
	NPR Suchý		
	PP Krasniansky luh		
	chránené stromy	2 samostatné neskororenesančné	

		kaštiele	
Lutiše	PR Čierna Lutiša	2 barokové plastiky	futbalové ihrisko
	chránené stromy	neoklasicistický kostol z roku 1906	
Lysica		zrubové domy	
		zrubové domy	futbalové ihrisko telocvičňa
Mojš		klasicistická kúria z 19. st.	futbalové ihrisko 2 x multifunkčné ihrisko
Nededza		zvyšok renesančného kaštieľa zo 16. st.	futbalové ihrisko a športový areál
		2 klasicistické kúrie z 1. 1/2. 19. st.	multifunkčné ihrisko
		bývalý klasicistický hostinec z 1. 1/2. 19. st.	
		Ľudová zvonica z 19. st.	
Nezbudská Lúčka	NP Malá Fatra	NKP Starhrad	futbalové ihrisko
	ECHU Malá Fatra		
	NPR Krivé		
	NPR Suchý		
	NPR Starý hrad chránené stromy		
Stráňavy	NP Malá Fatra	pamätník oslobodenia	termálne kúpalisko futbalové ihrisko telocvičňa lyžiarsky vlek
	ECHU Malá Fatra	pomník 1. československého armádneho zboru	multifunkčné ihrisko
Stráža	NP Malá Fatra	zrubové domy	futbalové ihrisko
Strečno	NP Malá Fatra	nálezy púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu	kompa na Váhu
	ECHU Malá Fatra	slovanské sídlisko z 9.-11. storočia	plte na Váhu
	PP Domašínsky meander	stredoveká pevnosť	futbalové ihrisko
		klasicistický kostol z roku 1847	tenisové kurty
		NKP Hrad Strečno	športová hala
		pamätník francúzskym partizánom v SNP	bazén
			lyžiarsky vlek
Teplička nad Váhom	nezamrzajúci termálny prameň	mohylové násypy z veľkomoravských čias	paraglajding na vrchu Stránik
		sídlisko púchovskej kultúry	futbalové ihrisko
		renesančný kostol sv. Martina z roku 1589	telocvičňa
		v ňom baroková kaplnka (do útoku vandala tu bolo umiestnené mumifikované telo Žofie Bosniakovej)	multifunkčné ihrisko
			lyžiarsky vlek
Terchová	NP Malá Fatra	kostol Cyrila a Metoda	amfiteáter
	ECHU Malá Fatra	Pohyblivý drevený betlehem	Folklorná podujatia

	NPR Chleb	múzeum Jánošík a Terchová	medzinárodné športové podujatia a súťaže
	NPR Rozsutec	socha Jánošíka	Wellness RIC Terchovec (bazény, telocvičňa)
	NPR Tiesňavy	Ľudová architektúra	Festa areál (minigolf, futbal, tenis)
	NPR Veľká Bránica	symbolický cintorín obetiam hôr	Lanový park
	CHA Hate		Tenisové kurty pri penziónoch
	chránené stromy		multifunkčné ihriská
			stredisko cestovného ruchu
			Vrátna
			17 lyžiarskych vlekov
			1 kabínková lanovka
			1 sedačková lanovka
			agroturistika (Gazdovský dvor)
			množstvo turistických a cyklistických tras
			futbalové ihrisko
			telocvičňa
Varín	NP Malá Fatra		2 lyžiarske vleky
	ECHU Malá Fatra		futbalové ihrisko
			telocvičňa
Zázrivá	NP Malá Fatra	kostol	folklórne slávnosti
	CHKO Kysuce	pamiatka ľudovej architektúry	lyžiarsky areál v osade Havrania
	NPR Rozsutec	výroba oštiepkov, pareníc, korbáčikov	lyžiarsky vlek v Plešivej
	NPR Minčol	NKP Hromadný hrob	lyžiarsky vlek v areály ranča Borončo
	PR Paráč	NKP Hájovňa	cyklotrasy
	PR Dubovské lúky	NKP Zrubový dom	množstvo turistických trás
	PR Javorinka		agroturistický areál u Boronču
	PP Bôrická mláka		horolezecká stena
	ECHU Kysucké Beskydy		tenisové kurty
	ECHU Zázrivské Lazy		futbalové ihrisko
	ECHU Malá Fatra		telocvičňa
	chránené stromy		areál lukostreľby
	chránené vodné zdroje		

2.6.3 Zónové členenie cestovného ruchu

Územie mikroregiónu Terchovská Dolina leží celé v tzv. **malofatranskom regióne cestovného ruchu**, ktorý má vďaka svojej jedinečnosti a svojím predpokladom medzinárodný význam. Patrí k najvýznamnejším oblastiam cestovného ruchu na Slovensku. Spolu so Západnými, Vysokými a Nízkymi Tatrami ide o najcennejšie územia medzinárodného významu pre dlhodobý turizmus s celoročným využitím s hlavnými rekreačnými aktivitami (zimné športy, turistika, poznávanie pamiatok).

Tvorí ho masív Krivánskej Malej Fatry, ktorý sa skladá z dvoch odlišných častí. Severnú časť tvorí skupina Rozsutcov, kde sa vyskytujú atraktívne skalné hrebene ako Malý a Veľký Rozsutec (1243,3 a 1609,7 m) a Sokolie (1117 m). Oddeľujú ich hlboké, úzke doliny (Tiesňavy, Diery), ktoré sú mimoriadne zaujímavé z hľadiska pešej turistiky. Južná časť v oblasti Suchého (1468 m), Malého a Veľkého Kriváňa (1671 a 1709 m) a Chlebu (1646 m) má naopak hladko modelované svahy, vhodné najmä na lyžovanie. Na základe toho sa malofatranský región cestovného ruchu delí na dva subregióny:

- 1) Terchovský subregión
- 2) Krivánsky subregión

Strediskom terchovského subregiónu je kopaničiarska obec Terchová, ktorá je východiskom do Vrátnej doliny ako vstupnej brány do viacerých atraktívnych turistických lokalít. Ako nové centrum cestovného ruchu sa v tomto subregióne začína javiť obec Zázrivá.

Krivánsky subregión zaberá južné stráne Krivánskej Fatry. V porovnaní s Terchovským subregiónom sa síce nevyznačuje menším významom ale nižšou intenzitou cestovného ruchu. Ten sa tu sústreďuje hlavne do vrcholových častí, kde je situovaných niekoľko horských chát. Pri južnom okraji Krivánskej Fatry, vo Varíne a Strečne, vzniklo viacero mototuristických stredísk, ktoré sa využívajú v letnej sezóne.

ANALÝZA SWOT

Analýza SWOT predstavuje nástroj strategického plánovania, ktorý sa používa na vyhodnotenie silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb daného územia, projektu, či organizácie, pričom tento nástroj je považovaný za jeden z najjednoduchších, najvýstižnejších, najvyčerpávajúcějších a najobjektívnejších nástrojov analýzy aktuálneho stavu pre posúdenie možností rozvoja. Termín SWOT je skrátením anglických slov Strengths (prednosti, silné stránky), Weaknesses (nedostatky, slabé stránky), Opportunities (príležitosti) a Threats (ohrozenia). Ťažiskom tejto metódy je klasifikácia a zhodnotenie jednotlivých faktorov, a to faktorov, ktoré vyjadrujú silné a slabé stránky skúmanej oblasti (územia, organizácie ...) a faktorov, ktoré vyjadrujú príležitosti a ohrozenia ako vlastnosti vonkajšieho prostredia. Prostredníctvom takéhoto jednoduchého nástroja napokon rýchlo získame prehľad o situácii, v ktorej sa skúmané územie nachádza pred tým, ako pristúpime k formulácii stratégie jeho ďalšieho rozvoja.

Silné stránky predstavujú vnútorné komparatívne a konkurenčné výhody pre rôzne typy rozvojových aktivít, ktoré majú na rozvoj regiónu jednoznačne pozitívny vplyv. Silná stránka teda predstavuje čokoľvek, v čom je dané územie lepšie v porovnaní s konkurenčným územím.

Slabé stránky reprezentujú vnútroregionálne podmienky a predpoklady, ktoré majú limitujúci až brzdiaci efekt na rozvoj regiónu. Predstavujú teda to, čo skúmanému územiu chýba alebo to robí nedostatočne v porovnaní s inými regiónmi.

Nakoľko sa v širšom vonkajšom prostredí skúmaného územia vytvára množstvo nových rozvojových príležitostí, ktoré sa však môžu vo fungovaní územia prejaviť aj negatívne, sú aj tieto vonkajšie činitele dôležitou súčasťou SWOT analýzy. Príležitosti a ohrozenia teda zhrňujú charakteristiku vonkajších faktorov, ktoré ovplyvňujú vnútorné prostredie regiónu. Pri SWOT analýze sa zohľadňujú ich pravdepodobné účinky na prostredie skúmaného územia. Príležitosti sú vonkajšie faktory s pozitívnym a ohrozenia s negatívnym vplyvom na ďalší rozvoj regiónu.

Pri stanovení silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození je potrebné zohľadňovať aj globálne faktory (legislatívne úpravy, sociálne a ekonomické zmeny, demografický vývoj, stupeň napojenia regionálnej infraštruktúry na medzinárodnú sieť a i.). Evaluačnými faktormi SWOT analýzy sú poloha, kľúčové hospodárske odvetvia, dopravná infraštruktúra, občianska vybavenosť, školstvo, kultúra, cestovný ruch a životné prostredie.

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - výhodná a zaujímavá geografická poloha, blízkosť hraníc s Českou a Poľskou republikou (potenciál pre cezhraničnú spoluprácu) - strategická dopravná poloha, prítomnosť medzinárodného multimodálneho koridoru „Va“ v západnej časti mikroregiónu, blízkosť ďalšieho multimodálneho koridoru VI, - bezproblémové napojenie sa na hlavné cestné ťahy → relatívna blízkosť mesta Žilina ako centra vyššieho rádu „a“ ako dôležitého komunikačného uzla s cestnou, leteckou a železničnou dopravou nadregionálneho významu,	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatočne využitý potenciál pre rozvoj cestovného ruchu - absencia jednotného informačného systému - slabšia spolupráca cestovných kancelárií a ubytovacích zariadení - absencia spoločnej propagácie mikroregiónu ako celku doma aj v zahraničí - absencia dostatočného počtu zariadení na kúpanie - nedostatočná ponuka servisu a služieb pre cyklistov - nižšia vybavenosť a kvalitatívna úroveň služieb - nedostatok ubytovacích kapacít vo východnej časti mikroregiónu

<ul style="list-style-type: none"> - prítomnosť silných firiem nadregionálneho významu - potenciál územia pre prílev investorov: atraktívne prostredie, vhodné plochy na budovanie priemyselných zón - tradícia remeselnej výroby a drobného podnikania - vysoký podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva - dostatok pracovných príležitostí - pomerne nízka miera nezamestnanosti - potenciál pre vytváranie ďalších pracovných miest - obrovský potenciál územia pre rozvoj cestovného ruchu a s ním spojených služieb a činností, a to z historického, kultúrneho i prírodného hľadiska - bohaté kultúrnohistorické dedičstvo, zaujímavé a cenné pamiatky a tradície - mimoriadne atraktívne, rôznorodé, druhovo rozmanité a nenarušené prírodné prostredie s možnosťou celoročného využitia - rovnomerne rozložená sieť základných škôl → existencia školských a predškolských zariadení takmer vo všetkých obciach mikroregiónu - pomerne dobrá dostupnosť zdravotníckych zariadení - silnejúca vzájomná spolupráca samosprávy jednotlivých obcí - vysoká úroveň elektrifikácie a plynofikácie - prítomnosť niekoľkých vodných zdrojov vo vlastnom území mikroregiónu → vysoký stupeň zásobovania obyvateľstva pitnou vodou - rovnorodá národnostná i náboženská štruktúra obyvateľstva 	<ul style="list-style-type: none"> - pomerne nízky záujem miestneho obyvateľstva o rozvoj agroturistiky - pomerne nepriaznivá demografická štruktúra: prirodzený úbytok obyvateľstva v niektorých obciach - vysoký podiel obyvateľstva so základným vzdelaním, pomerne nízky počet obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním - nižšia miera informovanosti o možnostiach podpory rozvoja podnikania a vytvárania nových pracovných príležitostí - nízky záujem o podnikanie – uprednostňovanie zamestnania sa v blízkom krajskom meste - nedostatočné a neatraktívne spoločenské priestory a priestory občianskej vybavenosti - absencia voľne prístupných priestorov a upravených verejných priestranstiev pre voľnočasové aktivity a stretávanie detí, a mládeže - absencia športových zariadení v jednotlivých obciach mikroregiónu - zlý stav a technická vybavenosť vzdelávacích objektov - absencia zariadení pre potreby samo vzdelávania (knihnica, nízky stupeň internetizácie spoločnosť) - nižšia úroveň poskytovania sociálnych služieb pre seniorov a obyvateľstvo v stave sociálnej odkázanosti - nedostatočne vybudovaná technická infraštruktúra vo väčšine obcí mikroregiónu - neefektívne systémy kanalizácie a čistenia odpadových vôd vo väčšine obcí mikroregiónu - zanedbaný stav budov - zanedbaný stav ciest a chodníkov - devastácia chránených území, poškodzovanie a znečisťovanie životného prostredia - rozšírené využívanie fosílnych palív na vykurovanie - posun priorít spoločnosti od tradícií ku konzumnému spôsobu kultúrneho využitia
PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - vstup nových investorov do existujúcich výrobných odvetví → ďalšie možnosti zamestnania sa a požiadavky na kvalifikáciu zamestnancov - multiplikačný efekt automobilového závodu KIA na rozvoj regiónu - možnosti vybudovania vedecko-výskumnej základne 	<ul style="list-style-type: none"> - nepriaznivý vývoj demografickej štruktúry, stagnácia obyvateľstva a nárast počtu obyvateľov vo vyšších vekových kategóriách - odliv mladej a kvalifikovanej pracovnej sily mimo územia mikroregiónu - hrozba zániku tradičnej remeselnej výroby, tradícií

a vývojového centra automobilizmu

- vytváranie priaznivých podmienok pre rozvoj podnikania, hlavne podpora malého a stredného podnikania
- rekvalifikačné kurzy → zväčšovanie odbornej kvalifikácie obyvateľov
- **vzájomná kooperácia** obcí mikroregiónu za účelom rozvoja ekonomického potenciálu územia
- priestor pre spoluprácu aktérov na území
- zapojenie sa do programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí a samotného mikroregiónu
- **suburbanizačné procesy**: migrácia z miest na vidiek
- výstavba nových bytov
- **cestovný ruch** ako nástroj hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu
- vzájomná spolupráca a koordinácia činností v rámci podpory rozvoja cestovného ruchu a propagácie regiónu ako celku
- rozvoj kongresovej turistiky a iných netradičných foriem cestovného ruchu
- záujem o návrat k prírode vo forme vidieckej turistiky a agroturistiky
- využitie zachovaných ľudových zvykov a tradícií v zmysle ich obnovy
- zriadenie rôznych centier na podporu udržania histórie, miestnych zvykov, tradícií a špecifik
- možnosť vytvorenia špecifických produktov cestovného ruchu, naviazaných na región a jeho ráz (Jánošíkov kraj, výroba oštiepkov, valašiek a pod.)
- rozšírenie a skvalitnenie cyklotrás
- programy na podporu škôl v prírode a rôznych školiaciach stredísk
- zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov, rôzne environmentálne projekty
- podpora výstavby kanalizácie i rozširovania vodovodu z pohľadu Plánu rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky
- podpora výstavby ciest, chodníkov, cyklotrás
- možnosť získania finančných prostriedkov prostredníctvom fondov EÚ

a vidieckeho spôsobu života

- **jednostranne orientovaná priemyselná výroba** s jedným nosným podnikom a jeho subdodávateľmi
- prílišná závislosť malých a stredných podnikateľov na nosnom, automobilovom priemysle → riziko v prípade jeho možného budúceho útlmu
- neochota obyvateľov uskutočňovať podnikateľské aktivity
- **nedostatočne rozvinutý marketing a manažment cestovného ruchu**
- nedostatočné množstvo turisticko-informačných kancelárií v obciach mikroregiónu
- absencia turistických sprievodcov
- nenapojiteľnosť hotelov a ubytovacích zariadení na rezervačný systém
- slabá spolupráca v rámci mikroregiónu pri spoločnom rozvoji – napr. spolupráca podnikateľov vo forme tvorby balíkov služieb
- nízky záujem mládeže o dianie v obciach, nízka účasť na rozhodovaní a plánovaní v samospráve
- zhoršovanie technického stavu a zvýšenie prevádzkových nákladov školských objektov
- nedostatok finančných prostriedkov
- administratívna náročnosť získavania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ

STRATEGICKÉ DOKUMENTY

PHSR Mikroregiónu Terchovská dolina bol pripravovaný na základe požiadaviek jednotlivých obcí združených v mikroregióne. Veľkou výhodou v rámci východiskových pozícií pre spracovanie spoločného PHSR bola existujúca snaha všetkých obcí o systematický a odborný prístup k spoločnému rozvoju. PHSR MTD tak je v súlade s nasledovnými oficiálnymi dokumentmi a tiež s ďalšími lokálnymi stratégiami a plánovacími koncepciami (územné plány obcí, ekonomické štúdie, štúdie rozvoja cestovného ruchu, cezhraničné štúdie a pod.):

- Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2021-2027
- Program Slovensko 2021-2027
- Národná stratégia regionálneho rozvoja SR (NSRR) 2014-2030
- Stratégia ochrany pamiatkového fondu
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja 2022-2030
- Národná stratégia regionálneho rozvoja SR 2020/30
- Partnerská dohoda SR na roky 2021 – 2027
- Operačné programy na roky 2021 – 2027
- Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva SR
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 – záväzná časť v znení KURS 2011
- Strategické usmernenia Spoločenstva
- Stratégia EURÓPA 2020
- Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky
- Stratégiu rodovej rovnosti a akčný plán rodovej rovnosti
- Akčný plán energetickej efektívnosti
- Programové vyhlásenie vlády SR
- Národný program reforiem Slovenskej republiky
- Program stability Slovenska
- Marketingová stratégia Slovenskej agentúry pre cestovný ruch
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu
- Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy SR
- Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR
- Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy SR
- Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike
- Stratégia rozvoja kultúry
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku („všeobecné nariadenie EÚ“)
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1058 z 24. júna 2021 o Európskom fonde regionálneho rozvoja a Kohéznom fonde („nariadenie EFRR/KF“)
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1057 z 24. júna 2021, ktorým sa zriaďuje Európsky sociálny fond plus (ESF+) a zrušuje nariadenie (EÚ) č. 1296/2013 („nariadenie ESF+“)
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1059 z 24. júna 2021 o osobitných ustanoveniach týkajúcich sa cieľa Európska územná spolupráca (Interreg) podporovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a vonkajších finančných nástrojov („nariadenie EÚS“)

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1056 z 24. júna 2021, ktorým sa zriaďuje Fond na spravodlivú transformáciu („nariadenie FST“)
- Program Slovensko 2021 – 2027 schválený Európskou komisiou dňa 23.11.2022
- Platné územné plány a aktualizácie územných plánov jednotlivých členov mikroregiónu

Tieto dokumenty vytvárajú základný predpoklad na zabezpečenie konzistencie v podpore regionálneho rozvoja Mikroregiónu Terchovská dolina so strategickými dokumentmi rozvoja na národnej a regionálnej úrovni a zvýšenie účinnosti strategického plánovania ako aj prípravy projektov a následného čerpania financií zo štrukturálnych fondov EU a účelových dotácií v programovom období 2021-2027.

ROZVOJOVÝ POTENCIÁL ÚZEMIA

5.1 Východiská

Vzhľadom na prebiehajúce programové obdobie čerpania prostriedkov z fondov EÚ, boli jednotlivé opatrenia štruktúrované aj v nadväznosti na stratégiu celej Slovenskej republiky identifikovanú v Partnerskej dohode. Tento súhrnný strategický dokument je ďalej rozpracovaný na úrovni oblastí formou *Operačných programov*, ktoré podrobnejšie špecifikujú ciele, priority, opatrenia a aktivity v týchto oblastiach. Stratégia rozvoja regiónu berie do úvahy túto štruktúru, a to najmä z dôvodu možnosti financovať zámery obcí a združenia zo štrukturálnych fondov EÚ. Zároveň štruktúra strategického rámca krajiny je v súlade s predstavou vedenia MTD, a preto nebol dôvod odkláňať sa od nej.

Základom pre strategickú časť dokumentu je spracovanie SWOT analýzy, prostredníctvom ktorej sme charakterizovali silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia ďalšieho rozvoja. Až potom nasledovalo vypracovanie konkrétnej rozvojovej stratégie územia s identifikáciou priorít, pri ktorej sa vychádza z rôznych regionálnych i nadregionálnych analytických a koncepčných štúdií a zohľadnené boli tiež špecifiká územia mikroregiónu a jeho potenciál pri napĺňaní aktuálnych i dlhodobých potrieb jeho obyvateľov i celej krajiny.

5.2 Analýza potenciálu rozvoja

Potenciál územia MTD možno analyzovať z dvoch uhlov pohľadu. Na jednej strane územie obsahuje charakterovo odlišné oblasti - od kopaníc s minimálnym osídlením a veľmi nízkou dostupnosťou až po moderné priemyselné parky na svetovej úrovni. Na druhej strane možno celé územie charakterizovať ako stvorené pre cestovný ruch, nakoľko na nachádza v lone chránenej prírody s množstvom prírodných i kultúrno-historických hodnôt. Oba pohľady identifikujú veľký potenciál rozvoja a je nevyhnutné stanoviť mantinely, tak, aby nebolo rozvíjané všetko a všade, ale aby sa územie efektívne diverzifikovalo. Prirodzeným výberom sa západná časť mikroregiónu nasmerovala na priemyselnú oblasť a východná skôr na cestovný ruch vo forme turistiky, športu a ľudových tradícií. Toto smerovanie je aj v súlade s víziou predstaviteľov združenia obcí MTD, pričom však zdôrazňujú, aby bo udržaný zdravý pomer medzi oboma smermi rozvoja, a to nie len na úrovni mikroregiónu ako celku, ale aj na úrovni samotných jeho členov - jednotlivých obcí.

Profilová analýza i SWOT analýza územia celkom zreteľne identifikovali reálny potenciál ako pre obchod, výrobu a služby tak aj pre turistický ruch. Cestovnému ruchu sa venuje samostatná kapitola 2.6, v SWOT analýze *príležitosti* v oblasti **hospodárstvo** získal dominantné postavenie a je pravdepodobné, že väčšina z definovaných priorít rozvoja bude na cestovný ruch orientovaná buď priamo, alebo aspoň okrajovo (viac v nasledujúcej kapitole). Rozvoj priemyslu a základných služieb pre obyvateľstvo tak zrejme napriek nevyhnutnosti bude musieť ustúpiť orientácii územia na poskytovanie služieb pre turistov. Tento model však pri vhodnom manažmente nemusí byť na škodu domácim obyvateľom. Mnoho aktivít, ktoré budú v rámci podpory cestovného ruchu podporované, budú využiteľné aj pre domáceho obyvateľa.

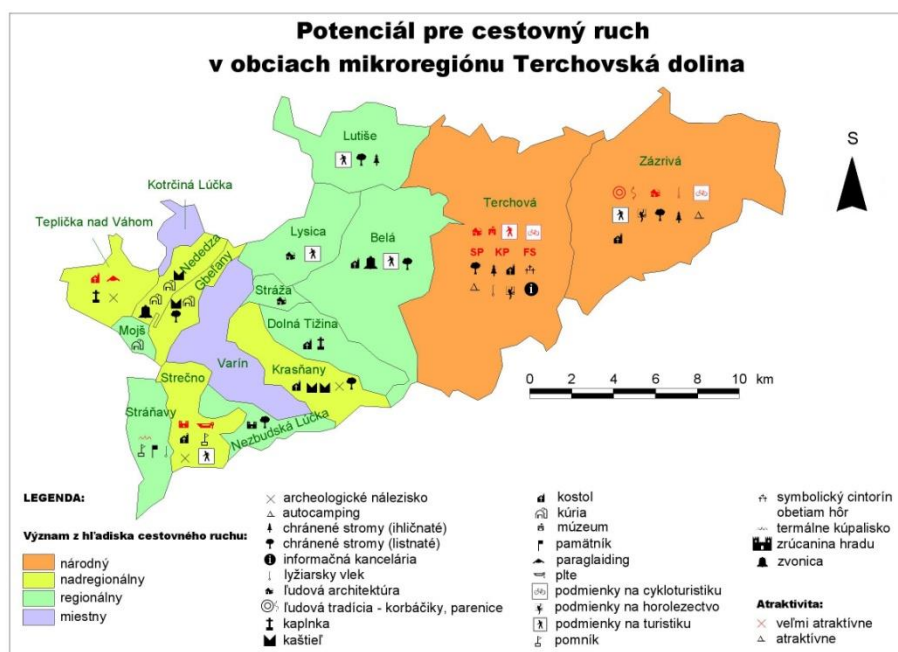
Pre uvedený smer rozvoja zameraný na maximálne využitie existujúceho potenciálu je limitujúce najmä akceptácie miestneho obyvateľstva určitých obmedzení, vo vzťahu k rozvoju občianskej vybavenosti a podnikania. V súlade s jednotným prístupom, vyplývajúcim aj z iných spoločných aktivít v mikroregióne (napr. aktuálne formovanie klastra cestovného ruchu a miestnej akčnej skupiny), už nebudú všeobecne akceptovateľné aktivity, ktoré budú sledovať čisto individuálne ciele bez zohľadnenia cieľov celého mikroregiónu. Obyvatelia musia prijať základnú ideu, že v prípade úspechu MTD na trhu cestovného ruchu ako celku, je rast životnej úrovne domáceho obyvateľstva na dosah a tieto dva faktory rastú lineárne a navzájom v priamej úmere.

5.3 Zhodnotenie potenciálu pre cestovný ruch

Mikroregión Terchovská Dolina disponuje rôznorodým fondom prírodných daností i kultúrnych pamiatok, zariadení a aktivít. Poskytuje širokú ponuku služieb. Vďaka štruktúre vidieckeho osídlenia (rôzne podhorské a horské sídla s prírodno-krajinárskymi hodnotami prostredia a charakterom poľnohospodárskej výroby zameranej prevažne na chov hospodárskych zvierat a salašníctvo) sa v mikroregióne vytvorili mimoriadne priaznivé podmienky pre rozvoj vidieckej turistiky. Ponúkajú sa taktiež možnosti oboznámiť sa s prejavmi ľudovej kultúry v pôvodných formách, ktoré sú špecifické len pre dané územie.

Mikroregión Terchovská dolina má teda veľmi vysoký potenciál pre cestovný ruch, a to tak z hľadiska prírodného, ako aj kultúrno-historického. Nachádza sa v mimoriadne atraktívnej oblasti národného parku Malá Fatra alebo v jeho ochrannom pásme, disponuje i bohatou materiálo-technickou základňou. Vďaka svojej výhodnej polohe v blízkosti hraníc sú častými návštevníkmi tohto územia nielen Slováci ale aj turisti z Česka, Poľska a iných krajín. Rozvoj cestovného ruchu však nemožno realizovať bez jeho propagácie, a to najmä cez turistické informačné kancelárie. Chýba prepojený databázový informačný systém. Navyše je v mikroregióne jediným a zreteľným ťažiskom pre cestovný ruch oblasť Terchovej. Ako novo rozvíjajúce sa centrum sa čiastočne javí aj obec Zázrivá. Ostatné obce však ako keby v tomto smere, aj napriek jednoznačnému potenciálu, zaostávajú. Ich prírodný a rekreačný potenciál nie je dostatočne využívaný (obrázok č. 15).

Obrázok č. 15 - Potenciál pre cestovný ruch v obciach Mikroregiónu Terchovská dolina

---

STRATEGICKÁ ČASŤ

---

6. STRATÉGIA ROZVOJA ÚZEMIA

6.1 Strategická vízia rozvoja územia

Definovanie rozvojovej stratégie mikroregiónu nadväzuje na výsledky komplexných analýz uvedených v rámci sociálnych a ekonomických východísk v záujme dosiahnutia vyváženého rozvoja územia. Dôležitou skutočnosťou, ktorá určuje stratégiu rozvoja územia sú špecifiká regiónu. Pri tvorbe stratégie je nutné vziať v úvahu predovšetkým určitú nehomogénnosť regiónu z pohľadu zamerania a rozvoja – južná časť mikroregiónu má veľmi silne vybudovaný priemysel príchodom automobilky KIA a jej dodávateľov, severná časť mikroregiónu je výrazne zameraná na cestovný ruch. Rôzny je aj stupeň vybavenia infraštruktúrou pre jednotlivé obce v závislosti od ich polohy a veľkosti. Z uvedených dôvodov sa PHSR mikroregiónu zameriava na dve základné potreby:

- Zvýšenie vnútornej homogenosti infraštruktúry v rámci regiónu
- Rozvoj regiónu na základe spoločných strategických projektov pri rešpektovaní špecifik jednotlivých častí mikroregiónu

Strategická časť obsahuje stratégiu rozvoja mikroregiónu pri zohľadnení uvedených základných potrieb a zohľadnení jeho vnútorných špecifik a určuje hlavné smery, priority a ciele rozvoja rešpektovaním princípov regionálnej politiky s cieľom dosiahnutia vyváženého udržateľného rozvoja mikroregiónu.

6.1.1 Strategický cieľ

Predpokladom pre úspešný rozvoj územia je správne nastavenie cieľov, ktoré po ich naplnení posunú vývoj dopredu a ktoré sú zároveň reálne uskutočniteľné. Každý čiastkový cieľ musí byť zároveň podriadený strategickému cieľu, jasne identifikujúcemu smer rozvoja. Strategický cieľ nestanovuje jednostranné zameranie rozvoja, ale stanovuje rámec, ktorý svojou realizáciou bude naplňovať každý realizovaný projekt a aktivita v regióne. Strategický cieľ reprezentuje komplexný postoj k rozvoju regiónu a zároveň rešpektuje jeho potenciál a prezentuje ho ako prostriedok pre rozvoj každej jednej oblasti života.

Strategický cieľ

Rozvoj mikroregiónu Terchovská dolina pre dosiahnutie maximálnej kvality života jeho obyvateľov a jeho atraktivity pre návštevníkov pri súčasnom zachovaní jeho historických, kultúrnych a prírodných hodnôt a tradícií.

6.1.2 Stanovenia kľúčových disparít a hlavných cieľov rozvoja

Určenie disparít a hlavných cieľov rozvoja vychádza zo zhodnotenia aktuálneho stavu územia a stanovuje základné smerovanie cieľov na odstránenie, alebo zmiernenie identifikovaných disparít územia.

Predmetom nasledovnej tabuľky je stanovenie kľúčových disparít územia na základe posúdenia aktuálneho stavu a hlavných cieľov na ich odstránenie pre zabezpečenie vyváženého rozvoja územia.

Identifikované disparity	Priorita	Hlavné ciele
<p>1. Nehomogénne vybavenie územia občianskou infraštruktúrou v neprospech menších obcí a menej rozvinutých oblastí mikroregiónu</p> <p>2. Nevyhovujúci technický stav a energetická efektívnosť niektorých zariadení občianskej infraštruktúry</p> <p>3. Neúplný rozsah poskytovaných sociálnych služieb a nedostatočné kapacity zariadení sociálnej infraštruktúry</p> <p>4. Potreba rozšírenia vzdelávania a zdravotníckych služieb pre obyvateľov</p>	<p>Občianska infraštruktúra a služby pre obyvateľov</p>	<p>1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti</p> <p>2. Rozvoj služieb pre obyvateľov</p>
<p>1. Nevyhovujúca dopravná infraštruktúra a preťaženosť komunikácií</p> <p>2. Zlý technický stav miestnych komunikácií a chýbajúce chodníky v obciach</p> <p>3. Prechádzanie hlavných dopravných ťahov s najvyššou intenzitou dopravy priamo cez niektoré obce</p> <p>4. Nedostatočné pripojenie mikroregiónu na hlavný cestný ťah pre medzinárodnú premávku a chýbajúce napojenie na diaľnicu</p>	<p>Dopravná infraštruktúra a dopravná obslužnosť</p>	<p>3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry</p>
<p>1. Environmentálne zaťaženie prostredia</p> <p>2. Nevyhovujúci stav niektorých prírodných lokalít a verejnej zelene</p> <p>3. Nedostatočná regulácia vodných tokov a ohrozenie povodňami</p> <p>4. Nevyhovujúci stav v separácii biologicky rozložiteľných odpadov</p>	<p>Kvalita životného prostredia</p>	<p>4. Zvyšovanie kvality životného prostredia</p>
<p>1. Nedostatočná energetická efektívnosť a nízky stupeň využitia obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie</p>	<p>Energetická efektívnosť</p>	<p>5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti</p>

1. Výrazne jednostranné zameranie priemyslu na automobilovú výrobu	Zamestnanosť a podpora podnikania	6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia 7. Podpora podnikania
2. Nezamestnanosť a ohrozenie chudobou u vybraných skupín obyvateľstva		
3. Vysoká koncentrácia priemyslu v jednej časti mikroregiónu		
4. Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb		
1. Chýbajúca infraštruktúra cestovného ruchu a jej nerovnomerné rozmiestnenie a neprepojenosť v rámci mikroregiónu	Cestovný ruch	8. Rozvoj cestovného ruchu
1. Nevyužitý potenciál rozvoja vzťahov v rámci mikroregiónu medzi obyvateľstvom jednotlivých obcí	Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	9. Podpora spoločných podujatí a aktivít a posilňovanie identity mikroregiónu
1. Nedostatočná úroveň elektronizácie služieb verejnej správy	Verejná správa	10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy
2. Potreba zlepšenia dostupnosti služieb verejnej správy		

6.1.3 Definícia špecifických cieľov mikroregiónu

Špecifické ciele rozvoja stanovujú naplnenie jednotlivých hlavných cieľov rozvoja. Ich vlastné napĺňanie sa realizuje pomocou opatrení, v rámci ktorých sa realizujú konkrétne aktivity. Na základe potrieb naplnenia hlavných cieľov pre ich dosiahnutie boli definované nasledovné špecifické ciele:

Hlavné ciele	Špecifické ciele
1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti	1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby
	1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry
	1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry

2. Rozvoj služieb pre obyvateľov	2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov
	2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania
	2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku
	2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce
3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania
	3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti
	3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia premostení, mostov a lávok
4. Zvyšovanie kvality životného prostredia	4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia
	4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu
	4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu
	4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia
5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti	5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb
	5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov
	5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie
6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia	6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest
	6.2 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou
7. Podpora podnikania	7.1 Podpora rozvoja podnikania
8. Rozvoj cestovného ruchu	8.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu
	8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu

9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu	9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu
	9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu
10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy	10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

6.1.4 Spôsob naplňania cieľov

Naplnenie hlavných cieľov sa dosiahne prostredníctvom súboru špecifických cieľov a ich plánovaných opatrení. Každé opatrenie obsahuje súbor aktivít, realizáciou ktorých sa budú naplňovať jednotlivé ciele. Realizácia väčšiny aktivít je v kompetencii jednotlivých obcí mikroregiónu, u vybraných aktivít sa predpokladá spoločný postup viacerých obcí. O konkrétnom spôsobe realizácie navrhnutých aktivít a ich rozsahu rozhodne obec resp. združenie obcí s prihliadnutím na aktuálny stav a možnosti financovania. Okrem definovaných aktivít môže mikroregión v priebehu realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja realizovať aj iné aktivity, ktoré budú v súlade so stanovenými cieľmi rozvoja a budú napomáhať naplňaniu hlavného strategického cieľa Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina.

PROGRAMOVÁ ČASŤ

OPATRENIA A AKTIVITY PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA

Programová časť PHSR mikroregiónu obsahuje zoznam opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu rozvoja územia. Všetky opatrenia a aktivity sú stanovené na základe určenia špecifických cieľov rozvoja a vo väzbe na tieto špecifické ciele. Vzhľadom na vnútorné rozdiely v rámci mikroregiónu a jeho rozdeleniu na výrazne priemyselnú a turistickú časť a rôzny stupeň rozvoja jednotlivých obcí obsahuje PHSR aktivity, ktorých realizácia sa dotýka iba jednotlivých vybraných obcí za účelom ich samostatného rozvoja a homogenizácie vybavenosti územia mikroregiónu, tak aj aktivity, ktoré sú zamerané na riešenie problémov a potrieb skupiny obcí resp. celého územia mikroregiónu.

7.1.1 Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti

Aktivity hlavného cieľa 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby
- 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry
- 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry

V rámci špecifického cieľa 1.1. Podpora bytovej výstavby bude podporovaná plošne predovšetkým individuálna bytová výstavba a to vytváraním podmienok na IBV vo vhodných lokalitách, budovaním inžinierskych sietí a pod. IBV prežíva v súčasnosti v rámci mikroregiónu veľký rozmach a takmer každá obec eviduje vysoký záujem o pozemky a lokality na výstavbu domov. Niektoré obce už nemajú ani vhodné lokality na výstavbu a je nutné pripraviť vysporiadania nových lokalít. Väčšina obcí, ktoré majú k dispozícii vhodné pozemky, má tiež záujem o výstavbu bytových domov HBV pre svojich obyvateľov, či už vo forme nájomných bytov alebo bytov do vlastníctva.

V rámci špecifického cieľa 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry je potrebné riešiť udržateľnosť a rozvoj školskej, sociálnej, zdravotnej, športovej a ostatnej občianskej infraštruktúry. Okrem vlastného rozvoja infraštruktúry jednotlivých obcí je potrebné dosiahnuť aj maximálnu homogenizáciu vybavenia obcí základnou infraštruktúrou, predovšetkým u malých obcí zvýšenou podporou rozvoja, aby obyvatelia museli za základnými službami a infraštruktúrou do iných obcí dochádzať iba v skutočne nevyhnutnej miere.

V rámci špecifického cieľa 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry je potrebné riešiť vybavenosť územia základnou infraštruktúrou ako vodovod, kanalizácia, plyn a elektrické siete. Potrebné je riešiť predovšetkým komplexné odkanalizovanie územia mikroregiónu v chýbajúcich oblastiach a tiež výstavbu sietí základnej infraštruktúry v lokalitách novej bytovej výstavby.

Špecifický cieľ 1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby	
Opatrenie 1.1.1 Podpora rozvoja individuálnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.1.1 Príprava územia v lokalitách IBV a vybudovanie základných inžinierskych sietí, komunikácií a cestného pripojenia
	Aktivita 1.1.1.2 Vysporiadanie vytipovaného územia a majetkovoprávných vzťahov pre získavanie nových lokalít na rozvoj bytovej výstavby
Opatrenie 1.1.2 Podpora rozvoja hromadnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.2.1 Výstavba nájomných obecných bytov v rámci HBV
	Aktivita 1.1.2.2 Výstavba bytových domov s bytmi do súkromného vlastníctva
	Aktivita 1.1.2.3 Spracovať územný plán pre všetky obce mikroregiónu
	Aktivita 1.1.2.4 Vysporiadať pozemky pre výstavbu rodinných a bytových domov

Špecifický cieľ 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry	
Opatrenie 1.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov školskej infraštruktúry	Aktivita 1.2.1.1 Modernizácia a rekonštrukcia budov základných škôl a ich areálov
	Aktivita 1.2.1.2 Modernizácia, rekonštrukcia, výstavba a zvyšovanie kapacít materských škôl a ich areálov
Opatrenie 1.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej a sociálnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov infraštruktúry sociálnej starostlivosti
	Aktivita 1.2.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej infraštruktúry
Opatrenie 1.2.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej a športovej infraštruktúry	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej infraštruktúry
	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov športovej infraštruktúry
Opatrenie 1.2.4 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej obecnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.4.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej verejnoprospešnej obecnej infraštruktúry

Špecifický cieľ 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry	
Opatrenie 1.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry	Aktivita 1.3.1.1 Dobudovanie chýbajúcej kanalizácie na dosiahnutie kompletného odkanalizovania územia mikroregiónu
	Aktivita 1.3.1.2 Modernizácia, zvyšovanie kapacity a rozširovanie vodovodu
	Aktivita 1.3.1.3 Budovanie základnej infraštruktúry (kanalizácia, elektrina,

	voda, plyn, telekomunikácie, verejné osvetlenie) v nových lokalitách bytovej výstavby a priemyselných zónach
	Aktivita 1.3.1.4 Spracovať koncepciu výstavby a údržby inžinierskych sietí

7.1.2 Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov

Aktivity hlavného cieľa 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov

2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania

2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku

2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce

V rámci špecifického cieľa 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov bude podporované skvalitnenie súčasných a rozvoj poskytovaných zdravotníckych služieb, služieb sociálnej starostlivosti a služieb komerčnej infraštruktúry pre obyvateľov mikroregiónu.

V rámci špecifického cieľa 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania bude podporovaný rozvoj kultúry, športu a vzdelávania v dvoch základných rovinách – jednak na úrovni samotných obcí a jednak na úrovni spoločných aktivít obcí v rámci celého mikroregiónu.

V rámci špecifického cieľa 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku bude podporovaný rozvoj bezpečnosti cestnej dopravy v obciach a tiež zvyšovanie bezpečnosti občanov inštaláciou kamerových systémov, skvalitnením verejného osvetlenia vo vybraných lokalitách a pod.

V rámci špecifického cieľa 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce bude podporovaná cezhraničná spolupráca na úrovni jednotlivých obcí, ale aj spolupráca na úrovni mikroregiónu s partnerskými zahraničnými obcami a mikroregiónmi predovšetkým v oblasti kultúry, športu, vzdelávania, cestovného ruchu a spolupráce hospodárskych subjektov.

Špecifický cieľ 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov	
Opatrenie 2.1.1 Podpora a rozvoj služieb pre obyvateľov	Aktivita 2.1.1.1 Podpora rozvoja komerčnej infraštruktúry a obchodnej siete
	Aktivita 2.1.1.2 Vytvárať podmienky pre rozvoj drobného podnikania v oblasti služieb pre obyvateľov, opravovní, remesiel, stravovacích služieb a služieb na športové využitie občanov
	Aktivita 2.1.1.3 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb zdravotnej starostlivosti
	Aktivita 2.1.1.4 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb

	sociálnej starostlivosti
	Aktivita 2.1.1.5 Diferenciáciou podmienok zlepšiť sieť obchodov, služieb a občianskej vybavenosti

Špecifický cieľ 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania	
--	--

Opatrenie 2.2.1 Podpora rozvoja kultúry	Aktivita 2.2.1.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia kultúrnych a umeleckých telies a súborov na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.1.2 Realizácia kultúrnych akcií a súťaží na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.1.3 Podpora propagácie kultúry, umenia, zvykov a tradícií mikroregiónu a činnosti kultúrnych telies z mikroregiónu
	Aktivita 2.2.1.4 Vydať publikáciu o histórii regiónu
	Aktivita 2.2.1.5 Označiť domy, ktorých história sa spája s významnými osobnosťami
	Aktivita 2.2.1.6 Vydať publikáciu „Osobnosti Terchovskej doliny“
Opatrenie 2.2.2 Podpora rozvoja športu	Aktivita 2.2.2.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia športových oddielov na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.2.2 Realizácia športových akcií a súťaží na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.2.3 Podpora propagácie športu a športových akcií v mikroregióne
Opatrenie 2.2.3 Podpora rozvoja vzdelávania	Aktivita 2.2.3.1 Rozvoj materiálno technického vybavenia základných a materských škôl v rámci mikroregiónu
	Aktivita 2.2.3.2 Rozvoj spolupráce vzdelávacích zariadení na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.3.3 Rozvoj a realizácia celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie pre potreby trhu práce
	Aktivita 2.2.3.4 Podpora rozvoja mimoškolských aktivít detí a mládeže za účelom trávenia voľného času
	Aktivita 2.2.3.5 Spracovať stredne a dlhodobú stratégiu rozvoja školstva
	Aktivita 2.2.3.6 Každoročne vyhlasovať anketu „Učiteľ roka“

Špecifický cieľ 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku	
---	--

Opatrenie 2.3.1	Aktivita 2.3.1.1 Zvyšovanie bezpečnosti cestnej premávky a odstraňovanie kritických miest v doprave realizáciou vhodných opatrení
-----------------	---

Zvyšovanie bezpečnosti občanov a ochrany majetku	Aktivita 2.3.1.2 Inštalácia kamerových bezpečnostných systémov na vhodných miestach za účelom zvýšenia bezpečnosti občanov a prevencie kriminality
	Aktivita 2.3.1.3 Skvalitnenie verejného osvetlenia vo vybraných lokalitách
	Aktivita 2.3.1.4 Zlepšiť požiarnu ochranu

Špecifický cieľ 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce	
Opatrenie 2.4.1 Podpora cezhraničnej spolupráce	Aktivita 2.4.1.1 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti rozvoja a ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva, cezhraničnej dopravy a vzdelávania
	Aktivita 2.4.1.2 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti cest. ruchu
	Aktivita 2.4.1.3 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti inovácií a výskumu, podnikania a hospodárskej spolupráce
	Aktivita 2.4.1.4 Podpora cezhraničnej spolupráce miestnych a regionálnych samospráv a miestnych iniciatív

7.1.3 Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry

Aktivity hlavného cieľa 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania
- 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu
- 3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok

V rámci špecifického cieľa 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania bude podporovaná rekonštrukcia súčasných a výstavba nových komunikácií, chodníkov i zlepšovanie možností parkovania, rekonštrukcie autobusových zastávok a prvkov verejnej dopravy.

V rámci špecifického cieľa 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu bude podporované predovšetkým odklonenie dopravy na hlavnom ťahu z centra obce vybudovaním obchvatov obcí a celkové zlepšenie dostupnosti regiónu vybudovaním premostenia Váhu pri Strečne umožňujúce prepojenie priemyselných parkov KIA a jej subdodávateľov na oboch stranách Váhu a zároveň čiastočný odklon dopravy do mikroregiónu bez nutnosti zachádzania cez mesto Žilina. Realizácia týchto aktivít je (ide o cesty I, II. a III. Triedy), v kompetencii Žilinského samosprávneho kraja resp. Slovenskej správy ciest, združenie obcí mikroregiónu môže iba podporovať realizáciu týchto aktivít zo strany VUC. V rámci špecifického cieľa je tiež riešený rozvoj bezmotorovej dopravy do zamestnania, cyklotrás, modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atraktivít regiónu.

V rámci špecifického cieľa 3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok bude podporovaná výstavba, rekonštrukcia vybraných premostení a lávok na vodných tokoch a na cestných telesách. Realizácia aktivít je podmienená vlastníctvom daného premostenia buď zo strany obce, resp. zo strany VUC alebo SSC a pri realizácii prác môže byť nutný často aj rozsiahlejší odklon dopravy resp. obmedzenie dostupnosti niektorých lokalít.

Špecifický cieľ 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania	
Opatrenie 3.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania	Aktivita 3.1.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií a prvkov verejnej dopravy
	Aktivita 3.1.1.2 Rekonštrukcia a výstavba chodníkov
	Aktivita 3.1.1.3 Zlepšenie možností parkovania

Špecifický cieľ 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu	
Opatrenie 3.2.1 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu	Aktivita 3.2.1.1 Zníženie intenzity dopravy v obciach budovaním obchvatov obcí na hlavnom dopravnom ťahu
	Aktivita 3.2.1.2 Vybudovanie prístupu do mikroregiónu a spojenia cez rieku Váh premostením a prepojením obcí Strečno a Teplička nad Váhom
	Aktivita 3.2.1.3 Podpora rozvoja bezmotorovej dopravy rekonštrukciou a budovaním cyklistických trás na dopravu do zamestnania a k službám v rámci regionálneho a nadregionálneho ekologického dopravného systému
	Aktivita 3.2.1.4 Modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atrakcií regiónu
	Aktivita 3.2.1.5 Spracovať koncepciu rozvoja cyklistickej dopravy

Špecifický cieľ 3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok	
Opatrenie 3.3.1 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia premostení, mostov a lávok	Aktivita 3.3.1.1 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia mostov a lávok na vodných tokoch
	Aktivita 3.3.1.2 Rekonštrukcia a modernizácia premostení a nadjazdov na cestných telesách

7.1.4 Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia

Aktivity hlavného cieľa 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia
- 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu
- 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu
- 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia

V rámci špecifického cieľa 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia sa budú realizovať aktivity zamerané na zachovanie a obnovu lesov, prírodných útvarov, rekultivácie a opätovného využitia nevyužívanej poľnohospodárskej pôdy (na poľnohospodárske účely, pestovanie energetických plodín, lúky, pasienky, zalesňovanie, agroturistika a pod.) a na ochranu fauny a flóry. Neoddeliteľnou súčasťou takýchto aktivít musí byť tiež zvyšovanie celkového environmentálneho povedomia obyvateľstva, ktoré napomôže celkovej ochrane prírody a krajiny.

V rámci špecifického cieľa 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu sa budú realizovať aktivity zamerané na odstraňovanie nelegálnych skládok, čistenie verejných priestranstiev a turistických lokalít vrátane aktivít na vzájomnú koordináciu týchto aktivít a spoločné postupy viacerých obcí (napr. pri sezónnom čistení miestnych komunikácií), ako aj podpora aktivít na znižovanie emisií a znečistenia ovzdušia.

V rámci špecifického cieľa 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu sa budú realizovať aktivity zamerané na rozšírenie existujúceho separovaného zberu odpadu o nové komodity, zvyšovanie účinnosti separovaného zberu, budovanie zberných dvorov, separáciu biologicky rozložiteľného odpadu a zvyšovanie povedomia obyvateľov o význame a dôležitosti separovaného zberu.

V rámci špecifického cieľa 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia sa budú realizovať aktivity zamerané na reguláciu a protipovodňové opatrenia na vodných tokoch, úpravy brehov potokov a protipovodňové opatrenia mimo vodných tokov (suché poldre, záchyt vody v krajine a pod.).

Špecifický cieľ 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia	
Opatrenie 4.1.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia	Aktivita 4.1.1.1 Krajínovtvorba, obnova a rozvoj lesných porastov a prírodných útvarov
	Aktivita 4.1.1.2 Rekultivácia poľnohospodárskej pôdy a rozvoj poľnohospodárstva
	Aktivita 4.1.1.3 Ochrana fauny a flóry
	Aktivita 4.1.1.4 Podpora environmentálnej výchovy na školách a zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov prostredníctvom osvetových akcií
	Aktivita 4.1.1.5 Spracovať generel zelene
	Aktivita 4.1.1.6 Spracovať program starostlivosti o zeleň
	Aktivita 4.1.1.7 Zabezpečiť odstraňovanie invázných druhov rastlín

	Aktivita 4.1.1.8 Spracovať projekt revitalizácie vodných tokov a ich bezprostredného okolia
--	---

Špecifický cieľ 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu	
Opatrenie 4.2.1 Znižovanie environmentálneho zaťaženia regiónu	Aktivita 4.2.1.1 Odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu
	Aktivita 4.2.1.2 Čistenie verejných priestranstiev, miestnych komunikácií, prírodných lokalít a turisticky zaujímavých oblastí a spoločná koordinácia týchto aktivít v rámci mikroregiónu
	Aktivita 4.2.1.3 Znižovanie emisií a znečistenia ovzdušia

Špecifický cieľ 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	
Opatrenie 4.3.1 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	Aktivita 4.3.1.1 Separácia a zhodnocovanie biologicky rozložiteľného odpadu
	Aktivita 4.3.1.2 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu
	Aktivita 4.3.1.3 Zvyšovanie povedomia obyvateľov o význame separácie odpadu

Špecifický cieľ 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia	
Opatrenie 4.4.1 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia	Aktivita 4.4.1.1 Realizácia protipovodňových a regulačných opatrení na vodných tokoch
	Aktivita 4.4.1.2 Rekultivácia brehov a okolia vodných tokov
	Aktivita 4.3.1.3 Realizácia protipovodňových opatrení mimo vodných tokov

7.1.5 Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti

Aktivity hlavného cieľa 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb
- 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov
- 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie

V rámci špecifického cieľa 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb sa budú realizovať aktivity zamerané na zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov (zatepľovanie, regulácia vykurovania, znižovanie spotreby elektrickej energie a pod.) a poskytovaných služieb (verejné osvetlenie a pod.).

V rámci špecifického cieľa 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov sa budú realizovať aktivity zamerané na zateplňovanie bytových domov či už priamo vo vlastníctve obcí, alebo podporou takýchto aktivít na území jednotlivých obcí pre ostatných vlastníkov.

V rámci špecifického cieľa 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie sa budú podporovať aktivity zamerané na využívanie alternatívnych a obnoviteľných zdrojov energie v rámci mikroregiónu, pričom posúdenie vhodnosti realizácie daných aktivít je na konkrétnej obci, v katastrí ktorej sa budú aktivity realizovať. Samostatná aktivita 5.3.1.2 by mohla zdôrazniť vývoj a využívanie geotermálnych vrtov na podporu obnoviteľných energetických zdrojov v rámci hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí.

Špecifický cieľ 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb	
Opatrenie 5.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb	Aktivita 5.1.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov, vybavenia, zariadení a služieb

Špecifický cieľ 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	
Opatrenie 5.2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	Aktivita 5.2.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov

Špecifický cieľ 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	
Opatrenie 5.3.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Aktivita 5.3.1.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie
	Aktivita 5.3.1.2 Rozvoj geotermálnych vrtov pre udržateľné energetické riešenia

7.1.6 Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia

Aktivity hlavného cieľa 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia sa budú naplňovať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest

6.2 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou

V rámci špecifického cieľa 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest sa bude podporovať vytváranie pracovných miest a podpora trhu práce, vytváranie pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie a mladých ľudí. Podporované budú tiež

aktivity na skvalitnenie vzdelávania a jeho prepojenia na trh práce, ako aj celoživotného vzdelávania pre zlepšovanie odbornosti a uplatnenie na trhu práce.

V rámci špecifického cieľa 6.2 Podpora sociálneho začlenenie skupín obyvateľstva ohrozených chudobou sa budú realizovať aktivity zamerané na podporu začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou na trh práce ako aj podporu ich lepšieho prístupu k službám ako bývanie, vzdelávanie a pod.

Aktivity realizované v rámci oboch špecifických cieľov sa môžu realizovať nielen samostatnými projektami obcí a združenia obcí, ale aj zapájaním sa obcí do národných projektov a projektov UPSVaR.

Špecifický cieľ 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest	
Opatrenie 6.1.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest	Aktivita 6.1.1.1 Podpora aktivít na vytváranie nových pracovných miest
	Aktivita 6.1.1.2 Podpora aktivít na vzdelávanie, zamestnávanie a vytváranie pracovných miest pre znevýhodnené skupiny a mladých ľudí
	Aktivita 6.1.1.3 Podpora aktivít na skvalitnenie vzdelávania, praktických zručností žiakov a jeho prepojenia na trh práce
	Aktivita 6.1.1.4 Podpora aktivít celoživotného vzdelávania pre zlepšovanie odbornosti a uplatnenie na trhu práce

Špecifický cieľ 6.2 Podpora sociálneho začlenenie skupín obyvateľstva ohrozených chudobou	
Opatrenie 6.2.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou	Aktivita 6.2.1.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou a zlepšenie ich prístupu na trh práce
	Aktivita 6.2.1.2. Podpora sociálnej práce so skupinami obyvateľstva ohrozenými chudobou

7.1.7 Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania

Aktivity hlavného cieľa 7. Podpora podnikania sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

7.1 Podpora rozvoja podnikania

V rámci špecifického cieľa 7.1 Podpora rozvoja podnikania sa bude podporovať zakladanie a vznik nových ako aj existujúce mikro a malé podniky, SZČO s družstvami, podpora aktivít na rozvoj podnikania v poľnohospodárstve a vznik a rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov. Dôležitou súčasťou aktivít zostáva tiež snaha o získavanie nových investorov do mikroregiónu.

Špecifický cieľ 7.1 Podpora rozvoja podnikania	
Opatrenie 7.1.1 Podpora rozvoja podnikania	Aktivita 7.1.1.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, SZČO a družstiev
	Aktivita 7.1.1.2 Podpora aktivít na podnikanie v poľnohospodárstve a rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov

	Aktivita 7.1.1.3 Vytváranie podmienok na získavanie nových investorov v oblasti priemyslu a služieb v mikroregióne
--	--

7.1.8 Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu

Aktivita hlavného cieľa 8. Rozvoj cestovného ruchu sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

8.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu

8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu

Potenciál pre cestovný ruch, ktorý je už v mikroregióne značne rozvinutý, je výraznou silnou stránkou mikroregiónu a jednou z jeho dominantných charakteristík.

V rámci špecifického cieľa 8.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu sa budú podporovať aktivity na rozvoj turistickej infraštruktúry, informačné systémy, chodníky, cyklotrasy, lavičky a pod., ktoré vytvárajú prostredie pre rozvoj cestovného ruchu a investícií v danej lokalite. Podporované budú tiež aktivity zamerané na zachovanie miestnych ľudových tradícií, zvykov a kultúry.

V rámci špecifického cieľa 8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu sa budú podporovať aktivity podnikateľov v cestovnom ruchu ako budovanie a rozvoj atrakcií CR, rozvoj stravovacích a ubytovacích služieb, rozvoj služieb cestovného ruchu na kúpalisku v Stráňavách a pod. Súčasťou aktivít je aj podpora agroturistiky a podpora diverzifikácie podnikateľov v poľnohospodárstve do nepoľnohospodárskych činností v oblasti cestovného ruchu za účelom udržania miestneho rozvoja a podpory takýchto podnikateľských subjektov. S ohľadom na historický a kultúrny potenciál regiónu budú tiež špecificky podporované aktivity zamerané na podporu zachovania a rozvoja tradičných remesiel a výroby miestnych špeciálností.

Špecifický cieľ 8.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu	
Opatrenie 8.1.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu	Aktivita 8.1.1.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a cyklotrás
	Aktivita 8.1.1.2 Podpora miestnych ľudových tradícií, zvykov a miestnej kultúry

Špecifický cieľ 8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu	
Opatrenie 8.2.1	Aktivita 8.2.1.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj v cestovného ruchu

Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu	Aktivita 8.2.1.2 Podpora rozvoja tradičných miestnych remesiel a výroby miestnych špecialít
---	---

7.1.9 Špecifický cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu

Aktivita hlavného cieľa 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu

9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu

V rámci špecifického cieľa 9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu sa budú realizovať spoločné aktivity združenia obcí zamerané na podporu vzájomného spoznávania obyvateľov, kultúry a tradícií jednotlivých obcí (napr. regionálne športové hry, kultúrne podujatia a pod.) a posilnenie vzájomnej súdržnosti a spolupráce v rámci mikroregiónu. Podporovaná bude tiež spolupráca jednotlivých organizácií a zariadení v rámci mikroregiónu (školy, škôlky, športové kluby, kultúrne telesá a pod.) a spoločné aktivity záchranných zborov, obecných hasičských zborov a horskej záchranej služby na území mikroregiónu. Aktivity opatrenia zahŕňajú tiež realizáciu spoločných investičných projektov, ktoré majú význam pre celý mikroregión alebo jeho časť (napr. útulok pre zvieratá, projekty na podporu cestovného ruchu a pod.). Dôležitou súčasťou rozvoja vzťahov a prehľbovanie spolupráce v rámci mikroregiónu je tiež prehľbovanie spolupráce podnikateľských subjektov (hlavne v oblasti cestovného ruchu), čím by sa mohol dosiahnuť synergický efekt pre obyvateľov a návštevníkov mikroregiónu a podpora jeho rozvoja.

V rámci špecifického cieľa 9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu bude podporovaná tvorba spoločných zámerov a stratégií na budovanie identity mikroregiónu ako aj podporu rozvoja a propagácie mikroregiónu, podpora účasti mikroregiónu na nadregionálnych súťažiach a aktivitách, spoločná propagácia mikroregiónu na výstavách a prezentáciách cestovného ruchu.

Špecifický cieľ 9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	
Opatrenie 9.1.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	Aktivita 9.1.1.1 Realizácia spoločných športových, kultúrnych a spoločenských akcií pre obyvateľov mikroregiónu
	Aktivita 9.1.1.2 Rozvoj vzájomnej spolupráce v oblasti samosprávy, subjektov regionálneho rozvoja a miestnych iniciatív
	Aktivita 9.1.1.3 Podpora spoločných aktivít a činností záchranných zborov, obecných hasičských zborov a horskej záchranej služby na území mikroregiónu

	Aktivita 9.1.1.4 Rozvoj vzájomnej spolupráce verejných organizácií a záujmových združení v rámci mikroregiónu
	Aktivita 9.1.1.5 Realizácia spoločných investičných projektov zameraných na rozvoj regiónu
	Aktivita 9.1.1.6 Podpora spoločných aktivít, projektov a stretnutí podnikateľských subjektov v mikroregióne

Špecifický cieľ 9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu	
Opatrenie 9.2.1 Posilňovanie identity mikroregiónu	Aktivita 9.2.1.1 Tvorba spoločných zámerov a stratégií na budovanie identity mikroregiónu, podpora rozvoja a propagácie mikroregiónu
	Aktivita 9.2.1.2 Spracovanie a aktualizácia strategických dokumentov a územnoplánovacej dokumentácie v rámci mikroregiónu alebo jeho častí a jednotlivých obcí
	Aktivita 9.2.1.3 Spoločná propagácia mikroregiónu na výstavách a prezentáciách cestovného ruchu.
	Aktivita 9.2.1.4 Podpora účasti mikroregiónu na nadregionálnych súťažiach a aktivitách

7.1.10 Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

Aktivity hlavného cieľa 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy v rámci regiónu sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

V rámci špecifického cieľa 10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy sa budú realizovať aktivity na zlepšenie kvality služieb verejnej správy (materálne podmienky, priestory, klientské pracoviská a pod.), zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov verejnej správy a elektronizáciu služieb verejnej správy. Uvedené aktivity sa vzhľadom na jednotnosť systému riadenia verejnej správy v SR budú realizovať nielen samostatne, ale aj prostredníctvom národných projektov a projektov na úrovni samosprávnych krajov, do ktorých sa budú obce mikroregiónu zapájať.

Špecifický cieľ 10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy	
Opatrenie 10.1.1	Aktivita 10.1.1.1 Zvyšovanie kvality poskytovaných služieb verejnej správy a samosprávy v mikroregióne

Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy	Aktivita 10.1.1.2 Zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov verejnej správy a samosprávy
	Aktivita 10.1.1.3 Elektronizácia služieb verejnej správy

REALIZAČNÁ ČASŤ

---

8 REALIZÁCIA STRATÉGIE

8.1 Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie

PHSR Mikroregiónu Terchovská Dolina je rámcovým dokumentom a prezentuje ucelenú víziu rozvoja tohto regiónu. Vzhľadom na povahu a systém fungovania združenia obcí sa hlavná časť implementácie stratégie prenáša na jeho jednotlivých členov – obce mikroregiónu – ktoré sa podieľajú na fungovaní a činnosti združenia a to predovšetkým v oblasti budovania a modernizácie konkrétnej infraštruktúry v katastrach jednotlivých obcí. Samotné združenie má organizačnú štruktúru schopnú koordinovať jednotlivé aktivity, ale vlastná realizácia aktivít sa primárne realizuje prostredníctvom jednotlivých obcí, v prípade spoločných mikroregionálnych projektov plní úlohu riadiaceho orgánu predsedníctvo mikroregiónu prostredníctvom poverených projektových manažérov.

8.1.1 Organizačná štruktúra strategického riadenia rozvoja mikroregiónu

Riadiacimi orgánmi združenia sú valné zhromaždenie, predsedníctvo, štatutárny zástupca (predseda) a dozorná rada. Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom Združenia MTD a tvoria ho starostovia - zástupcovia združených obcí. Valné zhromaždenie sa musí schádzať minimálne jedenkrát za rok, no v praxi je to omnoho častejšie predovšetkým z dôvodu rastúcej aktivity mikroregiónu. Predseda združenia zvoláva zasadnutie predsedníctva, podpisuje jeho uznesenia a koná a podpisuje dokumenty v mene združenia. Dozorná rada má 3 členov a vykonáva predovšetkým kontrolu hospodárenia a účelného využívania finančných prostriedkov a majetku združenia, kontroluje dodržiavanie stanov a uznesení a navrhuje opatrenia na nápravu zistených nedostatkov. Predsedníctvo má 5 členov (starostovia) a je výkonným a iniciatívnym orgánom - pokrýva organizačné činnosti v združení a prípravu a zvolávanie valného zhromaždenia. Administratívu zabezpečuje tajomník združenia, ktorý za svoju činnosť zodpovedá predsedovi. Zúčastňuje sa rokovania predsedníctva, rokovania valného zhromaždenia bez poradného hlasu.

Pri projektoch, na ktorých sa MTD podieľa, bude **predsedníctvo** plniť úlohu **riadiaceho orgánu** realizácie stratégie. Samotné riadenie bude zabezpečované predsedníctvom poverených osôb - **projektových manažérov**. Projektový manažér bude ustanovený pre jednotlivé oblasti špecifické ciele resp. konkrétne aktivity a bude zodpovedný za efektívny priebeh dosahovania stanovených cieľov a za koordináciu prípravy projektov pre jednotlivé aktivity stratégie. Špecifickou úlohou projektového manažéra pre danú oblasť bude vyhľadávať, iniciovať a podporovať projekty s čo najsilnejším pozitívnym dopadom na celý mikroregión.

8.1.2 Ekonomickí a sociálni partneri

Realizácia opatrení definovaných v stratégii rozvoja mikroregiónu predpokladá aj aktívnu účasť partnerov, ktorá ma podstatne vyšší význam ako napr. pri rozvojovej politike jednotlivých obcí samostatne. Už samotný zákon o regionálnom rozvoji predpokladá zapojenie partnerov z ekonomickej a sociálnej oblasti, ktorí by mali vstupovať svojimi skúsenosťami, požiadavkami a návrhmi do prípravného i realizačného procesu riadenia strategického rozvoja celého mikroregiónu.

Verejno-súkromné partnerstvá, ktoré spájajú ekonomických partnerov (podnikateľské subjekty) a sociálnych partnerov (zástupcovia občianskych neziskových zoskupení) s verejnou správou (samospráva a štátna správa) významnou mierou prispievajú aj k zvyšovaniu schopnosti mesta a regiónu čerpať prostriedky zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Z pohľadu mikroregiónu Terchovská dolina sú potenciálnymi partnermi nasledovné subjekty:

- **podnikatelia** - miestni, nadregionálni i mimoregionálni, z pohľadu rozvoja verejných služieb občianskej vybavenosti, služieb cestovného ruchu v regióne a zabezpečovania zamestnanosti (napr. veľké výrobné automobilové závody so svojimi dodávateľmi, cestovné kancelárie, ubytovacie zariadenia a pod.),
- **združenia** - právnických i fyzických osôb, najmä v oblasti regionálneho rozvoja, kultúry a cestovného ruchu (napr. okolité mikroregióny Bystrická dolina, Turčiansko Važsko - Fatranská cesta, OZ partnerstvo pre MAS Terchovská dolina, Združenie turizmu Terchová a pod.),
- **subjekty územnej správy** - miestnej, regionálnej i národnej, najmä v oblasti pripomienkovania legislatívy v oblasti verejnej správy a regionálneho rozvoja (napr. jednotlivé obce, VÚC, ministerstvá, regionálne rozvojové agentúry a pod.),
- **menší živnostníci, aktivisti** - najmä v oblasti verejných služieb, služieb občianskej vybavenosti, tradičných remesiel, folklóru a špecifických služieb pre cestovný ruch (napr. tradičné remeselné výrobky, gastronómické špeciality, ľudová muzika, agroturistika, ubytovanie v súkromí a pod.)

8.1.3 Schvaľovanie a riadenie realizácie stratégie

Schvaľovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja sa uskutočňuje v zmysle aktuálnych ustanovení zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja. Vlastný dokument sa skladá z dvoch samostatných častí:

1. Vlastného Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu, ktorý sa schvaľuje v zmysle aktuálnych ustanovení zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja
2. Samostatných príloh dokumentu, ktorý tvoria samostatné akčné plány jednotlivých obcí mikroregiónu. Akčný plán každej obce je samostatnou prílohou dokumentu a podlieha schváleniu iba obecného zastupiteľstva príslušnej obce. Akčný plán si ako prílohu PHSR môžu vypracovať obce, ktoré nemajú vypracovaný samostatný program rozvoja obce.

Samotný priebeh realizácie tejto stratégie bude spočívať v realizácii konkrétnych projektov, zameraných na aktivity v rámci jednotlivých špecifických cieľov. Úlohou Združenia obcí MTD, ako riadiaceho orgánu, je tieto projekty mapovať, podporovať a koordinovať tak, aby výsledkom bol všeobecný prospech a rast kvality života v mikroregióne ako celku. Za prípravu projektov a ich realizáciu budú zodpovedné príslušné

subjekty, ktoré budú mať snahu, zdroje a potenciál podieľať sa svojou činnosťou na rozvoji územia. Strategický plán nepredpokladá výlučne verejno-prospešný výsledok týchto projektov. Zmyslom strategického riadenia bude, aby akékoľvek aktivity, ktoré budú realizované na tomto území, mali popri úžitku pre samotného realizátora (obec, občan, podnikateľ, združenie a pod.), úžitok aj pre rozvoj celého mikroregiónu a pri každej aktivite bol zohľadňovaný aj celkový dopad a pozitívny efekt pre celé územie mikroregiónu a aby bol tento efekt prostredníctvom účasti projektových manažérov maximalizovaný.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja okrem projektov uskutočňovaných a riadených priamo obcami počíta tiež aj s realizáciou celoregionálnych projektov, zvlášť v oblasti špecifického cieľa č. 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu. Sila a efektívnosť mikroregiónu pri takýchto projektoch je nespochybniteľná, čo dokazujú aj úspechy, ktoré združenie MTD už dosiahlo v predošlom programovacom období (napr. schválené projekty rozvoja cezhraničnej spolupráce s Českou republikou a Poľskom, schválený projekt intenzifikácie spoločného postupu v separácii odpadu a iné). Projektový manažéri budú pravidelne monitorovať možnosti na takéto spoločné aktivity, predkladať ich vedeniu združenia na posúdenie a v prípade, že takáto možnosť bude znamenať reálny prínos, budú zabezpečovať aj prípravu a prípadnú realizáciu takýchto projektov.

Primárnou úlohou projektových manažérov MTD bude na úrovni mikroregiónu monitorovať a podporovať pripravované projekty a to už od fázy prvotnej myšlienky realizátora. Táto úloha predpokladá výrazný záujem a iniciatívu aj zo strany samotných realizátorov, aby ich včas a dostatočne informovali. Projektový manažéri následne identifikujú potenciálny prínos daného zámeru pre mikroregión a jeho súlad so strategickými zámermi MTD, zaevidujú ho a v prípade potreby navrhnu jeho úpravu pre zvýšenie pozitívneho efektu pre celé územie. V súlade s ochranou duševného vlastníctva a s požiadavkami realizátora bude priestor tento zámer zverejniť aj prostredníctvom komunikačných kanálov MTD, vďaka čomu môže realizátor získať konštruktívnu odozvu od iných subjektov a prípadne aj partnera pre samotnú prípravu a realizáciu zámeru.

Jednotlivé projektové zábery budú po vyhodnotení ich dopadu pre mikroregión projektovými manažermi predstavené na zasadnutiach Združenia obcí MTD, kde vedenie združenia na základe objektívnych kritérií rozhodne o podpore pre jednotlivé projekty. Podpora zo strany združenia bude znamenať najmä organizačnú pomoc a možnosť realizovať projekt s vysloveným súhlasom a združenia MTD a pod jeho záštitou, čo môže pre takýto projekt znamenať výrazné zvýšenie šance na úspešnú realizáciu. Pre takéto projekty bude jednoduchšie zohnať partnerov i zdroje a takéto projekty budú môcť v konečnom dôsledku podstatne viac ovplyvniť rozvoj mikroregiónu ako iné individuálne aktivity bez všeobecnej podpory. Pri významných projektoch s evidentným pozitívnym dopadom bude priestor i na finančnú spoluúčasť mikroregiónu a to na základe odsúhlasenia všetkými členmi združenia.

Pre rozhodovanie projektových manažérov a vedenia Združenia MTD o výbere projektov vhodných na podporu, bude hlavným ukazovateľom podpory stav problému, ktorý chce daný projekt riešiť a jeho príspevok k rozvoju celého územia.

8.1.4 Komunikačná stratégia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja

Komunikačná stratégia PHSR zahŕňa dve základné oblasti:

1. vlastná prezentácia a komunikácia aktivít PHSR cieľovým skupinám a partnerom pred, počas a po ich realizácii, ako aj prezentácia výsledkov aktivít. V rámci prezentácie a komunikácie aktivít delíme komunikáciu na internú a externú. Interná komunikácia sa zameriava na získavanie zainteresovaných členov združenia pre realizáciu PHSR. Externá komunikácia je zameraná na získavanie cieľových skupín užívateľov výsledkov a širokej verejnosti pre realizáciu PHSR s dôrazom na princíp partnerstva. Na prezentáciu a plánovanie aktivít PHSR obyvateľom mikroregiónu boli už počas tvorby dokumentu využité dotazníky a možnosť vyjadrenia sa

občanov k potrebám obce a mikroregiónu. Verejnosť bude mať tiež možnosť priebežne sa vyjadrovať k plneniu a aktuálnosti programového dokumentu prostredníctvom www stránky mikroregiónu a jednotlivých obcí.

2. zisťovanie spätnej väzby a jej premetnutie do aktualizácie programového dokumentu resp. príloh - akčných plánov jednotlivých obcí a spôsobu realizácie jednotlivých aktivít. Spätná väzba sa získava jednak formálne vyhodnocovaním stanovených ukazovateľov, ale predovšetkým neformálne zisťovaním názorov cieľových skupín o význame a spôsobe realizácie aktivity, ako aj naplnení požadovaných cieľov. Na základe výsledkov posúdenia spätnej väzby vyhodnotí predsedníctvo mikroregiónu potrebu aktualizácie dokumentu resp. jeho častí pre najbližšie obdobie. Vyhodnotenie potreby aktualizácie príloh – akčných plánov jednotlivých obcí na základe posúdenia výsledkov spätnej väzby vyhodnocuje starosta príslušnej obce alebo obecné zastupiteľstvo.

8.2 Monitorovanie, hodnotenie a aktualizácia stratégie

V zmysle systému riadenia bude počas realizácie stratégie prebiehať neustále monitorovanie a hodnotenie dosahovania stanovených cieľov a v prípade potreby bude stratégia aktualizovaná tak, aby napĺňanie cieľov bolo efektívne a v súlade s prípadnými zmenami potrieb územia. O aktualizácii stratégie rozhoduje predstavenstvo Združenia obcí MTD, o aktualizácii príloh – akčných plánov jednotlivých obcí rozhoduje starosta príslušnej obce alebo obecné zastupiteľstvo.

Základným systémom hodnotenia je napĺňanie stanovených ukazovateľov. Pri vykazovaní plnenia stratégie voči vyššiemu územnému celku bude mikroregión postupovať v zmysle ustanovení zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v platnom znení. Za vykazovanie plnenia stratégie voči VUC je zodpovedné predsedníctvo Združenia obcí MTD. Prehľad merateľných ukazovateľov pre jednotlivé hlavné ciele stratégie uvádza nasledujúca tabuľka.

Merateľný ukazovateľ (za celé územie mikroregiónu)	Merná jednotka	Cieľová hodnota
Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti		
Počet modernizovaných /zrekonštruovaných/ vybudovaných verejných budov	Počet	17
Počet novopostavených bytových jednotiek	Počet	300
Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov		
Počet modernizovaných /zrekonštruovaných/ vybudovaných objektov kultúrnej, športovej, zdravotníckej, vzdelávacej a sociálnej infraštruktúry	Počet	30
Počet miest so zvýšenou bezpečnosťou	Počet	30
Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry		
Dĺžka zrekonštruovaných miestnych komunikácií	km	50
Dĺžka vybudovaných chodníkov	km	20
Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia		
Zvýšenie separácie odpadu	%	15
Počet realizovaných protipovodňových opatrení	Počet	5
Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti		
Počet verejných budov so zvýšenou energetickou efektívnosťou	Počet	17

Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia		
Počet vytvorených pracovných miest	Počet	90
Počet podporených obyvateľov zo skupín ohrozených chudobou	Počet	100
Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania		
Počet podporených mikro a malých podnikateľov, SZČO a družstiev	Počet	10
Počet podporených projektov/podnikateľov v poľnohospodárstve	Počet	9
Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu		
Počet opatrení/projektov realizovaných na rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu	Počet	17
Počet podporených podnikateľských aktivít/projektov na rozvoj cestovného ruchu	Počet	5
Hlavný cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu		
Počet spoločných podujatí/projektov v rámci mikroregiónu	Počet	10
Počet spoločných prezentácií a propagácií mikroregiónu	Počet	10
Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy		
Počet podporených pracovísk verejnej správy	Počet	17
Počet zamestnancov verejnej správy so zvýšenou kvalifikáciou	Počet	30

System financovania realizácie stratégie predpokladá aj možnú účasť verejných zdrojov vo forme dotácií, a to aj z prostriedkov EÚ. Projekty s takouto účasťou si obzvlášť vyžadujú zodpovedný prístup pri monitoringu a hodnotení. Mikroregión TD už má skúsenosti s takýmito projektmi a obdobný systém bude s rôznou mierou náročnosti použitý aj v rámci realizácie celej stratégie rozvoja MTD.

Základným zdrojom monitorovaných údajov je žiadosť o poskytnutie podpory resp. nenávratného finančného príspevku, ktorú vrátane projektu a príloh vypracúva príjemca pomoci a predkladá príslušnému orgánu. Ďalším zdrojom monitorovaných údajov sú monitorovacie správy, ktoré predkladá príjemca pomoci na základe špecifikácie uzavretej v zmluve medzi príjemcom pomoci a príslušným orgánom. Monitorovanie projektu trvá aj po ukončení projektu a príjemca pomoci predkladá monitorovacie správy až do termínu určeného v zmluve.

Monitorované údaje sa ďalej analyzujú a vyhodnocujú. Údaje o projektoch financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ sa ukladajú aj v centrálnej databáze príslušného informačného systému.

Zmyslom procesu hodnotenia je sumarizovať výstupy získané monitorovaním projektov na získanie informácií o účinnosti a efektívnosti realizácie stratégie PHSR. Proces hodnotenia využíva ako svoje vstupy všetky dáta získavané v procese monitorovania. Tieto informácie sa transformujú do monitorovacích a hodnotiacich správ, ktoré budú s ročnou periodicitou vypracovávané a na ich základe budú riadiacim orgánom - predsedníctvom MTD - prijímané prípadné rozhodnutia o úprave stratégie MTD. Za vypracovanie hodnotiacich správ zodpovedajú projektoví manažéri za danú oblasť. Vo všeobecnosti sa všetky typy hodnotiacich správ zameriavajú na vyhodnotenie efektívnosti a účinnosti realizovanej pomoci. Pri hodnotení účinnosti sa skúma celkový prínos realizovaných opatrení k cieľom stanoveným v programových dokumentoch a vzťah medzi plánovanými a realizovanými opatreniami.

FINANČNÁ ČASŤ

---

9. FINANCOVANIE AKTIVÍT PHSR

9.1 Finančné zabezpečenie

Vzhľadom na charakter územného subjektu, ktorého stratégia rozvoja je predmetom PHSR, je špecifické aj financovanie jednotlivých aktivít naplňajúcich špecifické ciele, opatrenia a aktivity stratégie. Vo všeobecnosti je nutné pripomenúť, že združenie obcí MTD ako také, nie je plne samofinancovateľné, ale funguje prevažne na základe dotácií a členských príspevkov od združených obcí. Uvedená skutočnosť sa výrazne odráža na možnostiach financovania realizácie stratégie a financovanie spoločných investícií či finančne náročnejších aktivít je odkázané na poskytnutie cudzích zdrojov. Združenie obcí existuje najmä za účelom koordinácie a zjednotenia postupu rozvoja všetkých členov, čo spočíva predovšetkým v intenzívnej komunikácii a organizácii vzájomnej spolupráce. Z tohto pohľadu je nevyhnutná najmä efektívnosť inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie stratégie.

Pre financovanie realizácie stratégie Združenia MTD prichádzajú do úvahy nasledovné zdroje:

- **základné zdroje** - členské príspevky združenia,
- **vlastné zdroje obcí** – sú viazané na financovanie obecných projektov v rámci jednotlivých obcí
- **mimoriadne zdroje** – určené na financovanie spoločných projektov združenia ako dotácie, sponzoring, mimoriadne členské príspevky.

Základné zdroje sú primárne určené na financovanie bežnej činnosti združenia a organizačné zabezpečenie realizácie stratégie.

Vlastné zdroje obcí sú určené na financovanie projektov rozvoja konkrétnej obce.

Mimoriadne zdroje sú určené už na realizáciu samotných projektov v zmysle systému riadenia realizácie stratégie. V prípade mimoriadnych zdrojov sa predpokladá aj finančná spoluúčasť celého združenia, ktorá bude podmienená súhlasom najvyššieho orgánu združenia a výška mimoriadnych príspevkov členov bude vychádzať podľa aktuálne stanovených kritérií – počet obyvateľov, miera investície realizovaná na území člena, miera dopadu pre daného člena a pod. V prípade možnosti spolufinancovania zo štrukturálneho fondu EÚ budú projektoví manažéri združenia takéto príležitosti monitorovať a projekty s potenciálom využitia takýchto zdrojov budú uprednostňované.

9.2 Možnosti zabezpečenia realizácie financovania jednotlivých aktivít a opatrení a previazanosť na možnosti financovania zo zdrojov EÚ

Možnosti financovania jednotlivých aktivít PHSR prostredníctvom vlastných aj cudzích zdrojov sú uvedené v nasledujúcich tabuľkách. V prípade možnosti aspoň rámcového financovania opatrení a aktivít v rámci Operačných programov Partnerskej dohody 2014-2020 je uvedený odkaz na príslušný operačný program. **Vzhľadom k tomu, že aktivity stratégie nie sú detailne špecifikované, je v prípade realizácie akejkoľvek konkrétnej aktivity potrebné jednotlivo posúdiť súlad s podmienkami konkrétneho operačného programu a konkrétnej výzvy pre každú aktivitu.**

9.2.1 Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti

Špecifický cieľ 1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 1.1.1 Podpora rozvoja individuálnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.1.1 Príprava územia v lokalitách IBV a vybudovanie základných inžinierskych sietí, komunikácií a cestného pripojenia	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 1.1.1.2 Vysporiadanie vytipovaného územia a majetkovoprávných vzťahov pre nové lokality na rozvoj bytovej výstavby	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 1.1.2 Podpora rozvoja hromadnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.2.1 Výstavba nájomných obecných bytov v rámci HBV v jednotlivých obciach	Obecný rozpočet, ŠFRB
	Aktivita 1.1.2.2 Výstavba bytových domov s bytmi do súkromného vlastníctva	Súkromné zdroje
	Aktivita 1.1.2.3 Spracovať územný plán pre všetky obce mikroregiónu	Obecný rozpočet
	Aktivita 1.1.2.4 Vysporiadať pozemky pre výstavbu rodinných a bytových domov	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 1.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov školskej infraštruktúry	Aktivita 1.2.1.1 Modernizácia a rekonštrukcia budov základných škôl a ich areálov	Obecný rozpočet, dotácia ŠR
	Aktivita 1.2.1.2 Modernizácia, rekonštrukcia, výstavba a zvyšovanie kapacít materských škôl a ich areálov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, eurofondy
Opatrenie 1.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej a sociálnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov infraštruktúry sociálnej starostlivosti	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, eurofondy
	Aktivita 1.2.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej infraštruktúry	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 1.2.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej a športovej infraštruktúry	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej infraštruktúry	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, ŠR, eurofondy
	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov športovej infraštruktúry	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, eurofondy
Opatrenie 1.2.4 Modernizácia, rekonštrukcia, výstavba objektov obecnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.4.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej verejnoprospešnej obecnej infraštruktúry	Obecný rozpočet, dotácia ŠR, eurofondy

Špecifický cieľ 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 1.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry	Aktivita 1.3.1.1 Dobudovanie chýbajúcej kanalizácie na dosiahnutie kompletného odkanalizovania	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, eurofondy
	Aktivita 1.3.1.2 Modernizácia, zvyšovanie kapacity a rozširovanie vodovodov	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, eurofondy
	Aktivita 1.3.1.3 Budovanie základnej infraštruktúry (kanalizácia, elektrina, voda, plyn, telekomunikácie, verejné osvetlenie)	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, eurofondy
	Aktivita 1.3.1.4 Spracovať koncepciu výstavby a údržby inžinierskych sietí	Obecný rozpočet

9.2.2 Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov

Špecifický cieľ 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.1.1 Podpora a rozvoj služieb pre obyvateľov	Aktivita 2.1.1.1 Podpora rozvoja komerčnej infraštruktúry a obchodnej siete	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.1.1.2 Vytvárať podmienky pre rozvoj drobného podnikania v oblasti služieb	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.1.1.3 Podpora skvalitňovania služieb zdravotnej starostlivosti	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.1.1.4 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb sociálnej starostlivosti	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, eurofondy
	Aktivita 2.1.1.5 Diferenciáciou podmienok zlepšiť sieť obchodov, služieb a občianskej vybavenosti	Bez nárokov na financovanie

Špecifický cieľ 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.2.1 Podpora rozvoja kultúry	Aktivita 2.2.1.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia kultúrnych, umeleckých telies a súborov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.1.2 Realizácia kultúrnych akcií a súťaží	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.1.3 Podpora propagácie kultúry, umenia, zvykov a tradícií	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.1.4 Vydať publikáciu o histórii regiónu	Obecný rozpočet
	Aktivita 2.2.1.5 Označiť domy, ktorých história sa spája s významnými osobnosťami	Obecný rozpočet

	Aktivita 2.2.1.6 Vydáť publikáciu „Osobnosti Terchovskej doliny“	Obecný rozpočet
Opatrenie 2.2.2 Podpora rozvoja športu	Aktivita 2.2.2.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia športových oddielov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.2.2 Realizácia športových akcií	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.2.3 Podpora propagácie športu a športových akcií	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 2.2.3 Podpora rozvoja vzdelávania	Aktivita 2.2.3.1 Rozvoj materiálno-technického vybavenia základných a materských škôl	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, eurofondy
	Aktivita 2.2.3.2 Rozvoj spolupráce vzdelávacích zariadení	Obecný rozpočet
	Aktivita 2.2.3.3 Rozvoj a realizácia celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie pre potreby trhu práce	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 2.2.3.4 Podpora rozvoja mimoškolských aktivít detí a mládeže	Obecný rozpočet
	Aktivita 2.2.3.5 Spracovať stredne a dlhodobú stratégiu rozvoja školstva	Obecný rozpočet
	Aktivita 2.2.3.6 Každoročne vyhlasovať anketu „Učiteľ roka“	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku

Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.3.1 Zvyšovanie bezpečnosti občanov a ochrany majetku	Aktivita 2.3.1.1 Zvyšovanie bezpečnosti cestnej premávky a odstraňovanie kritických miest v doprave realizáciou vhodných opatrení	Obecný rozpočet, zdroje VUC, eurofondy
	Aktivita 2.3.1.2 Inštalácia kamerových bezpečnostných systémov	Obecný rozpočet, eurofondy, dotácie ŠR
	Aktivita 2.3.1.3 Skvalitnenie verejného osvetlenia vo vybraných lokalitách	Obecný rozpočet
	Aktivita 2.3.1.4 Zlepšiť požiarnu ochranu	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce

Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.4.1 Podpora cezhraničnej spolupráce	Aktivita 2.4.1.1 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti rozvoja a ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva, cezhraničnej dopravy a vzdelávania	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 2.4.1.2 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti cestovného ruchu	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 2.4.1.3 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti inovácií a výskumu, podnikania a hospodárskej spolupráce	Obecný rozpočet, eurofondy

	Aktivita 2.4.1.4 Podpora cezhraničnej spolupráce miestnych a regionálnych samospráv a miestnych iniciatív	Obecný rozpočet, eurofondy
--	---	----------------------------

9.2.3 Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry

Špecifický cieľ 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 3.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania	Aktivita 3.1.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií a verejnej dopravy	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 3.1.1.2 Rekonštrukcia a výstavba chodníkov	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 3.1.1.3 Zlepšenie možností parkovania	Obecný rozpočet, eurofondy

Špecifický cieľ 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 3.2.1 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu	Aktivita 3.2.1.1 Zníženie intenzity dopravy v obciach budovaním obchvatov obcí na hlavnom dopravnom ťahu	Zdroje VUC, eurofondy
	Aktivita 3.2.1.2 Vybudovanie prístupu do mikroregiónu a spojenia cez rieku Váh premostením a prepojením obcí Strečno a Teplička nad Váhom	Zdroje VUC, eurofondy, štátny rozpočet SR
	Aktivita 2.4.1.3 Podpora rozvoja bezmotorovej dopravy rekonštrukciou a budovaním cyklistických trás na dopravu do zamestnania a k službám	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 2.4.1.4 Modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atraktivít regiónu	Obecný rozpočet, zdroje VUC, eurofondy
	Aktivita 3.2.1.5 Spracovať koncepciu rozvoja cyklistickej dopravy	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 3.3 Rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 3.3.1 Rekonštrukcia a modernizácia premostení, mostov a lávok	Aktivita 3.3.1.1 Rekonštrukcia a modernizácia mostov a lávok na vodných tokoch	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 3.3.1.2 Rekonštrukcia a modernizácia premostení a nadjazdov na cestných telesách	Obecný rozpočet, zdroje VUC, štátny rozpočet SR

9.2.4 Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia

Špecifický cieľ 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.1.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia	Aktivita 4.1.1.1 Krajnotvorba, obnova a rozvoj lesných porastov a prírodných útvarov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, eurofondy, Environmentálny fond
	Aktivita 4.1.1.2 Rekultivácia poľnohospodárskej pôdy a rozvoj poľnohospodárstva	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, eurofondy
	Aktivita 4.1.1.3 Ochrana fauny a flóry	Obecný rozpočet, eurofondy, Environ. fond
	Aktivita 4.1.1.4 Podpora environmentálnej výchovy na školách a zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov	Obecný rozpočet, Environmentálny fond
	Aktivita 4.1.1.5 Spracovať generel zelene	Obecný rozpočet
	Aktivita 4.1.1.6 Spracovať program starostlivosti o zeleň	Obecný rozpočet
	Aktivita 4.1.1.7 Zabezpečiť odstraňovanie invázných druhov rastlín	Obecný rozpočet
	Aktivita 4.1.1.8 Spracovať projekt revitalizácie vodných tokov a ich bezprostredného okolia	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.2.1 Znižovanie environmentálneho zaťaženia regiónu	Aktivita 4.2.1.1 Odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, eurofondy
	Aktivita 4.2.1.2 Čistenie verejných priestranstiev, miestnych komunikácií, prírodných lokalít a turisticky zaujímavých oblastí a spoločná koordinácia týchto aktivít	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 4.2.1.3 Znižovanie emisií a znečistenia ovzdušia	Obecný rozpočet, eurofondy, Environmentálny fond

Špecifický cieľ 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.3.1 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	Aktivita 4.3.1.1 Separácia a zhodnocovanie biologicky rozložiteľného odpadu	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, OP Kvalita ŽP
	Aktivita 4.3.1.2 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, eurofondy, Recyklačný fond
	Aktivita 4.3.1.3 Zvyšovanie povedomia obyvateľov o význame separácie odpadu	Obecný rozpočet, Environmentálny fond

Špecifický cieľ 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia		
--	--	--

Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.4.1 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia	Aktivita 4.4.1.1 Realizácia protipovodňových a regulačných opatrení na vodných tokoch	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, eurofondy
	Aktivita 4.4.1.2 Rekultivácia brehov a okolia vodných tokov	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, eurofondy
	Aktivita 4.3.1.3 Realizácia protipovodňových opatrení mimo vodných tokov	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, eurofondy

9.2.5 Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti

Špecifický cieľ 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 5.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb	Aktivita 5.1.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov, vybavenia, zariadení a služieb	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, eurofondy

Špecifický cieľ 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 5.2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	Aktivita 5.2.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Envirofond, eurofondy

Špecifický cieľ 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 5.3.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Aktivita 5.3.1.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, eurofondy
	Aktivita 5.3.1.2 Rozvoj geotermálnych vrtov pre udržateľné energetické riešenia	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, eurofondy

9.2.6 Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia

Špecifický cieľ 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 6.1.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest	Aktivita 6.1.1.1 Podpora aktivít na vytváranie nových pracovných miest	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, UPSVaR, eurofondy
	Aktivita 6.1.1.2 Podpora aktivít na vzdelávanie, zamestnávanie a vytváranie pracovných miest pre znevýhodnené skupiny	Obecný rozpočet, UPSVaR, eurofondy
	Aktivita 6.1.1.3 Podpora aktivít na skvalitnenie vzdelávania, praktických zručností	Obecný rozpočet, UPSVaR

	žiakov a jeho prepojenia na trh práce	
	Aktivita 6.1.1.4 Podpora aktivít celoživotného vzdelávania pre zlepšovanie odbornosti a uplatnenie na trhu práce	Obecný rozpočet, súkromné zdroje

Špecifický cieľ 6.2 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 6.2.1 Podpora začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou	Aktivita 6.2.1.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou a zlepšenie ich prístupu na trh práce	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR
	Aktivita 6.2.1.2. Podpora sociálnej práce so skupinami obyvateľstva ohrozenými chudobou	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR

9.2.7 Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania

Špecifický cieľ 7.1 Podpora rozvoja podnikania		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 7.1.1 Podpora rozvoja podnikania	Aktivita 7.1.1.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich malých podnikov, SZČO, družstiev	Súkromné zdroje
	Aktivita 7.1.1.2 Podpora aktivít na podnikanie v poľnohospodárstve a rozvoj malých podnikov	Program rozvoja vidieka, súkromné zdroje
	Aktivita 7.1.1.3 Vytváranie podmienok na získavanie nových investorov	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR

9.2.8 Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu

Špecifický cieľ 8.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 8.1.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu	Aktivita 8.1.1.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a cyklotrás	Obecný rozpočet, eurofondy
	Aktivita 8.1.1.2 Podpora miestnych ľudových tradícií, zvykov a miestnej kultúry	Obecný rozpočet, eurofondy

Špecifický cieľ 8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 8.2.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu	Aktivita 8.2.1.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj v cest. ruchu	Súkromné zdroje, eurofondy
	Aktivita 8.2.1.2 Podpora rozvoja tradičných remesiel a výroby miestnych špeciálov	Súkromné zdroje, eurofondy

9.2.9 Hlavný cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu

Špecifický cieľ 9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 9.1.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	Aktivita 9.1.1.1 Realizácia spoločných športových, kultúrnych a spoločenských akcií	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.2 Rozvoj vzájomnej spolupráce v oblasti samosprávy, subjektov regionálneho rozvoja a miestnych iniciatív	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.3 Podpora spoločných aktivít a činností záchranných zborov, obecných hasičských zborov a horskej záchranej služby	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.4 Rozvoj vzájomnej spolupráce verejných organizácií a záujmových združení	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.5 Realizácia spoločných invest. projektov zameraných na rozvoj regiónu	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí, ostatné zdroje
	Aktivita 9.1.1.6 Podpora spoločných aktivít, projektov a stretnutí podnikateľských subjektov	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí

Špecifický cieľ 9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 9.2.1 Posilňovanie identity mikroregiónu	Aktivita 9.2.1.1 Tvorba spoločných zámerov a stratégií na budovanie identity a rozvoja	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.2.1.2 Spracovanie a aktualizácia strategických dokumentov a ÚP dokumentácie	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí, dotácie ŠR
	Aktivita 9.2.1.3 Spoločná propagácia mikroregiónu na výstavách a prezentáciách	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí, eurofondy
	Aktivita 9.2.1.4 Podpora účasti mikroregiónu na nadregionálnych súťažiach a aktivitách	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí

9.2.10 Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

Špecifický cieľ 10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 10.1.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy	Aktivita 10.1.1.1 Zvyšovanie kvality služieb verejnej správy a samosprávy	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, eurofondy
	Aktivita 10.1.1.2 Zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov verejnej správy a samosprávy	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, eurofondy
	Aktivita 10.1.1.3 Elektronizácia služieb verejnej správy	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, eurofondy

ZÁVER

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina má za úlohu analyzovať možnosti rozvoja a identifikovať jeho priority v strednodobej perspektíve, do roku 2027.

Mikroregión Terchovská dolina nie je iba formálnym združením obcí, ale aktívne pristupuje k svojmu rozvoju a to aj na národnej a medzinárodnej úrovni. Z pohľadu rozlohy ide o konštantné územie bohaté na množstvo prírodných i spoločenských prvkov, s často jedinečným charakterom. Čo môže tento rozvoj výrazne podporiť a čo dáva mikroregiónu cennú konkurenčnú výhodu, je obrovský potenciál pre cestovný ruch. V rámci mikroregiónu boli v uplynulom programovacom období vybudované jedny z najväčších investícií v rámci Slovenska a to výstavba automobilky KIA a závodov mnohých jej dodávateľov.

Zmapovaním a SWOT analýzou života v mikroregióne boli identifikované všetky jeho silné a slabé stránky a tiež príležitosti a ohrozenia jeho rozvoja. Na základe tejto analýzy možno konštatovať, že vybavenosť územia je pre základný život jeho obyvateľov postačujúca, v rámci jednotlivých obcí však vykazuje značné rozdiely, výrazne vzrástla aj úroveň cestovného ruchu a turizmu. Problémom naďalej zostáva problém dopravnej siete a pripojenia regiónu, ktorý je nedostatočný ako pre obyvateľov, tak aj návštevníkov regiónu. V tomto smere je udržanie jednotného rozvoja mikroregiónu o niečo odlišnejšie ako napr. individuálny rozvoj jednej obce. Na jednej strane je zložitejší, nakoľko si vyžaduje koordináciu záujmov a nutné kompromisy, ale na druhej strane sa otvára možnosť spoločného využitia niektorých prvkov a využiť tak veľkú úsporu z rozsahu poskytovaných služieb.

Základom efektivity tejto stratégie rozvoja mikroregiónu je kombinácia aktivít samotných obcí a vzájomná koordinácia a spolupráca v oblasti rozsiahlejších projektov a prehlbovanie vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu. Pri zabezpečovaní rozvoja mikroregiónu sa zohľadňujú špecifické potreby a postavenie jednotlivých obcí a zároveň potreba rozvoja územia ako celku a posudzuje sa dopad jednotlivých projektov v širšom rozsahu na územie celého regiónu. V rámci rozvoja spolupráce v rámci združenia obcí a spoločných regionálnych projektov vzájomná spolupráca spočíva najmä v ich riadení, organizovaní, koordinácii, kontrole a usmerňovaní zo strany spoločných orgánov združenia obcí.

Pre každý subjekt je samozrejme prioritou jeho vlastný rozvoj, ale spoločný plánovací dokument je významným nástrojom pri zabezpečovaní trvalo udržateľného rozvoja územia, jednotného postupu a pri inovácii riadenia rozvoja z pozície miestnej samosprávy, ktorá je hlavným aktérom a hýbateľom rozvoja celého územia.